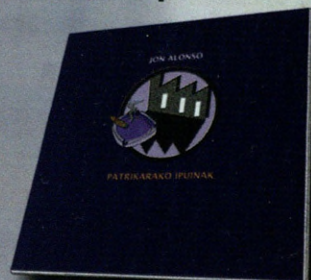

ARGIA

2006ko uztailaren 30a | LXIX. urtea | 2.051 zenbakia | 3,50 euro

larrun 102

Koldo Izagirre

“Ez daukat batere asmorik
kontsentsuko idazlea izateko”

ASTEKO GAIA

Gertakari paranormalez
inguratuta gaude

ELKARRIZKETAK

Xabi Alonso
Josune Ariztondo
Patxi Baztarrika
Santi Eraso

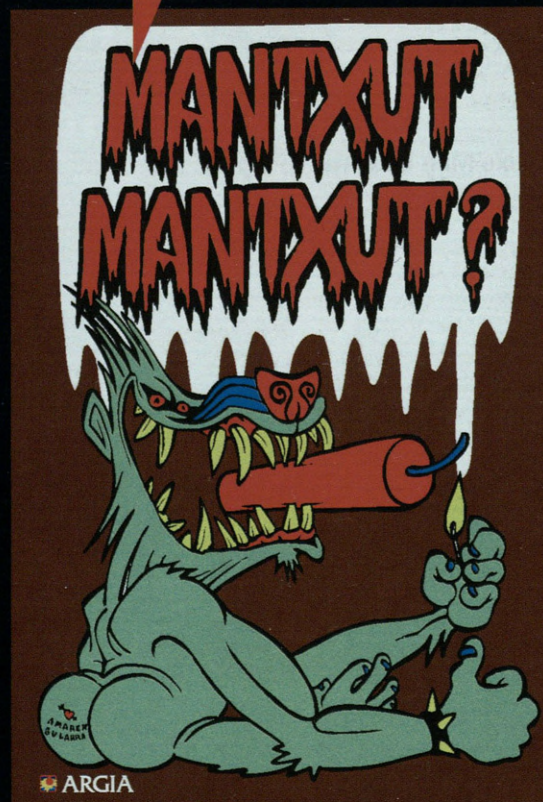

Hamaika braderia

HAMAIIKA AGUSAGAILU

Hamaika
expantukeria

HAMAIIKA
HARRIKALDI

Gozatu euskararekin!

LIBURU BAKOITZA

7€

ESKAERAK: denda@argia.com • www.argia.com • ☎ 943 37 15 45

Pertsonaia

- 11 **Xabi Alonso:** "Futbol jokoa kate lana da, eta ni komertzial bat naiz". Amets Arzallus.

Gaiak

- 17 **Jose Ramon Calparsoro:** Tolosar bat Condor Legioan. Jon Artano.
21 **Zipreko Iparralde.** Marc Morte.

Iritziak

- 25 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
26 **Aintzane Ezenarro.** Ezker independentista independentea, *please*.
27 **Iñaki Antigüedad.** Zaharrekoa nork-zer-non zehaztuz doa.
28 **Ixabel Etxeberria.** Ez Frantziarena?
28 **Edu Zelaia.** Kresala, harea eta odola.
29 **Jose Luis Elorza.** Noraino iritsi daiteke Zapatero?
29 **Joxe Mari Ostolaza.** Telefonoari.

Josune Ariztondo.

Erdiko kaiera

- 31 **Santi Erasori elkarriketa.** Jon Gonzalo.
35 **Eremulauak.** Mikel Garcia.
37 **Hemengo bi pieza Gustav Mahler orkestran.** Itsaso Ibarra / Estitxu Eizagirre.
39 **Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
42 **Ezpalak.** Katixa Garate.
44 **Denbora-pasak.**
46 **Ihesi: Maroko, berbereen lurraldean.** Jon Torner.
50 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 53 **Patxi Baztarrikari elkarriketa.** Onintza Irureta.
62 **Bero-beroan.** Xabier Letona, Juan Mari Arregi eta Onintza Irureta.
64 **Mexikon mirakuluz nagusitu da Calderón** Pello Zubiria.

4 | Gure X txostenak

Euskal Herriko gertakari paranormalen bilduma

Batek baino gehiagok halakoetan sinestuko ez duen arren, gure inguruan etxe sorgindu, objektu hegalaria ezezagun, espiritu eta istorio harrigarri askoren berri izan dugu. Abuztuko beroan beldur pixka bat pasa nahi duenarentzat, bilduma bitxia prestatu dugu.

30 | Xabier Silveira Berto Berriak

58 | Josune Ariztondo Mikel Asurmendi

66 | Azkena Inma Errea

OHARRAK

Irakurle, oporretara goaz. Zenbaki berezi honekin irailaren 3ko atera arte agurtzen gara. Opor onak izan ditzazuela!

ZUZENKETA: Aurreko zenbakiko azalean, Xabi Larralde ABko kide moduan aurkeztu genuen. Larralde Batasunako kide eta ABko kide ohia da.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asurmendi, Katixa Garate, Mikel Garcia, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Naiara Irureta.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti. Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Llorente, Aloña Sorluze. Bezeroen harrera: Olatz Kortá.

Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitsuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Uruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3. eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. **POSTA-ELEKTRONIKOA.** Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Ipar Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste alzeriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

kutxa

Hirugarren dimentsiorako atea

Egia hor kanpoan dago. Hori zioten Mulder eta Scullyk 90eko hamarkadan famatu egin zen telesailean. Misterioak, kondairak eta gertakari paranormalen inguruko istorioak betidanik izan dira gizakion gustuko. Gaur egun ere, eta gure artean, halako istorio ugari dago, batik bat komunikabideek eta zinemak sustatuta. Interesa, gainera, handia da: Cuatro Espainiako telebista kateak eskaintzen duen Iker Jimenez kazetari gasteiztarraren *Cuarto Milenio* programa beldurgarria, esaterako, EAEn ikusten da gehien. Hirugarren dimentsioaren atea zabaltu eta Euskal Herriko misterio ulergaitz eta zirraragarrienetan murgildu gara.

EUSKAL HERRIKO gertakari paranormalen bilduma egiteko, laguntza handia izan dugu: hala nola, Iker Jimenez eta Ana Laura de Diego kazetariak, Joxe Mari Carrere ipuin kontalaria, Enrique Etxezarra eta José Manuel Durán gaian adituak eta beren herrietako istorioak kontatu dizkiguten hainbat eta hainbat lagun. Hona jasotakoa:

Espirituak, autostopistak eta baso gorriak

Berandu da, gaua, eta etxera iristeko gogoz Itziarko portua (Gipuzkoa) autoan igotzen ari da inguruko herri bateko bizilaguna. Bat-batean neska gazte bat ikusi du, autostop egiten. Gelditu, neska jaso eta aurrera jarraitu du, nahiko azkar, bidaia luzearen ostean etxean egon nahi baitu lehenbailehen. Neskak, orduan, kontuz gidatzeko aholkatu dio, hain azkar ez joateko. Halako batean, Bolboraren bihurgunera iritsita-koan, neskak zera dio: "Ni hemen hil nintzen". Segituan, txoferra zur eta lur utzita, nerabea desagertu egin da. Istorioak bertsio eta kokaleku ugari ditu, Euskal Herrian nahiz gure mugetatik at. Irungo Behobia auzoan (Gipuzkoa) eta Gasteizko, Herrerako (Araba) nahiz Orduñako (Bizkaia) portuetan gertatu dela ere kontatu izan dute, esaterako. Itziarren, ordean, beraiei gertatu zaiela dioten leku-koak daude, oraindik bizi direnak gainera. Itziarkoa bihurgune arriskutsua da eta toki horretan hil den jende asko dago, baina ez dute ikertu hildakoen artean aipatutako espirituaren tankerako neskari- ote dagoen...

Azken finean, betebeharren bat bukatzeke utzi dutelako hainbat espiritu Lurrean harrapaturik egon daitezkeela dioen ideia oso zabalduta dago. Elorrioko (Bizkaia) kanposantuan, hilobien artean lasai asko ibili ohi den mamua ikusi du hainbatek. Lehenengo aldiz 1997an atzeman zuten: gizonezkoa da, goitik behera zuriz jantzita doa eta argitasun arraro batek inguratzen du. Elorrioko udaltzaingoa hilerrian bizi den gizon misteriotsu horren inguruko artxiboak ditu gordeta. Apatamonasterioko (Bizkaia) eliz atarian, berriz, mojarren abitu zuria soinean duela airean flotatzen agertu ohi den emakumezkoaz hitz egiten dute bizilagunek. Are harrigarriagoa da Matiena (Bizkaia) herrixkan gertaturikoa. Bizitzera iritsi berria zen emakume batek neska gazte bat ikusi zuen herriko sarreran dagoen errepedeko harritzko horma gainean, "modu arraroan" ibiltzen. Neskaren itxura bereziak emakumearen arreta deitu zuen eta beranduago bizilagunei deskribatu zien. Azalpena entzun zutenak aho zabalik geratu ziren. Neska hura hilabete batzuk lehenago hildakoa zen! Gainera, neska-toak lore orlegi eta zuriz betetako alkandora

arrosa zeramala eta ilean begizta zuela adierazi zuen emakume iritsi berriak; hildako egunean jantzita zituen arropak, alegia. Ordutik beste inork ikusi ez duen neskak irribarre izoztua-rekin eman zion ongietorria bizilagun berriari.

Nafarroan ere bada istorio ilunik. Iparraldeko eta hegoaldeko bana aukeratu dugu, biak ere aspaldikoak. Turismoan eragin txarra izan deza-keelakoan, XIV. mendean Herri Gorria izenez ezaguna zen Nafarroa iparraldeko herrixkaren kondaira ezkutuan gorde ohi dute herritarrek. Garai hartan, herriari izena inguruko basoaren kolore gorriagatik zetorkiola uste zuten bizila-gunek. Izan ere, noizean behin, ekaitz gogor baten ostean basoa gorri aurkitzen zuten, azal-penik gabe. Asier eta Iban bertakoak ziren eta 17 urte bete zituztela ospatzeko, gaua basoan igarotzea erabaki zuten. Asier beldurtiagoa zen, baina Ibanek konbentzitu zuen eta motxilak eta lo zakua hartuta basoan barneratu ziren. Berehala, ekaitza zetorrela ikusita, karpa muntatu eta azpian babestu ziren. Goizeko 3:00ak alde-ra, ordean, ekaitzak okerrera egiten zuela eta karpan ura sartzen zela ikusirik, ihes egin behar

izan zuten eta bertatik atera bezain pronto, karpa haizeak eraman zuen. Euri jasa ez zen geratzen; alderantziz, ateratzen zuen zarata jasanezina zen, gero eta altuagoa, gero eta ozenagoa, emakume baten oihu bihurtu zen arte. Eta orduantxe ikusi zuten: airean, blai eginda, zeta zurizko soineko luzearekin, bere beso argalak luzatuta zituela. Ilea bustia zuen, itsutzerainoko kolore gorrikoa, eta amorruz betetako ulu etsiak

entzun zitezkeen. Iban lurrera erori zen, beldur-raren beldurrez, eta zuhaitzari helduta berriz altxa zenean, dena ilunago zegoela sumatu zuen. Une hartan, bere bizitzako ikuskizunik ikaragarriena eta tamalgarriena ikusi zuen: Asier emakumearen besoetan zegoen, hilda, eta izaki hura odol guztia xurgatzen ari zitzaion, behatzak kopetan ipiniz. Laguna bat-batean desagertu egin zen eta emakumeak gora egin zuen. Ilea harrotu zitzaion eta buru gainetik odola botatzen hasi zen, belarrera, landareetara, adarretara, hostoetara... egunsentira arte. Iban odolez ziprztinduta itzuli zen herrira, laguna-ren odolaz ziprztinduta. Jazoera harrigarri hura Carlos III.a Espainiako erregeari kontatu zioten bizilagunek eta erregeak basoa botatzeko agindu eman zuen. Urteak igaro ondoren, Carlos III.ak lurraldea Pedro Miguel Bertizi oparitu zion. Beraz, ez da zaila jaurerriak egun duen izena asmatzea...

Nafarroa hegoaldean, Tuteran zehazki, Zier-tzo mendian aspaldi gertaturikoa ezagutu dute herrikoek duela gutxi, udal artxibozainak topa-tutako dokumentu bati esker. 1588ko doku-

Orduantxe ikusi zuten: airean, blai eginda, zeta zurizko soinekoarekin.

Ilea bustia zuen, itsutzerainoko kolore gorrikoa, eta amorruz betetako ulu etsiak entzun zitezkeen

mentua da eta urte hartako urtarrilean jazotako istorio bitxia kontatzen da bertan. Arratsaldeko hiruak aldera, tupustean lau eskudroi agertu zirela dio testuak; "lur azpitik ateratako gizon handiak, beltzez jantzita". Hasieran 40-50 lagun agertu ziren eta berriz ere lur azpian sartu ziren. Ondoren, leku beretik, hasierakoa hiru-koizten zuen eta erdian besteak baino handiagoa zen gizonezko zuria zeraman eskudroia azaldu zen. Hori ere desagertutakoan, are eskudroi handiagoa agertu zen, bi zatitan banatuta, bandera urdin erraldoia zeramatela. Lur azpian barneratu ziren eta gutxira, lurretik ikaragarritzko armada azaleratu zen, Ebrorantz zuzentzen ziren tamaina handiagoko gizonez osatua. Ordu laurden ibili ostean, desagertu egin ziren. Prudencio, Pedro, Jeronimo eta beste hainbat bizilagunen izenak eta karguak ematen ditu dokumentuak, gertaeraren lekuko.

Etxe sorginduak

Kanposantuez gain, espirituek oso gustuko dituzte abandonatuta dauden etxe eta jauregi zaharrak eta Euskal Herriko hainbat eta hainbat eraikin horren testigu ditugu. Tuteran bertan, jabeek izena eman nahi ez duten jauregi batean, egunsentian joan ohi diren garbitzaileek kupulan irudi fantasmagorikoak ikusi dituzte hegan. Gainera, ikertzaileek gaztelarazko eta latinezko psikofoniak grabatu dituzte leku horretan. Antzina, jauregian, Paulina izeneko neska bizi zen. Aitak maite zuen gizonarekin ezkontzea galarazi zion eta bertan giltzaperatu zuen. Kupulan agertzen diren

irudietako batek Paulinaren antza duela diote ikusi dutenek.

Ogasunaren Gasteizko eraikineko gertaerek oihartzun handiagoa izan dute. Prentsan estreinakoz 1991n agertu zen: marmolezko gela erraldoiak dituen Alde Zaharreko eraikin neoklasikoan, segurtasuneko zinpeko jagoleek haur baten mamua ikusi ohi zuten gauez. Funtzionarioek Andresito izena jarri zioten zaindari ugarik hainbat gauetan ikusi zuten umeari. Hasieran haur hotsak entzuten zituzten, begiratu eta haurra ikusten zuten, alde batetik bestera korrika. Zer egiten zuen haur hark, gauean, giltzapetutako eraikin batean? Nola lortu zuen sartzea? Zaindarien jarraitu egiten zuten, baina ezustean desagertu egiten zen Andresito. Poliziari deitu eta eraikina goitik behera arakatzeko zuten, baina ez zuten inoiz inor topatu. Hala-ber, bakarrik pizten ziren argiak eta bere kasa zabaltzen ziren ateak ohiko bihurtu ziren. Zaindari askok leku honetan gaueko iluntasunean lan egiteari uko egin zion eta azkenean, alarma sistema jarri behar izan zuten. Gaur egun, Ogasunean ez dago jagolerik eguna bukatzen denean. Gainera, eraikinak atzealdeko patioa hainbat etxebizitzekin banatzen du eta bizilagunen arabera, gauetan patioan umeak jolasean entzun daitezke. Espainiako poliziak sotoan psikofoniak grabatu izan ditu eta haurren negarrak eta ahotsak lortu ditu, baina inoiz ez ditu entzutera eman. Adierazgarria da bertan zortzi mendez egon zen komentuarien hondarrak daudela oraindik. Zonaldean aparkalekua egiteko induskatzen hasi dira orain eta

ziurrenik hezurrak eta mota guztietako hondar-
rrak aurkituko dituzte.

Zarautzen (Gipuzkoa) dagoen Narrosko
jauregiak ere badu bere istorioa. Getaria aldetik
etorrita itsasoari begira dagoen XVI. mendeko
jauregi itzelean Zarauzko kondeak bizi ziren
—oraindik Zarautz herria existitzen ez zenean—.

Behinola, kostaldera itsasontzi bat
iritsi zen, barruan hilzorian zegoen
gizon bat zuela. Narrosko gela
urdinera eraman zuten, belus urdi-
nez betetako harrizko gela handi-
ra, eta ohean utzi zuten, sukar han-
diarekin. Dirudienez, Paristik
Havreraino ihes egin zuen hugo-
notea zen, Ingalaterrarentz zihoa-
na eta ekaitz izugarri batek euskal
kostaldera eraman zuena. Bere
egoera txarra ikusita, apaiza era-
man zioten, azken aitormena egin
zezan. Gizonak, ordea, aitortzeari uko egin
zion, ez baitzen kristaua, eta ondorioz, hil zen
abuztuko gau hartan deabruak eraman zuen
bere arima. Kontakizunaren arabera, urtero-
urtero heriotzaren egun berdinean deabrua
Narrosko gela urdinera hurbiltzen da. Bizilagun-
ek eraikin barruan entzun izan dituzten hots
eta mugimendu arraroek eta lurzoruan topatu
dituzten pasabide sekretuek misterioitsuago
bihurtu dute lekua. Gainera, marea behe-

behean dagoenean, adi behatuz gero, itsaser-
tzean, golf zelaiaaren inguruan ikus daitekeen
barkuaren eskeletoa hugonotearen ontzia dela
esan ohi da. Gaur egun, jauregia oraindik eraik-
in pribatua da, kondeen ondorengoen ardura-
pean dago eta ez dituzte bisitak hartzen.

Istorio ezezagunagoak izan arren, aura miste-
riotsua duten beste eraikin asko
dago. Hala nola, egun kultur etxea
den Gasteizko Villasuso jauregian
neska baten espiritua dagoela
diote; Gebara (Araba) herriko
gazteluaren espirituaz mintzo dira
XVIII. mendeko kronikak eta
Corzanako (Araba) gazteluan pol-
tergeist gertaera parapsikologiko-
ak jazo dira. Hain zuzen ere, uga-
riak dira beraien etxebizitzetan
poltergeist kasuak jasaten dituztela
aitortu duten familiak, itxuran

normalak diren etxeetan bizi arren. Gasteizko
emakume baten arabera, adibidez, etxean ateak
bakarrik ixten zaizkio, gauzak lekuz mugitzen
dira eta behin, ohean zegoela, edalontzi batek
eztanda egin zuen sukaldean. Energiaren ala
espirituen kontua ote? Halaber, Apatamonaste-
rioko baserri batean duela urte batzuk gertatuta-
koak oihartzun dezente izan zuen tokiko komu-
nikabideetan. Gauzez familiarrek inor ez zegoen
beste gela batzuetatik zetozen plater hotsak,

Jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2006ko prezioak
127€ Hego Euskal Herrian
155€ Iparraldean

harpidetza eskaera

Izen deiturak: _____
Helbidea: _____ Posta kodea: _____ Herria: _____
Herrialdea: _____ Jaioteguna: _____
N.A./I.F.K.: _____ Tel./Faxa: _____ e-posta: _____

Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L.ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa: _____
Titularra: _____ N.A./I.F.K.: _____
Titularraren helbidea: _____ Titularraren telefonoa: _____
Entitateak: _____ Sukurtsala: _____ K.D.: _____ Kontu zenbakia: _____
Data: _____ Sinadura: _____

aukeratu gure ongi etorri oparia

☐ "Garbi ot" komikia

☐ "Lauburua" mahai-jolasa

☐ "Txoriak txori" lamina

☐ %25eko beherapena
ikasle bazara*

Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 P.K. - 20.160 Lasarte-Oria

ahotsak eta are gehiago, elkarriketak entzuten zituzten; soinu katea eta telebista bere kasa zebiltzan –kanalak eta bolumena aldatuz, piztu eta itzaliz, irratia, kasetea eta CDa nahi bezala uztartuz...–; irratian bat-batean ahots eta mezu beldurgarriak tartekatzen ziren; korridoreetatik itzalak eta irudiak askatasun osoz ibiltzen ziren; eta gauzak desagertu eta berriz agertzen ziren.

Leku magikoak

Halakoak, ordea, inguru batzuetan ohikoagoak dira, gertakari paranormalak erakartzen dituzten tokiak baitaude, leku magikoak direlakoak. Euskal Herrian, baditugu zenbait. Nafarroan, esaterako, Muruzabalen dagoen Eunate eliza energiak betetako lurretan ei dago. Usadio zaharraren arabera, hildakoei beren bidean laguntzeko gune aproposa da eta ehunka hildako aurkitu dituzte inguruetan. Antzina, bertan zeuden kobazuloetan sorginkeriak eta erritu satanikoak egiten zirela eta inguruko herrietatik entzuten zituztela diote. Ez dago argi nork agindu zuen Eunate eraikitzea baina 1170 inguruan tenplarioek egin zutela uste da. Baztan bailara, Zugarramurdi eta Urdazubi ere, sorginkeriarekin lotutako tradizioa dela medio, inguru bereziak dira. Kondairaz eta objektu hegalari ezezagunen (OHE) inguruko kontakizunak beteta daude. Baita Lapurdiko Sara, Ainhoa eta, oro har, probintzia osoa ere. Lapurdin, sorgin kontuekin oso gogorra izan zen Inkisizioa, 800 euskaldun baino gehiago hil zituen eta horrek

guztiak legenda handia sortu du eskualdean. Gipuzkoan, Jaizkibel mendia da, dudarik gabe, objektu hegalari ezezagun gehien ikusi dituzten lekua eta halakoen bila zale gehien erakartzen dituen. Gainera, akelarre tradizio handia dago bertan. Eta Bizkaian ere mendi bat da gertakari misteriotzuen lekuko nagusia: Unbe mendia, hain zuzen ere.

Baina ezbairik gabe, Arabako Otxate herria eta ingurua da Euskal Herriko txokorik magikoen. Prudencio Muguruza Gasteizko parapsikologoak 1981ean bertan OHE bat ikusi zuen –argazkiak oihartzun handia izan zuen nazioartean– eta zonaldearen historia ikertu ostean, hiru izurrite gogorrek eragindako heriotzen ondorioz 1870ean herria hutsik geratu zela kontatu zuen. Ordutik, herri madarikatua da Otxate eta gertakari paranormal andana jazo dira. Gaia ikertu duten hainbat adituk uda ondoren kalera-tuko duten liburuaren arabera, herriak ez zuen inongo izurriterik jasan eta pixkanaka hustu zen, beste hainbat herriren antzera. Hala ere, gertakizun misteriotzuz betetako gunea dela aitortu dute ikertzaileek. Mikel Colmeneroren kasua, esaterako, oso ezaguna da. 1988 aldera, lagun taldearekin bertaratu zen, gauez. Goizeko ordu txikietan, autoan zegoela, ustekabeen beregana hurbiltzen ziren bi metrotik gorako bi irudi ikusi zituen, uniforme antzeko zerbaitekin. Lagunei deitu zien irratia bidez, baina estaldurarik gabe geratu zen bat-batean. Azkenean, auto-ko argiak piztea erabaki zuen eta orduantxe irudiak airean desagertu ziren. Otxaten praktika militarrek egin bitartean halako irudiak ikusi zituztela dioten militar erretiratuak ere badaude. Bi alpinista euskaldunek kontatutakoa ere aipatuenetakoa izan ohi da. Otxaten kanpin dendan lo zeudela, gau erdian aztoratuta esnatu ziren eta amestutakoa esan zioten elkarri. Hura ezustekoa bertina amestu zutela konturatu zirenean: haur txiki bat betetako tunel ilun bat, negar zotinek, aienek eta oihi etsiek itotzen zuten giro ustelean. Halako batean, hotsak entzuten hasi ziren, ahotsak, haur ahotsak zehazki. Ausarti, linterna piztu zuten eta arnasarik gabe utzi zituen itzala ikusi zuten kanpin dendan islatuta: ume misteriotz bat dantzan.

Hain zuzen ere, Euskal Herriko psikofoniarik ezagunenak –eta ez dira gutxi gure parajee-tan bildutakoak– Otxateko bi dira, dorre barruan grabatuak (www.argia.com-en entzun daitezke). Bata neska baten ahotsa da eta “Pandora” dio. Kondairaren arabera Pandoraren kaxak zorigaitz guztiak dituela kontuan izanik, Otxate kaxa horren atea ote da? Dena den, Pandora ez, “kanpora” diola uste duenik ere bada, euskaraz alegia. Beste psikofoniarik “zer egiten du ate batek irekia?” dio, gazteleraz. Aztertu dutenen arabera, Otxate etimologikoki hotsaren edo hotzaren atea da, atea azken finean, beste dimentsio baterako atea?

Inbasio estralurtarrak bost minuturo

Estralurtarrek Ameriketako Estatu Batuak maite dituzte. Lehenengo abdukzioa Hill bikote estatubatuarrek jasan zuen, 1961ean, eta ordutik asko dira espazioko izaki horien eskuetan egon direla uste duten AEBtako herritarrak. Denei sinesten badiogu, bost minuturo espazio onti estralurtar batek lurra hartzen du. Harrigarria da abduzitu dituztela pentsatuz bizi diren estatubatuarren kopuru handia. Duela gutxi arte, Marcovni izeneko web guneak estralurtarrek eramanda desagertutako lagunen erregistroa mantentzen zuen. Pentsamolde hori da Wendy Kaminer idazleak *Estralurtarrekin lo eginez* liburuan idatzi duen ikerketa soziologiko interesgarriaren ardatza. Estatubatuarren %46ak Kreazionismoan sinesten duela, emakume batek urtean 2.000 lagun jaten dituela uste duela eta bere burua *aingeruen fisikari* izendatzen duen gizon batek aingeruak argiaren abiaduran mugitzen direla aztertu duela ere kontatzen du autoreak, besteak beste.

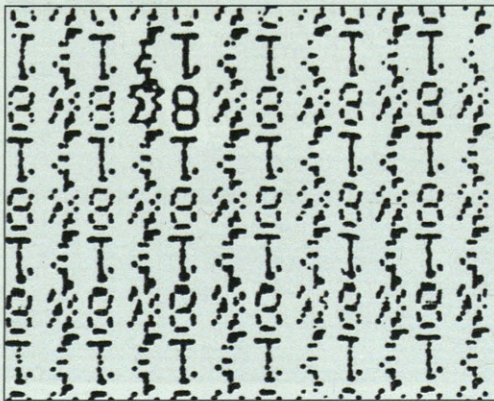
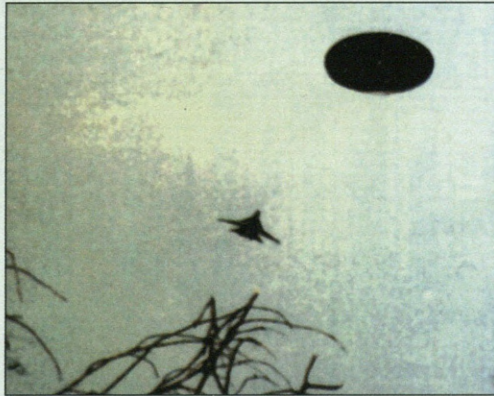
Gurean, gertakari paranormalekin lotutako deiei aurre egiteko sail berezirik al duten galdetu diogu Ertzaintzari, baina ez daukate halakorik. Ez omen dute mota horretako kasurik artxibatu. Hori bai, ertzainek Gorlizeko (Bizkaia) animaliaen misterioa ikertu dute. Behin baino gehiagotan, panteraren antzeko animalia beltz bat agertu izan da inguru hartan, bizilagunek bertsio desberdinak eman dituzte eta oso argi ikusten ez den argazkia ere atera diote, baina ez dute inondik inora aurkitu eta ez dute inoiz harrapatu.

Estralurtarrak gurean

Noski, honelako erreportajeak ezin du aipatu gabe utzi hainbeste ikusmina sortzen duen gaia: estralurtarrak eta Objektu Hegalari Ezezagunak. Euskal Herrian, zehazki, OHEek beren *booma* 70eko hamarkadan izan zuten, garai hartan mota horretako objektu andana ikusi baitzituzten gure zeru eta mendietan. 50eko hamarkadako lehenengo OHE boladaz geroztik, Euskal Herrian 400 kasutik gora jaso dituzte komunikabideek. Aipagarrienen artean, Bardeetakoak (Nafarroa) daude, han dezentetan objektu arraroak ikusi baitzituzte. Hain zuzen ere, Espainiako Aire Armadak 1996an OHEei buruz zituen sekretupeko artxiboak publiko egin zituenean, gehienei erantzunen bat ematen saiatu bazen ere, identifikatu gabeko kasu urrien artean 1975eko urtarrilean Bardeetan gertaturikoa gaineratu zuen. Urte hartan, azalpenik aurkitu ez dieten argi bi agertu ziren tiro eremuan eta lurlean denbora ugari egon ostean, aineratu eta urrundu egin ziren. Egun berean, leku berean hainbat lekukok “gorri koloreko ilargi erdia” ikusi zuten zeruan. Bardeetan kasu harrigarri asko daude, horietako batzuk bertan praktika militarrek egin dituzten armadako lagunek kontatuak. Duela ez asko, urteetan Bardeetan lan egindako nekazari nafar bat paraje haietan familiarekin zegoen egun batean, OHE bat ia-ia lurzorua ukitzearaino jaitsi zen. Autoan sartu eta azkar asko ihes egin zuen familiak, baina objektu hark atzetik jarraitu zien. Nekazariak deskribatu duenez, aparailu handi bat zen eta ondoan beste txikiago bat zeraman; argizatutako herri baten itxura zuen, ez laukia, ez borobila. Azkenean, Jesusen Bihotza mendi atzetik desagertu zen. Nekazariaren emaztea oraindik tratamendu psikiatrikoan dago, gertaera harengatik.

Beste adibide famatu asko dago: hala nola, Nafarroako Mañerun, Zuñigan eta Funesen, Gipuzkoako Gaintxurizketa portuan, Jaizkibel mendian eta Hernani-Astigarra inguruan, Bizkaiko Banderas mendian, Barakaldon eta Gallartan edo Arabako Otxaten eta Treviño konderrian. Foku erraldoiak eta argi itsugarriak, erreta geratzen diren lurzoruak, zeruan abiadura izugarrian dabilzan koloretako distirak, airean arrastoa uzten duten esferak, zati infini-

Jendeak OHEei ateratako argazkiak biltzen dituen web gune asko dago Interneten. Goian, web gune horietatik lortutako bi argazki. Behean, Daubagna gasteiztarraren inprimagailuan agertutako karaktere arraroak.

zaguna den eta teknikariek azaldu ezin izan duten karakterea agertzen da. Bada testua estralurtarren mezua dela dioenik. Karmelo Daubagna inprimagailuaren jabe gasteiztarrak eta bere familiak zin egiten dute aparailua deskonektatuta zegoela.

Ahuntz zurrupatzaileak

Azkenik, aipatzekoa da aberekin lotutako gertaerak ere izan ditugula. 90eko hamarkada hasieran, Hego Ameriketako nekazal guneetan famatu egin zen ahuntz zurrupatzailearen irudia —han *Chupacabras* izendatua—. Animaliak base-rietan gordetzen eta biltzen bazituzten ere, goizean denak hilda eta odolustuta agertzen ziren, oso era bitxian eta beste inolako kalterik edo istilurik sortu gabe. Balmasedan, 1995ean, ardi asko era horretan hilda agertu ziren hainbat

tutan eztanda egiten duten objektu hegalaria... ohikoak dira leku-koen testigantzetan. Gertaera horietako asko isilean gorde dira urtetan. Guk bitxienetariko bi hautatu ditugu, hemen aurkezteko. 1976an, Bilboko Zurbaran auzoan, bikote batek etxeko leiho-tik pareko eraikinaren goialdean argi gorri bizi-bizia ikusi zuen eta bertatik zetorren soinu arraroa grabatu zuten, *bip-bip-bip* antzeko zerbait. Beste hainbat bizilagunek ere gertatutakoa berretsi zuten, baina eszeptikoenen esanetan, *bip-bip-bip* horiek txantxikuak ziren —inguru horretan hain ohikoak diren apoak—. Beste askorentzat, ordea, grabatutakoa identifikatu ezin den soinu ulertezina da. 1984ko urrian, aldiz, komunikabide guztiek jaso zuten Gasteizko Zaramaga auzoan gau partean gertaturiko itzalaldia. Izan ere, iluntasun hartan, herritar askok argi arraroak ikusi zituen hiriburu gainean hegan. Gainera, Gasteiz kanpoaldeko zentral elektrikoak, etenaldiak iraun bitartean, akats guztiz ezohikoak izan zituen eta zentrallekoek ezin izan zioten argi-biderik aurkitu. Are gehiago, ondoan dagoen Ali auzoan, Spectrum ordenagailu zahar bateko inprimagailuak, deskonektatuta eta entxufatu gabe egon arren, itzalaldian, hots, elektrizitaterik gabe, hainbat karaktere inprimatu zituen (ikus argazkia). Adituek ikertu badute ere, inork ez du karaktereen esanahia deszifratzea lortu eta bitxiena zera da: 8 eta T itxura duten karaktere artean, eze-

Parapsikologoaren hiztegia

BIDAI ASTRALA: Gure arimak, erlaxatuta gaudenean, gorpuzetik atera eta bidaiatu ahal izatea. Esaterako, kultura guztietan esaten da hiltzeaz gaudenean arima destolestu eta argirantz doala. Zientziak dio sentsazio hori gizakiak berez duen defentsa mekanismoak eragiten duela.

EKTOPLASMA: Mediumen ahotik, belarrietatik... ateratzen diren irudiak. Espiritismoari lotutako kontzeptua da, baina gehienak gezurra dira, XIX. mendearen bigarren zatian espiritismoak izan zuen arrakasta aprobetxatuz sortuak.

ESPIRITISMOA: Erlijio bat da eta mediumarekin egiten diren saioak dira bere adierazpen ezagunenak. Hildakoekin harremanetan jartzea da saio horien helburua. Espiritismoa 1850. urtean sortu zen, oso modu bitxian: Fox ahizpa estatubatuarrek hilketa bat gertatu zen etxean bizi ziren eta gau batean, lo zeudela, kolpeak eta aieneak entzuten hasi ziren. Orduan, espiritutzat hartu zutenarekin hitz egiten hasi ziren: baietz esateko kolpe bat, ezetz esateko bi, eta filosofia ugari gehituz eta bilakaera handi baten ostean, espiritismoa sortu zen. Brasil da erlijio honek jarraitzaile gehien dituen herrialdea.

KONPAINA SAINDUA (SANTA COMPAÑA): Hildakoen prozesioa; heriotza hurbil baten bihokada izan ohi da. Gauez, arimek bi ilararako prozesioa osatzen dute eta aurretik, bizirik dagoen pertsona batek gurutzea darama. Pertsona horrek ezin du atzera begiratu eta ezingo dio betebeharrari uko egin bizirik dagoen beste norbaitek prozesioa ikusi arte. Handik aurrera, horrek ordezkaturko du, baina ordezkaria lortzen ez badu, nekez hilko da. Tradizioaren arabera, egunez, gurutzea daraman laguna ez da ezertaz gogoratzen.

OUIJA: Hildakoekin harremanetan jartzeko modua. Hitza *oui* –“bai” frantsesez– eta *ja* –“bai” alemanez– hitzek osatzen dute, saioen hasieran “hor norbait dago?” galderak baiezeko erantzuna izan behar duelako. Edalontziarekin edo antzeko objektu batekin espirituek letraz letra gidatuko gaituzte. Kultura guztietan egon dira hildakoekin harremanetan jartzeko moduak eta ouija gure garaira iritsi den metodo horien bilakaera da.

PARAPSIKOLOGIA: Gertakari paranormalak ikertzen dituen diziplina. Parapsikologiaren ustez, gertakari horiek gizakion buruak sortzen ditu, kontzienteki edo inkontzienteki.

DANI BLANCO

POLTERGEIST: Alemanez “iratxo zaratsua, iratxo bihurria” esan nahi du eta etxean gauzak mugitzen, ateak ireki eta ixten, soinu arraroak entzuten... hasten direnean, gertakari parapsikologiko horien multzoari poltergeist deitzen zaio. Batzuek diote jendearen energiak sortua dela –norbaitek deskargatutako energia– eta beste batzuek, espirituek sortzen dutela.

TRANSKOMUNIKAZIOA: Psikofoniek eta psikoirudiek osatzen dute, espirituek gurekin harremanetan jartzeko duten moduak baitira. Psikofoniak etimologikoki, psikefonia, soinu mentala esan nahi du, buruak sortutako hotsa. Horregatik, hildakoen ahotsak direla argitzeko, hainbatek parafonia hitza nahiago du –soinutik haratago dagoela eta espiritua edo beste edozer gauza izan daitekeela adierazteko–. Adituen esanetan, psikofoniak edonon aurki daitezke eta soinu metalikoa izan ohi dute. Psikoirudiei dagokienez, ezer botatzen ez duen telebista kanala bideoan grabatu eta hilda dagoen jendearen irudiak lortu izan dira. Euskal Herrian ez da psikoirudirik lortu, gertuena Kanarietan jaso dute: adi-adi modu beldurgarrian begira dauden haur batzuen irudia.

egunetan. Herritarrak eta komunikabideak aztoratuta ibili ziren; ardiek bi zulo zehatz zituzten lepoan, inongo urradurarik gabe. Eusko Jaurlaritzaren laborategiak eta Ertzaintzak gaia aztertzen eta bertsio ofizialaren arabera, otoak edo basatutako zakurrak izan ziren errudunak. Prozesuan parte hartu zuten eta autopsiak egin zituzten albaitariek, ordea, bertsio hori ukatu egin zuten, otoak ez duelako halako zehaztasunarekin hiltzen; alderantziz, dena urratzen du.

Kasu batzuetan ez zegoen odol tanta bakar bat ere, zirujauak egindako lan bikaina bailitzan. Zirujaua, otsoa, munstroa edo estralurtarra izan, euskal misterioen baitan geratuko da kasua. Azken finean, ikusi dugunez, gure herrietan ez dira gutxi unibertso paraleloetara, dimentsio ezezagunetara eta zonalde ilun eta ulergaitzetara eramán nahi gaituzten ateak. Hortaz, kontuz irekitzen duzun atearekin, agian zaila izango baita berriz itxia. ■

Xabi Alonso

Probokazioa... kazetariak ere
badira zikinak... beti
pertsonaia estutzen... errazena,
ukabilaz mahaia jo,
grabagailua lurrera bota, eta
alde egitea... Baina
horrelakorik ez du egin Xabik.
Galdera ikurrik makurrenari
ere hitza zuzendu dio. Eta
estimatzen diogu, zinez.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Dani Blanco

«Futbol jokoa kate lana da, eta ni komertzial bat naiz»

Munduko Txapelketatik zer animorekin itzuli zara?

Nahiko etsita, jokatzu disfrutatzeko ari ginen, eta pena izan zen. Baina bagenekien hori gerta zitekeela, Frantziaren aurka irabazi bezalaxe galdu egin baitezakezu. Azkenean partida bakarrean bi hilabeteko hegaldi horretatik jaitsi beharra, egun batengatik etxera itzuli beharra, gogorra izan zen.

Espainiako kazetariak oso sinesuta zeuden, oso hazita... Zuei ere eragin dizue horrek?

Nahi gabe agian pixka bat eragiten dizu. Eta niri pertsonalki, nahiz eta jakin komunikabideek hala funtzionatzeko dutela, ez zait gustatzen globo horren barruan hain puztuta ibiltzea, hain garaiz gainera... Baina badakizu hola izaten dela, eta horren aurka ezin duzu ezer egin, zu saiatu behar zara ahal denik eta kontzentratuen egoten, eta gauzak beren errealitatean ikusten.

Horrelakoetan irakurtzen al duzue kirol prentsa?

Nik beti irakurtzen dut normalean, gustatzen zait gure inguruan zer esaten ari diren jakitea.

Astakeria handiak irakurtzen dira?

Bai, gauza asko irakurtzen da. Baina hainbeste urte dira kontua horrela dabilela, esperientziak, azkenean, harritzen nauen bakarra da jendea nola harritzen den.

Liverpoolera joan zinenen nondik zindoazela esplikatu zenien

Nortasun agiria

Xabi Alonso 1981eko azaroaren 25ean jaio zen Tolosan. Periko Alonso futbolariaren hiru semeetako bat, bere bi anaiak bezala mutil kozkorretatik hasi zen baloiari ostikoka. Zazpi urtera bitarte Bartzelonan bizi izan bazen ere handik aurrera Donostiara aldatu ziren, eta Ekintza ikastolan ikasi zuen. Eibarren sei hilabete pasa ondoren, hiru denboraldi osatu zituen Realean, eta gero Liverpoollek fitxatu zuen. Liverpoolekin Champions League bat (2005), eta Ingalaterrako Kopa bat irabazi ditu (2006). Espainiako selekzioarekin ere jokatzen du. Enpresaritzatza diplomatura ateratzeko ikasturte bat falta du eta futbolak uzten dion denbora librean horretan dihardu.

taldekideei, espainola zinela pentsatuko zuten denek...

Basque Country esan nien, ia-ia herrialde bat zela, eta dezentek ezagutzen zuten, bazekiten non zegoen.

Basque Country esan eta zer aurpegi jartzen dute? Normalean, badakizu...

Ni normal-normal hartu naute. Baina gogora etorri, ba betikoa, "i-ti-ei" esaten dute beraiek, ETA, tamalez hemendik kanpora ateratzen diren berri gehienek hori aipatzen dute, eta, oso-oso gainetik baina bazekiten Euskal Herrian zer arazo dagoen.

Barkatu, baina galdetu beharra daukat: Xabi Alonso *the basque player*, baina Espainiako selekzioarekin jokatzen. Ez zara deseroso sentitzen?

Nik garbi daukat nik zer pentsatzen dudan eta ni nolakoa naizen. Gero, selekzioarekin nik badakit zer paper egiten dudan, eta garbi daukat nire postura zein den. Kanpotik hitz egitea oso merkea eta erraza da, baina egoera horretan zaudenean ez da berdina.

Gaur egun selekzioari uko egingo liokeen batek ondorioak edukiko lituzke profesionalki?

Ez dakit zer gertatuko litzatekeen. Garbi dago ondorio onak etorriko litzaizkiokeela, eta ondorio txarrak ere bai. Baina zehatz-mehatz ez dakit.

Oleguer katalanarekin harrotu zen hauts pixka bat. Zuek nola bizi izan duzue?

Hauts harrotze horrek amorru pixka bat ematen dizu, bakoitzak bere erabakiak hartzeko askatasun osoa dauka, eta norberak bere kabuz erabakitzen duena oso errespetagarria da.

Baina berak ezezkoa eman zuen?

Ez dakit garbi, ni kanpoan nengoen hautsak harrotu zirenean, baina niri esan didatenez ez dago ezer, bera kontzentrazio batera joan zen, eta hortik aurrera gertatu zena ez dakit.

Himnoa entzuteko momentua nolakoa da zuretzat?

Normal bizi dut, badakit horrela funtzionatzen duela eta kito.

Egun batean Euskal Herriko selekzioa iritsiko dela sinesten duzu?

Ez da kirolaren eskumena bakarrik, kirolak oso indar gutxi dauka alde horretatik. Beste zelai batzutan jokatzen da hori, eta ikusiko dugu.

Hemen ari gara Espainiaz eta Euskal Herriaz, baina zuk lehen urteak Bartzelonan eman zenituen.

Bai, aita Bartzelonak fitxatu zuen, eta nik urtebete neukala joan ginen. Nire lehenengo oroitzenak Bartzelonakoak dira. Eskolan han hasi nintzen, eta lehenengo klaseak katalanez eman nituen, baina jada ahaztua daukat.

Eskolan, idazlan batean galdetu izan balizute: "Zuk handitan zer izan nahi duzu?"

Ez dakit zer erantzungo ote nuen, ez neukan batere garbi. Baloiarekin ibiltzen nintzen beti, baina ez nuen pentsatzen futbolari izatera iritsiko nintzenik, oso zaila ikusten nuen. Nik ez dut inoiz esan nire ametsa futbolari izatea zenik. Futbolaz gain denetik egiten nuen, baina ez nekien zehatz-mehatz zer nahi nuen izan, etxetik gauzarik garrantzitsuenak ikasketak zirela jaso nuen.

Patioko partidetan denek beren taldean nahi izaten zuten hura zinen?

Bai, klase batean beti izaten dira bizpahiru nabarmentzen direnak, eta bizpahiru horien artean banangoen. Baina badakizu zer gertatzen zaion horri, denek beren taldean nahi, baina txikitatik pixka bat hobeto jokatzen duenez, *txupoi* bat ere izaten da.

Etxepean Mikel anaiarekin futboleko ordu asko pasatakoa zara. Anaia zaharragoa izateak, indartsuagoa, zuri hobetzen ere lagunduko zizu, ezta?

Segur aski bai. Ni beti saiatzen nintzen bere mailara iristen, eta ez zen erraza, teknikoki oso ona izan baita beti, fisikoki ere bai, eta segur aski on egin dit txikitatik haren aurka egin beharrak eta hari irabazi nahiak.

Ba omen duzue beste anaia bat ere, berdeguneetan ibiltzen dena bera, baina ez zuek bezala jantzita...

Arbitroa da.

Nondik nora arbitro?

Lehen futboleko jokatzeko zuten, baina koadrilako beste batzuk eta bera arbitro lana probatzen hasi ziren, eta berak jarraitu egin du. Futbolarekin eduki litekeen beste harreman bat da, eta nahiko ondo egiten du.

Itzul gaitzen zuregana, urte beteko Real glorioso hartako pieza gako bat izan zinen. Liga irabazenezaketela noiz sinestu zenuten?

Etxean Real Madrili irabazi genionean. Partida hura oso berezia izan zen, dena nahi bezala atera zitzaigun, lehen zatian hiru gol sartu genituen, nik laugarrena sartu nuen, eta hura mahaiaren gainean kolpe bat jo eta "gu ere hemen gaude" esatea izan zen. Ordura arte "ea Championseko postu bat ziurtatzen dugun" pentsatzen genuen, baina handik aurrera "orain jada ligaren bila joan behar gara" esan genuen. Eta liga hura ez irabaziaren

pena beti bihotz barruan edukiko dut, futboleko gauzak dauden bezala, Realarekin liga irabazteko hain gertu egotea oso-oso zaila da. Orain atzera begira jarri eta pentsatzen duzu: "Ta-ia Realarekin liga irabazi genuen..." kar-kar-kar-kar! Badirudi ezinezkoa dela.

Baina momentu onak ez ezik Realarekin sufritzen pasatakoak ere ez dira ahaztekoak izango...

Ez dauzkat ahazteko. Realean pasatako hiru urteetatik bitan beheko postuetan galduta ibili ginen, eta hortik begiratuta askoz luzeagoa egiten da urtea. Nahiko aste eta hilabete gogorak izan ziren, baina asko balio izan zuten, sufrimendutik askoz ere gehiago ikasten da. Eta batik bat, norberak ere ikasi egiten du sufritzen.

Lo asko galtzen zenuen?

Nik, gauzak gaizki edo ondo joan, beti, partidaren ondoren ez dut lorik egiten. Asteazkenean zehar bai, nahiko ondo egiten dut. Partida osteko lo hartu ezinak arrazoi fisikoak ditu, nekatuta egoten zara, eta oraindik tentsioa botatzen ari zenean zara.

Agian egunkarietan ateratzen ziren berriak ikusiz ere galduko zenuen loa; halako taldek fitxatu nahi zintuela, beste halakok ere bai... Ez zen kontua gutxi ibili.

Bai, baina egunkarietan esaten diren gauzen %5a bakarrik da egia, eta ez da gezurra interesak egon zirela, baina benetako eskaintzak bi bakarrik jaso zituen Realak: bat Real Madrileña, eta bestea Liverpoolena.

Hara abiatu aurretik, zer zen zuretzat Liverpool?

Fitxatu baino lehenagotik maitasun berezia nion, Liverpoollek xarma handia du; historia handi hori, Anfield zelaia, bertako tradizioak, abestiak... Ingalaterrako zelai guztietan daude kantu eta kontu mitikoak, klub bakoitzak bere historia du eta zaleek historia guztia dakite, baina Liverpool berezietan berezieta da. Bai neuk eta bai euskaldun askok maitasun berezia diogu Liverpooli. Horrek lagundu zidan baiezkora erortzen, eta behin hara iritsi nintzenean, jabetu nintzen, nekizkien berezitasun horiek guztiak egiak zirela, eta ez nekizkien pila bat ere bazirela.

Zein adibidez?

Nik banekien Ingalaterran orokorrean, eta Liverpoolen partikulari zaleen pasioa eta errespetua izugarriak direla, baina Liverpoolleko jokalaria izanda barrutik sentitzen duzu hori dena, entzuten dituzu abestiak, ikusten dituzu Anfielden bertan dauden gauza bereziak: aulkitxoak, aldagelak, atek, harmaila bat... Detalle gutxi dira baina bata besteari gehitu eta esaten duzu: "A zer historia klub honena!".

Ateak, aldagelak, harmailak... azaldu ezazu gehiago.

Zutoinak dauden inguruan ehorzketa asko egiten da. Jende askok eskatzen du hil ostean bere hautsak Anfielden zabaltzeko, eta halaxe egiten da. Hori dela eta, orain beste zelai bat egiteko proiektua dago, baina Anfielden ezin izango dira etxeak egin hor dauden hautsak ezin direlako etxepeetan sartu, parke bat egin beharko da. Aldagelak ere baditu berezitasunak. Kanpokoen aldagelako lurra etxekoona baino askoz ere irristakorragoa da. Horrez gain, gure aldagela besteena baino askoz ere txikiagoa da, eta gure aldagelako atea ere bai, askoz txikiagoa, handik ateratzean gu handiago sentituzko. Eta ateratzen zarenean eta zelaira bidean zoazenean hantxe dago *This is Anfield* koadroa, zelaira jauzi egin baino lehen hura ukitzen duzu. Oso berezia da.

Nork asmatu zituen horiek denak?

Bill Shanklyk. Liverpoolleko entrenatzailea izan zen, oso tipo berezia, bere jokariak motibatzen asmatu zituen horiek denak.

Eskerrak ingelesa nekien

"Nik txikitatik landu dut ingelesa. Ez nekien gero zer egingo nuen, ez nekien futbolak nora eramango ninduen, baina ingelesa nirekin nuen, eta begira, azkenean Liverpoolera iritsi nintzen. Badakit Rafa Benítezek gauza horiei begiratzen diela. Nolako jokalaria zaren ere axola zaio, baina horrez gain begiratzen du nolako izaera duzun, nolako erraztasuna moldatzeko, ingelesa hitz egiten ote duzun edo ez... Ingelesa nahiko ongi dominatzeak asko erraztu dit Liverpoolen ondo integratzea, eta ondo integratzeak ere asko lagundu dit jokatzeko orduan".

Ez al ditu jokari bakoitzak bere zapatak garbitzen?

Garai hartan gehiago egingo zen hori orain baino, baina oraindik ere neurri batean betetzen da. Asteazkenean zuk garbitu behar dituzu zure zapatak, entrenamenduetako zapatei zuk pasa behar diezu zepiloa, zuk grasa eman, dena norberak egiten du.

Niri harrigarriena egiten zaidana beste lekuetan hala ez izatea da.

Realean eta beste klubetan egunero pasatzen da botileroa jokalarien zapatak garbitzera. Liverpoolen ere asteburuetan etortzen da, partidetakoz zapatak hark garbitzen dizkigu, baina asteazkenean gu moldatzen gara.

Joera handia omen dago zaleak kanpoko partidak ikustera ere joateko.

Bai. Kanpoko partida bakoitzera hiru mila zalek jarraitzen digute. Eta gehiago ez joateko, arazoa ez da jendea falta dela, arazoa da ezin direla sarrera gehiago lortu. Europara mugitzen garenean beti bost mila zale edo joaten dira, eta azken partida batean hamar mila zale genituen kanpoko partidari. Gainera ez da joatea bakarrik, entzun egiten dituzu, eta badakizu hor daudela. Azkenearako, beti jokatzen dugu erdi etxean.

Liverpool, iraultza industrialaren hiria, langile-riaren hiria, eta bere ikurra futbol taldea. Gaur egun futbol taldea multinazional bat da.

Bai, Liverpoolen nazionalitate asko nahasten dira, baina oraindik badago bertako nukleo bat: Gerrard, Carrager, biak dira bertakoak. Gainera, ikusten duzu nolakoak diren, ikusten duzu Liverpoolleko kaleko jendea, eta segidan ohartzen zara hortik datozela. Baina zaleei ez zaie hainbeste inporta kanpokoak egotea, axola zaie bertako jendeak ere jokatzea taldean, baina batez ere zu Liverpoolleko jokalaria izateari ematen diote garrantzia, ez nondik iritsi zaren. Eta zuk pixka bat erantzuten baldin baduzu, bai zelaian eta bai zelaitik kanpo asko babesten zaituzte, oso tratua ona ematen dizute.

Nola bilatzen du bakoitzak bere lekua hain gazte, eta hain talde handi eta koloretsuan?

Bakoitzaren izaeraren arabera da hori. Garbi dago futboleko maila txukuna baldin baduzu, horrek beste jokariarekin harremanak edukitzea asko errazten duela. Lehenik errespetua mantendu behar duzu, isil-isilik sartzen zara, saiatzeko zara ikusten eta ikasten, belarriak ere irekita edukitzen, eta zelaian errespetua irabazten baduzu hori errazago trasladatzen da beste alorretara ere. Orduan sartzen zara beraien dinamikan, eta bromak egiten ere has zintezke.

Futbola ere kateko lana da?
Bai, bakoitzak bere funtzioa du, zure postuaren arabera egin behar bat duzu, zure lana berezia da. Alde horretatik begiratuta futbola enpresa bat da, eta jokoa kate lana. Denek dute lan ezberdina baina denek helburu bera.

Zu kate horretako begirik funtsezkoenetakoa zara...

Ni komertzial bat naiz, bitartekari bat. Hor erdian jartzen naute, baloia atzetik hartu, eta aurrera pasa behar dut. Hori da komertzial baten lana. Baloia ahal den modurik onenean erosi behar dut aurrena, eta gero ahal denik eta eskaintza onena eginda aurrera saldu. Ni ere horrek aberastuko nau.

Komertzial bat bezala bila eta bila ibiltzen zara, zer non salduko. Erosterako beti jakiten duzu gero non salduko duzun baloia?

Hori da lan egiteko erarik onena, baloia hartu aurretik nora eraman pentsatua edukitzea, baina askotan ez da jakiten. Batzutan ez duzu inolako irteerarik aurkitzen eta orduan sortzen dira arazoak. Kontua da oso azkar pentsatu behar dela, eta erabakiak segundo batean baino gutxiagoan hartu behar direla, horixe da goi mailako futbola eta beste maila bateko futbola ezberdintzen duena: abiadura.

Enpresa, kate lanak, komertziala, saldu erosiak...
Baloia gustura zebilen, baina orain dira komeriak; finantzen munduan bezala iruzur istorioak azaldu berri dira Italiako futboleak. Zer diozu?

Harrituta gelditu naiz, ez nekien horrelakorik. Oso zaila iruditzen zitzaidan hori gertatzea, eta hainbeste urtean hala ibili izana, ez dakit... Nik beti pentsatu izan dut gauzak nahiko garbi zeudela, harritu egin naiz.

Espainiako Ligan eta Ingalaterrakoan ez da horrelakorik?

Ez, ez.

Eta Eufemiano Fuentesek esan berri du futbolaria ere pasa direla bere eskuetatik...

Nik ikusi dudana guztia garbia izan da, eta alde horretatik ez daukat inolako zalantzarik nirekin eta nire inguruarekin. Nik neuk aurten hamar kontrol baino gehiago pasa ditut.

Futbolaren munduan nork agintzen du?

"Marka komertzialek asko, eta telebistek izugarri. Marka komertzialek fitxaketetan ere izaten dute beren pisua. Oso mundu nahastua da. Federazioak ere hor daude, klubak berriz, beherago. Nik uste dut klubek eduki beharko luketen baino botere gutxiago daukatela, azken batean beraiek baitira mundu honen funtsa, eta klubez ari naizenean, bai zaleez eta bai inguru osoaz ari naiz".

Baina esan duenerako, zer-bait izango da, ala?

Berak jakingo du zer esaten duen, nik daukadan esperientzian behintzat ez dut ezer ikusi.

Italian izan ziren halako kasuak...

Bai, Italian izan ziren, baina beren funtzionatzeko era ezberdina da. Uste dut ezberdin prestatzen direla, eta hango kontrolak egiteko modua ere ez da berdina.

Fuentesen hitzak entzun, Italiako iruzur kasuak irakurri... Futbolak fairplay hitza zabalduko du batean eta bestean, baina nola sinestu ikusten duguna ez dela antzerki bat?

Normala da zaleek pentsatzea gaur egungo kirolak antzerki edo teatro puntu bat baduela. Baina zaleek disfrutatu egiten dute, segimendu handia dauka, eta hainbestekoa daukan bitarte denak fun-

tzionatzen segituko du.

Fairplay aipatu dugunez gero, Munduko Txapelketako finalaren bukaera zer iruditu zitzaizun?

Italiak irabaztea sorpresa izan zen niretzat, eta Zidanena berriz... Nik ezagutu dut pixka bat, bai jokatzeko, eta bai Adidasen publikitate lane-kin, zenbait gauza elkarrekin egin ditugu. Oso tipo xumea eta isila da, oso diskretua. Zerbait berezia esango zion Materazzik berak horrela erreakzionatzeko, baina hala ere, ez dauka inolako justifikaziorik.

Zelai barruan irain asko entzuten da?

Bai, asko entzuten da, eta esan ere egiten dira. Momentuko berotasunean tentsio pixka bat kentzeko esaten dituzu. Baina tira, dena esatea ere ez da libre. Irainak baditu bere mugak, eta keinuak ere bai. Hitzez edo gorputz keinuz erakutsi dezakezun amorruak bere mugak ditu.

Probokazioa jokoaren barruan sartzen al da?

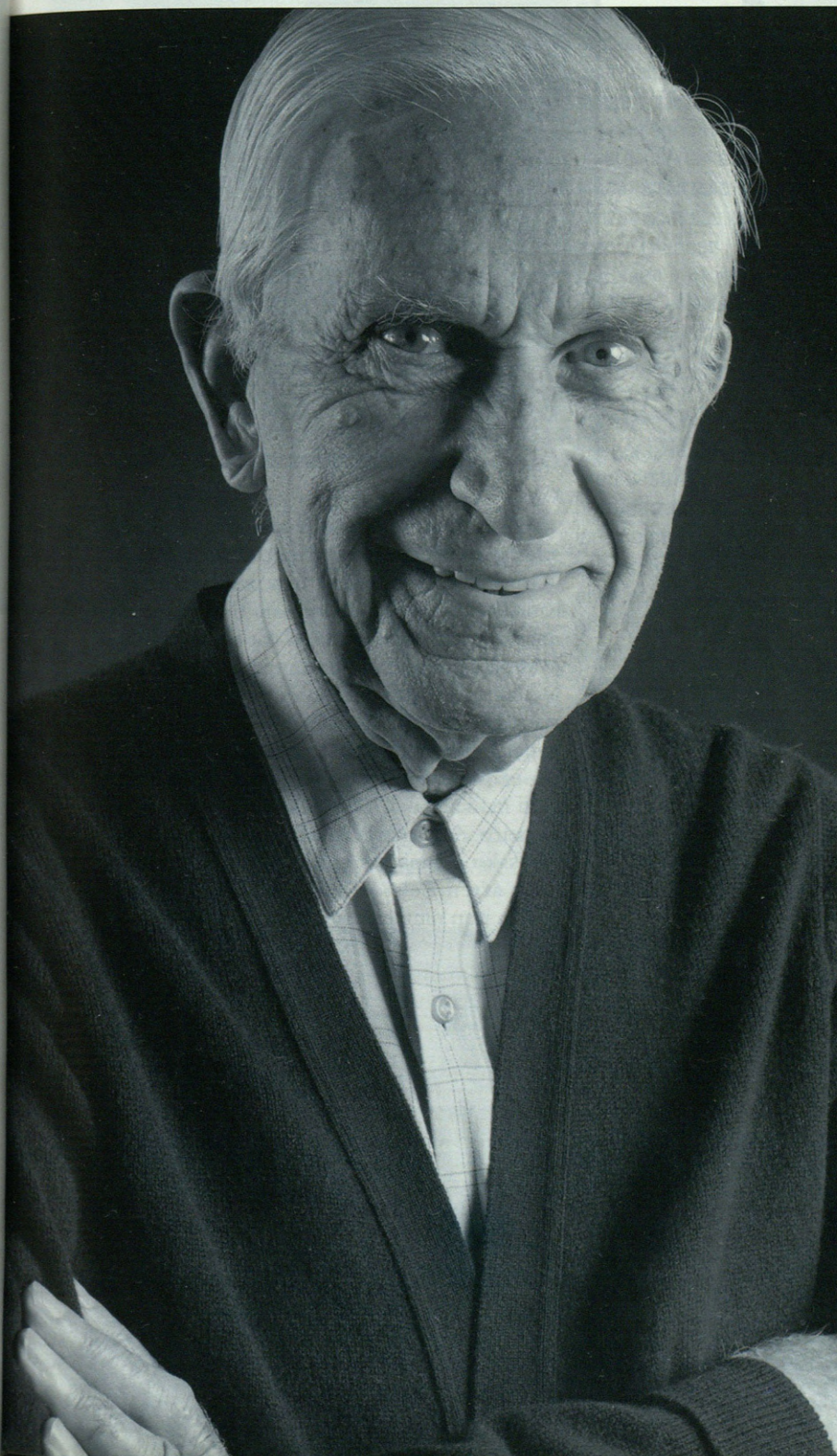
Sar daiteke, baina neurri bateraino, beti tranparen bila ibiltzea ez zait gustatzen. Badira jokalarizikinak, tranposoak, eta beti zu estutzen ari direnak. Horrelakoetan zaila izaten da odolari eustea, errazena da ukabila altxa eta lurrera botatzea, baina hori ere ezin duzu egin. ■

Jose Ramon Calparsoro

Tolosar bat

Condor Legioan

“Aurrera!” agindu digu behartutako ahotsez Jose Ramon Calparsorok (Tolosa, 1908) bere apartamentuko atea jo dugunean. Madrilgo Aniceto Marinas kalean bizi da, Manzanares ibaiaren kontran. Ibai hegiko zuhaiztien gerizpean ibili ohi da pasieran, bere bi makuluekin. Ehun urte betetzear dagoen pertsona batek ezin konta ahala kontu dakizki derrigorrean. Horregatik gerra garaiaz galdetzen diotenean harritu plantak egiten ditu: “1.170 hilabeteen bizi izan naiz ni eta gerran 32 baino ez nituen pasa. Zer dira ba 32 hilabete 1.170en ondoan?”. Ondotxo daki ordea zer den galdetzailearen jakin-mina piztu duena. Calparsoro Condor Legioko pilotua izan zen Espainiako Gerra Zibilean. Egindakoaz harro dago, ez du damurik batere: “Gaur berdin jokatuko nukeen, zakurra bezala hil nahi ninduten eta ni ez naiz eskuak antxumatuta gelditzen diren horietakoa”.

JON ARTANO

SOFIA MORO

2006ko uztailaren 30a

ARGIA

17

JOSE RAMON CALPARSORO Perot 1908ko Eguberri bigarrenean jaio zen Tolosan, San Frantzisko kaleko hamalaugarrenean. Ama frantsesa zuen eta “aurreneko oroitzapena gerra handia lehertu zenekoa” du, udak Frantzian pasatzen zituelako aiton-amonekin.

Euskara Urkizuko (Tolosako auzoa) añak irakatsi zion. “Nik euskara pixka bat, gaztele-
ra eta frantsesa batera ikasi nituen; hirurak oso gaizki”. Egia da euskara herdoilduta duela baina gazteleraz, frantsesez eta alemaneraz bikain hitz egiten du eta ingelesez ere badaki zerbait.

“Niretzat Tolosa *el no va más* zen, baina ume-kozkorretan Urduñara eramán ninduten, jesuiten eskolara *interno*. Han sartu ninduten egunean banandu ziren nire gurasoak. Bukatu zen familia. Kolegioan trantzea suabeagoa izango zela uste zuten. Amarekin hartu-emanik ez nuen batere izan handik aurrera, Donostiako komentu batera sartu zen”.

Urduñako eskola zorrotzean pasatako sei urteek “zaildu, eta sailetik aparteko izaera” eman zioten. Ikaskide izan zituen, besteak beste, Jose Antonio Agirre, aurreneko lehen-dakaria, eta Manuel Valdés, Falangeko fundatzaile, bilbotarra bera. Biak izan zituen lagun. Orduan ez ei zitzaien “asko antz ematen nondik joko zuten”. Horiek baino lehenago Sabino Arana ere egon zen han apopilo.

Ezkerrean, Sanjurjoko aerodromoan 1938. urtean. Eskuinean, Jose Ramon bere alferrez uniformeak estreinatzen Sevillan.

Oporretan bizikleta hartu eta Tolosatik Elduara joaten zen, aitaren paper fabrikara. “Gozatu egiten nuen eta han pasatzen nituen egunak”. Horregatik batxilerra burututa Weimar-ko (Alemania) ingeniari-papergile eskolara jo zuen. “Zuzendariak esan zidan: ‘Zuk langileei agindu nahiko diezu? Langileei agindu aurretik zerorrek langile izatea zer den ikasi beharra daukazu’. Behargin arruntan moduan lan egin izana frogatu beharra zeukaten han ikasi nahi zutenek”. Horrek eramán zuen Calparsoro Zelstoff Waldof lantegira. 1929an burtsako *crack*ak ekonomia nonahi errekaratu zuen arren Zelstoff-en 1.500 langile ziren. “547.a izan nintzen urtebetez, sosik kobratzen ez nuen arren. Han ikasi nuen alemana”. Muturreko mugimendu sozial eta politikoak egosten ari ziren garai hartan. “Horixe zeudela langileak antolatuta... Han egin nintzen ni komunista”, esan digu txantxetan.

Enpresa-gizon eta hegazkin pilotu

Ski Club Tolosano-ko bi trofeo txiki dauzka beheko suaren apalean. Batak *Superbagnères* du grabatuta, *Candanchú* besteak. Ikasketak amaitzean, aitonak Tolosan irekitako Perot tailerreko ardura eman zioten. Orduan hasi zen Ski Clubak antolatutako txangoetara joaten eta horietako batean “neskatxa frantses eder bat” ezagutu zuen. Pilotu izateko ikasten ari zela Miarritzen

eta animatzeko esan zion hark. 1936ko maiatzean eman zuen izena Calparsorok.

1936ko ekainean Peroteko 150 beharginek ekintza zuzena aldarrikatu eta greba hasi zuten "euren soldata eta lan baldintzak inguruko tailerretakoak baino askoz hobeak ziren arren. Behin, Artola gobernadorearekin nengoela, langile talde batek mehatxu egin zidan: '*Pollo, su vida no está tan segura como crees*'. Artolari begiratu eta berak zera esan zidan: '*Hombre, no se tome Vd. esto al pie de la letra...*'. Ezin nuen sinestu ere egin". Oraindik ere ernegatu egiten du orduan agintarien babesik jaso ez izanak. "Hogeita zazpi urte besterik ez nituen eta egoera jasangaizta zen. Tolosatik Donostiara joan nintzen ezkutuan bizitzera". Eta ez du ahaztu orduko prentsak zioena: "*Enskadi Rojan 'perro hitleriano' esaten zidaten. Uztailaren 16an prentsan ohar bat agertu zen esanaz Peroteko langileek tailerra hartu egingo zutela hilaren 20an, astelehenarekin*".

Uztailak 18

Uztailaren 18an prentsa oharra salatzeraz joan zen Calparsoro Donostiara, Gobernu Zibilara. "Han zer topatuko eta, '*vasco*' denak bilduta: Leizaola, Artola...". Jose Maria Lasarte eta Manuel Irujo, EAJko diputatuak Madrilén, izan ziren Artolarekin bildu zirenak, orduan Gipuzkoa Buru Batzarreko kide zen Elias Etxeberriak azaldu duenez (*Espaniako gerra zibila Euskal Herrian*, Josu Chueca eta Luis Fernandez). "Orduan izan nuen Marokoko altxamenduaren berri. Banekien haiek gobernuaren alde jarriko zirena eta, bat batean, dena argi ikusi nuen".

"Bazkalostean, Tolosako lagun bat, Joaquín Labayen arkitektoa —Ramon Labayenen osaba— jaso eta Miarritzera abiatu ginen pilotu eskolara. Behobian, karabineroak esan zigun ez zuela uste puska batean bueltan pasatzerik izango genuenik baina aurrera egin genuen". Biharamunean kanoikadak entzun eta hura "kontu serioa" zela jabetu ziren. "Etxera itzuli ezin ginenez, Alemaniara joan ginen tailerrera eginda neuzkan eskariak bidali ez zitzaizkion".

EAJko jarraitzaile zintzoa

"Gure aitari Tolosan *El Duque* esaten zioten. Gizon eskuzabala zen eta lagun asko zituen". Ildefonso Calparsoro abertzalea zen, EAJko afiliatua, eta Jose Ramon semea ere ez zebilen alderditik urruti: "Hamaika aldiz esan zidaten afiliatzeko, eta nik nahiago nuela alderdikide eskasa baino jarraitzaile zintzoa izan esaten nien". 1935ean Azpeitian izan zen EAJkoek eskatuta eta han desengainatu zen jeltzaleekin. "Alderdi eguna edo horrelakoren bat zen eta gonbidatuta etorri ziren austriar batzuentzat itzultzaile lanak egiteko eskatu zidaten. Etxera bueltan aitzak ez zidan aurpegi alaia ikusi eta galdetu zidan 'Zer moduz?' Nik esan nion 'herriak horiek denak (EAJkoengatik) botako ditu azkenerako'. Halaxe izan zen, han joan behar izan zuten gero ihesean mugaz bestaldera".

Gerra

"Hilabete neraman etxekoen berririk gabe eta abuztuaren 17an, Donibane Lohitzunen, aitaren mezua jaso nuen itzul nintekeela esanaz. Abuztuaren 17an goizeko hamarretan muga pasa, eta ordubaterako erreketek talde batean nengoan. Irun artean gorrien menpe zegoenez, Dantxarri-neatik barna heldu nintzen Tolosara. Iritsi eta aurreneko gauza: lantegira joatea. Nire bulegoa hankaz gora zegoen. Makinak-eta ez zituzten txikitu baina lur jota nengoan. Atarira irten eta erreketek batailoia ari zen pasatzen orduantxe. Etxarri Aranazkoak ziren, Barandallak —karlista porrokatua zen Barandalla hori— gidatuta, eta egundoko gogoz zetozen, hango kantua eta hango ibilera bulartsua, oooh! Barrena hunkitu zidaten. Beraiei segika komandantzia militarre-raino joan nintzen, Don Pablo Erbiti ofizialaren aurrean jarri eta esan nion: 'Halako lantegiko gerentea naiz eta ez daukat ez langilerik ez ezer, emadazu fusila frontera joan behar dut eta'. Horrelaxe hasi zen nire gerra.

Bat-batean bihotzetik hartutako erabakia izan zen. Guztia kanpotik bizi izan nuen ordura arte, baina sentimendu hura errailetatik atera zitzaidan. Hil nahi nindutenei ez nien berehala utziko zakurra bezala hil nintzaten. Ez nuen beste erremediorik. Neure burua babesteko egin nuen nik gerra. Gaur berdin jokatu nukeen. Ni garbitu nahi ninduen jendaila horrek berdin-berdin garbituko ninduke gaur, ahalko balu. Orduan sozialista edo komunista ez ginenontzako zuten gorroto bera digute gaur". Elkarrizketa guztian ez bezala sutu da gizona.

Buruntza mendiko lubakietan ohiu zen bolboraren usainarekin. Geroxeago, Lasarten, hipodromoan inprobisatutako aerodromoan bere burua eskaini zuen pilotu titulua zuela esanaz, nahiz eta egiaz zortzi orduko eskarmentua baino ez izan. Sevillara bidali zuten. Akordatzerako utzi zion hasiberria izateari. Sarri aireratu zen Calparsoro, 400 eta gehiago aldiz, orotara 1.177 hegaldi ordu. 36ko Gerran ez zen beste bonbardero piloturik izan hainbeste ordu egin zituenik, aurreneko soldata ere han jaso zuen.

Berliner Olympiastadion

Grünwald basoaren ertzean dago. Grisa, astuna, zurrunka, ikaragarria. Nazismoaren ikur arkitektonikoa berriro egin dute, itxura aldatu gabe.

Kareharrizko eraikin horren barruko zelaira begira jarri zen mundu guztia pasa den Munduko Kopako finalean. "Berlingo estadio olinpikoa historia bihurtu ziren gertakari askoren eszenatoki izan da, baina uztailaren 9ko ikuskizunak aurreko dena eklipsatuko du". Nahai bai. Ez dira lastoa FIFAk webgunean Berlingo

estadio olinpikoaren gainean jarrita dauzkatenak. Baina Calparsororentzat Italia eta Frantziaren arteko zeingehiagokak ez du berdindu duela 70 urte han bizitakoa. "Hogeita bost metrora genuen Hitler.

Oso sarrera onak eman zizkiguten-eta". 1936ko abuztuaren aurrenekoan ordura arteko joko olinpiko onenak ireki zituen Adolf Hitlerrek. *Deutschland Über Alles*en abaroan sartu zen estadiora eta besoa altxatuz '*Heil Hitler!*' agurtu zuten 110.000 ikusle suharrek.

Berlinen ikusmin itzela zegoen Alabamako kotoi zelaietan sortu eta zaildutako atleta beltz bat ikusteko. James Cleveland Owensék hogeita bi urte baino ez zituen arren ordurako ondo merezitako sona zuen. Nazien arraza dotrina eta aldartea, biak, zartatu zituen urrezko lau domina irabazita. Calparsorok gogoan iltzatuta ditu Owensén erakustaldiak, "nire Leikarekin egin nion erretratua ere hor nonbait daukat gordeta. Estadio osoko jendea zutitu eta txaloka hasi gintzaizkion eta horrek ez zion batere grazia-rik egin Don Adolfo". Gaur egun estadiora iristen den kaleetako bati Ebanozko Antilopearen izena jarri diote.

UN PILOTO ESPAÑOL EN LA LEGIÓN CONDOR

Irudian, Jose Ramon hegaldi batean. Argazkia beste hegazkin batetik aterea izan zen Jose Ramonen argazki kamerarekin.

Badajozen hildakoeekin txondor erraldoia egin zuen Yagüe jeneralaren eskutik.

Condor Legioa

Gerrako bigarren negua Teruelen, Calamochan, pasa zuen. Hotz beldurgarritik ihesi guran berari egokitutako etxea utzi eta pilotu alemaniarrengana aldatzeko baimena lortu zuen: “Geltokian, bazter-trenbide batean zeuden haiek, bagoi batean. Alde ederrean nengoen hango berogailu bikainarekin”. Zoragarri konpondu zen haiekin, batik bat alemanez zekiela. 1938ko otsailean Condor Legioan sartzeko agindua hartu zuen. Alemaniara izan gabe Condorrean sartu zen aurrenekoa izan zen Calparsoro. “Condorrekoak gu bezalakoak ziren. Beraiek ere bazituzten idealak. Espainiari laguntzera etorri ziren, komunistak sartu ez zitezen. Nik brometan esaten nien: ‘Zuek ez diguzue lagundu nahi, benetan lagunduko bazenigute derrepente bukatuko genukeen’”.

Luftwaffeko kide egin zuten eta hegaldi taldean aitzindariaren ezkerrean joan ohi zen, “beti izan naiz ezkertiarra” dio barrez, begiak txitxilduz. Gerran batetik bestera ibili arren, Zaragozako Sanjurjo basea zuten egoitza gehienetan. “Alemaniarrek festa egiten zuten asteazkeneko eskolapioen eskolan. Errioxako ardo ona edaten zuten erruz. Behin Condor Legioko burua, Hellmuth Volkmann, ikusi nuen mahai gainera igo, dena kuzkurtu eta oin batez bere buruari hazka eginez. Gainontzekoen algarra eta txalo artean”.

Oroitzapen garratzak ere baditu Calparsorok: “Neure begiekin ikusi nuen nola hiltzen ziren geure hamaika lagun, istripuz. Orduan bai odola izerditu... gaur pastillak hartu gabe ez nau loak hartuko”. Isilik geratu da tarte luze batean eta Gerraz hausnartzen jarraitu du. “Gerran dena egin nuen gustura. Dena. Bonbak bota beharrak mina ematen zidan ordea. Egin kontu zenbat eta zenbat tona bomba jaurti ditudan nik. Batzuetan 2.000 kilo bomba hartuta aireratzen nintzen. Eta mina ematen zidan, politikak politika, nire herria zelako hura, eta jende asko hil

Zorriak

Calparsorok Heinkel 111arekin erasotzen zituen lubakietan, Alcubierren eta Huescan, arrastaka ibili zirenek, denek, sufritu zituzten zorriak. Baita George Orwellrek ere *Homage to Catalonia* dioenez: “Verdunen, Waterloon, Flandesen, Senlacen edo Termopiletan borrokatu ziren gizonek, horiek denek zorriak zituzten barrabiletatik arrastaka. Gai honetan eskarmentu handia dut eta esan dezaket zomorro nazkagarri hori ezagutzen den beste ezer baino ankerragoa dela. Uste dut bake zaleentzat ona litzatekeela beraien idatziak handitutako zorrien irudiekin ilustratzea. Gerran guztiok geni-

tuen zorriak”. Umore fin ingelesez idatzitako lerrook ez dira zuzen-zuzenak, Calparsorok argitu digunez: “Egunero hil nazaketen, egia da. Baina ondo hilotz garbia topatuko zuketene, ni egunero dutxatzen nintzen eta; ez lubakietan arrastaka zorritz eta lokatzez beteta zebiltzan gizagai-xo horiek bezala”. Izan ere, hegazkin pilotuak aparteko kasta izan ziren Gerra hartan ere. “Piloturen bat hiltzen bazuten han agertuko zen egunkarietan heroien pare; lubakietan hiltzen denaz ez da inortxo ere akordatzten. Denak berdinak ginela Gerran, gezurra galanta! Ezta hurrik eman ere!”.

nezakeelako, akaso ezagunak ere bai. Hala ere goitik, 4.000 metrotatik, ezinezkoa da behean gertatzen dena jakitea”.

1939an Berlingen parada militar arranditsua antolatu zuen III. Reichak Espainiako “garaipena” ospatzeko. Han ziren Hitler, Goering eta mariskalak. Baita irabazleen ordezkariak txikia ere: Orleansko Alfonso infantea, Yagüe, Kinde-lan, ... goi mailako militarra izan gabe naziek gonbidatu zuten bakarra izan zen Calparsoro tenientea.

Momentu egokia dela iritzita galdera egin diogu: Sekula ez al zenuen bidezkoa iruditut ez zitzaizun agindurik bete behar izan? “Jakina. Askotan egin behar izan nuen. Frontea marra bat besterik ez zen eta inguruko herriak ez ziren frontea baina... aginduak betetzen genituen guk; geu eraitsi ez gintzaten. Biziraupen kontua. Soldaduon artean ez zegoen eztabaidarik, denok geunden ados eta denok desiratzen zerbitzuak egiteko”. Eta Gernika? “Ni ez nintzen han izan eta ez nuen horri buruz alemaniarrekin hitz egin. Momentuan zerbaite izan zela jakin genuen; zehatz-mehatz zer pasatu zen ordea ez. Gaur ere ez dakit. *Pedroak*, nireak, Heinkel 111 bonbarderoak, han izan zirela badakit”.

Nekatua dagoela esan digu, “zukutu egin nauzue eta mezarako abiatu beharra daukat garaiz iristeko”. Amaitu aurretik harrotasunez erakutsi digu argazki bat, ez oso aspaldikoa. Espainiako erregearekin agertzen da berriketan. Abertzalea da Calparsoro, abertzale espainola. Euskal Herrira oso noizbehinka etortzen da, Gerra osteko udatan Mirakontxan egoten zen arren. “Aita hil zenetik ez naiz joaten Tolosara. Hilerrira baino ez naiz itzuli anaia eta amaren hiletetara. Ni Tolosatik bota egin ninduten”. ■

Zipreko Iparraldea

Europaren atzeko patioan

Zipre bateratzeko NBEren planak porrot egin duenez, irla hori dugu Europar aurki dezakegun azken inkongruentzia, izan ere alde greziarra Europar Batasunaren barruan baitago eta alde turkiarra definizio gaitzeko lurraldean. Zipreko Iparraldean izan dituzten azken hauteskondeek ere –Talat-ek hartu du Rauf Denktash beteranoak betetzen zuen lekua– ez dute lortu bake prozesua berriz suspertzea. Baina irrikaz itxarondako bateratzearen unea iritsi bitartean eta Zipreko arazoak Europar Batasunarentzat eta Turkiarentzat berebiziko garrantzia izanik, Zipreko Iparraldeak isilik jarraitzen du Europaren atzeko patioan.

MARC MORTE

Argazkiak: Elena Senao / Marc Morte

Irudiaren ezkerrean bandera turkiarra eta eskuinean Zipreko Iparraldeko Errepublika Turkiarreko bandera.

HONDARTZA ISIL BATEAN ESERITA, Varoshako eraikin erraldoien arrasto asaldagarriei begira nago. Garai batean Zipreko turismo gunerik handiena zen bere hotel, kasino eta apartamentuekin, baina gaur egun hiri fantasma da eta militar turkiarrak besterik ez daude han. Garai bateko giroa eta zalaparta imajinatzen ditut, milaka turista kaleetan barrena paseatzen edo hango hondartza liluragarrietan

eguzkiaz gozatzen. Zoritxarrez, iragan galduaren oroitzapenak besterik ez dira. 1974ko aspaldiko uda hartan, Turkiak esku hartzea erabaki zuen azkenean Zipre eta Greziaren arteko bategitea ez gertatzeko eta irla bolborategi bihurtu zuten turkiar komunitatearen aurkako etengabeko erasoei aurre egiteko. Eta horrela, behin betiko suntsituta gelditu zen zorioneko iragan hura.

● Zipreko Iparralde

Tropa turkiarrek irlaren herena inbaditu ostean 1975eko otsailaren 13an Zipreko Estatu Federatu Turkiarra aldarrikatu zenetik, Zipreko Iparralde nazioarteko komunitatetik isolatuta egon da eta Turkiak etengabe eman izan dion laguntzarengatik izan ez balitz, ez genuke bere berri izango, izan ere hark bakarrik aintzatesten baitu estatu gisa. Inbasioaren ondoren bakea adosteko elkarrizketak hasi ziren arren, oztopo handiak izan ziren eta, Rauf Denktash-ek, 1983an, behin betiko aldarrikatu zuen Zipreko Iparraldeko Errepublika Turkiarra. Orduz geroztik elkarrizketek gora-beherekin jarraitu dute, irlako hegoaldea orain-tsu Europar Batasunean sartu den arte, iparralde zokoratuta.

Beste aukera bat alferrik galduta

Turista ingeles batzuk hondartzako hamaketan deskantsatzen ari dira, luxuzko hotel baten ondoan. Varoshan hotel horixe besterik ez zen osorik gelditu hiri fantasmaren egitura tetrikoen artean. Nazioarteko komunitateak enbargoak jarrita ere turismoak poliki-poliki gora egin duen arren, batez ere azken urteotan, iparraldeko maila oso urruti dago oraindik ere motor nagusitzat turismoaren industria daukan hegoaldeko mailatik. Urak bare daude, oso aspal-diko iragana dirudi guztiak, baina arazoak hor jarraitzen du eta ez dirudi konponbidea laster topatuko denik. Zipre da oraindik ere munduko lurralderik militarizatuenetakoa; 100.000 soldadu inguru daude bertan, militar turkiarrak, greziar-zipretarrak, ingelesak eta NBEk bakerako bidalitako tropak kontuan hartuta. Sekulako material militar pila dago gainera.

Arazoa konpontzekotan egon zen 2004an, bi alderdiek erabaki zutenean Kofi Annan-ek berak ikuskatutako bateratze plana onartzeko erreferenduma egitea. Erreferendumera iristeko prozesua luzea izan zen, eta bi alderdiek behin baino gehiagotan ukatu eta atzera bota ondoren, erabaki zen Annan-ek beteko zituela bi komunitateetako buruzagien artean adostu ezin izan ziren puntuetako hutsuneak. Itxaropen handia zegoen, 30 urtetan izandako aukerarik onena zen bakea lortzeko. Baina Annanen, Europar Batasunaren eta nazioarteko gainontzeko komunitate osoaren etsipenerako, Zipreko Iparraldeak planari baietza eman eta Rauf Denktash beteranoaren gomendioei entzungor egin zien bitartean hegoaldeak ez zuen plana onartu, eta pikutara joan zen aukera itxaropentsu hura. Hegoaldeak ezezkoa

emateko arrazoia izan zen bere ustez gehiegizko kontzesioak egin zirela, batez ere tropa turkiarrak irlatik ez zirelako joango, Anatoliatik etorritako turkiarrek han jarraituko zutelako eta errefuxiatu guztiek ezin izango zutelako itzuli. Zartako handi haren ondorioz, bake prozesua etenda gelditu zen. Annan-ek ahalegin guztiak egin zituen arrakasta lortzeko, eta baliteke denbora luzea pasatzea nazioarteko komunitateak arazo bukaezin hau konpontzeko eginahaletan berriz hastea erabaki arte. Hegoaldeak ezetz borobila eman arren, Zipre Europar Batasunean sartu zen, eta bateratzearen aldeko botoa emandako Iparralde inoiz baino urrutiago dirudien Europaren atean geratu zen.

Nikosia, hiriburu zatitua

Zipreko Iparraldeko aireportua, Nikosiatik gertu dagoena, ez du nazioarteak aintzatesten, eta hegazkinak Turkian lurreratu eta Zipreko Iparralderantz begira berriz aireratu behar izaten dute, herrialde hori delako Zipreko Iparralde aintzatesten duen bakarra. Aireportuaren eta hiriburuen artean dauden kilometroetan aurrera egin ahala, gero eta industria gutxiago dago eta etengabeak dira ikur nazionalistak, bai turkiarrak, eta bai turkiar-zipretarrak. Kirenia mendietan margotutako ikurrin turkiar-zipretarra da guztien artean gehien nabarmentzen dena.

Bidean aurrera jarraituta, hantxe dago azkenean Nikosia, Mesoaria-ko lautada lehorraren erdian, inguruan barreiatuta hormigoizko ehunka eraikin dituela. Hain zuzen ere, irlaren demografia aldatzeko asmoz, Turkiak Anatoliatik bidali zituen turkiar inmigrantei bizile-

kua emateko eraiki zituzten eraikin horiek, eta horixe bihurtu da bakerako oztoporik handienetakoa. Nikosia Zipreren paradigma da, Europako azken hiriburu zatitua, gizon-emakumeen bizitzetako historiak kontuan hartu gabe, eta inolako gupidarik gabe, jarritako Lerro Berde tamalgarriak erditik banatzen duena. Nahiz eta harresi horrek hiri osoa erdibitu, hiri zaharrean antzematen da hobekien zatiketa mingarri honen inkongruentzia: abandonatuta dauden antzinako jauregiak, aurri-egoeran dauden elizak, oraindik balen arrastoak dauzkaten hormak, eta ulertezintasunaren hormara zenbat eta gehiago gerturatu, orduan eta pobrezia doakabeagoa. Lerro Berdea odola darion orbaina da: batzuetan, horma soila; beste batzuetan, abandonatutako etxea, edo metalezko

Nikosia erditik banatzen duen Lerro Berdea batzuetan horma soila da; besteetan, metalezko horma, ohar militarrez josia.

horma, ohar militarrez josia eta militarrek, eskue-tan metrailetak dituztela, zaintzen dutena. Solda-duen begiradapean, umeak kezkarik gabe ibiltzen dira jolasean. Belaunaldi berri horrek horma beraien bizitzako berezko elemen-tutzat dauka.

Lerro Berdearen erdi-gunea luxuzko antzinako Ledra Palace hotela da, NBERen bake tropen osta-tua, eta oraindik ere alde batetik bestera pasatzeko leku bakarra dena. Ledra Palaceko pasealekuan jende ugari ibil-tzen da 2003ko apirilaz geroztik, 29 urte eta gero azkenean urte hartan utzi zitzaielako bi aldeetako biztanleei alde batetik bestera han-dik pasatzen eta ia hogeita hamar urteren buruan bizilekutzat izan zituzten etxeak berriz ikusten.

Denboran gelditutako herrialdea

Zipreko Iparraldeak denboran izoztutako lekua ematen du. Mediterraneoko kostaldeak orain dela hamarkada batzuk zeuzkan bake eta

Goian, ezkerrean, Nikosiako Lerro Ber-dearen inguruan aurki daitekeen iru-dia. Esquinean, Ledra Palace hotela, Lerroa zeharkatzeko dagoen leku bakarra. Behean, Dipkarpaz greziar-zipretar gun-e nagusia.

tien atzean ezkatutata, besteetan badia txikietan. Haizeak ikurrin turkiarra eta turkiar-zipretarra astindu ohi ditu, Otomandar Inpe-rioaren erorkeraren ondoren gaur egungo Tur-kia eratu zuen Atatürk-en irudiaren atzean.

Abandonatutako edo mandio bihurtutako elizek osatzen dute orain dela hogeita hamar urte bukatu zen bizikidetzara garaiaren testigan-tza isila. Karpaz penintsulako herri urrunetan bakarrik bizi da oraindik ere irlaren banaketa-ren ondoren bertan gelditzea erabaki zuen gre-ziar-zipretar komunitate txiki bat, inguru lasai honetako bizitza nolakoa zen nolabait imajina-

URDAZUBIKo lezeak
Irundik 40 minututara
Dantxarineatik 3 km-tara

*Argi eta soinu-z
gidatutako bisitak*

Tel.: 00 34 948 59 92 41

Urte guztian irekia

Errota

Euskal Museoa
Miguel de Unamuno plaza 4, 48005 BILBO, Tel.: 94 415 5423
e-posta: museoa@euskal-museoa.org, www.euskal-museoa.org

tzeko balio diguna. Dipkarpaz hirixka da gune greziar-zipretar nagusia. Herriaren erdian, taberna greziar bakarrean elkartzen dira zenbait zahar, ia hutsik dagoen leku horretan patxadaz hitz egiteko. Biztanle greziarrak badaude oraindik, baina hemen ere ageri dira zatiketaren ikurrak: suntsituta dauden antzinako etxe greziarrak, lehen sakratuak ziren elizak... Noizean behin, desertuko ispatatzea baitizan, emakumezko greziar zaharren bat ikus daiteke pasioan, beltzez jantzita eta aurpegiera hieratikoaarekin, arropa ilunen gainetik urrezko gurutze distiratsua zintzilik daramala.

Herriko biztanle greziar-zipretarrak eta hegoaldeko etorritako familiartekoak erabilgarri dagoen eliza bakarrean egiten den mezetara joaten dira igandero. Eliztar gehienak agure-atsoak dira, haur eta gazte gutxi dago, eta daudenak herritarren bilobak dira, egunaren bukaeran Lerro Berdearen beste aldera itzuliko direnak. Maritzak -mezetara joan den emakume zaharretako bat da bera- azaldu dit turkiarrek irlaren iparraldeko herena okupatu zutenean bere ardurapean zituen zinema eta denda ixtera behartu zutela, eta greziar-zipretarren ihesaldiak bukatu zuela bere kafetegiarekin ere. Orain bakarrik bizi da, semeak hegoaldean lan egiten baitu, hango aukerak eta soldatak askoz handiagoak direlako iparraldekoak baino. Zipre betirako aldatu zuten zorigaiztoko egun haien oroitzapenak ez dira bere oroimenetik desagertu; herriko bizikidetzak baketsua den arren, eta nahiz eta greziarrak eta turkiarrak mahai beraren inguruan egoten diren lagun zaharrak bezala berrikerian, oraindik ere beldur die Maritzak turkiarrei.

Nekazaritza lur hauetan bizi dira Anatolia-tik etorritako inmigrante asko; Karpaz penintsulako herri txiki batean gonbidatu nau Mehmet-ek tea hartzera, turkiarren ohiko abegikortasunarekin. Zipreko hegoaldean

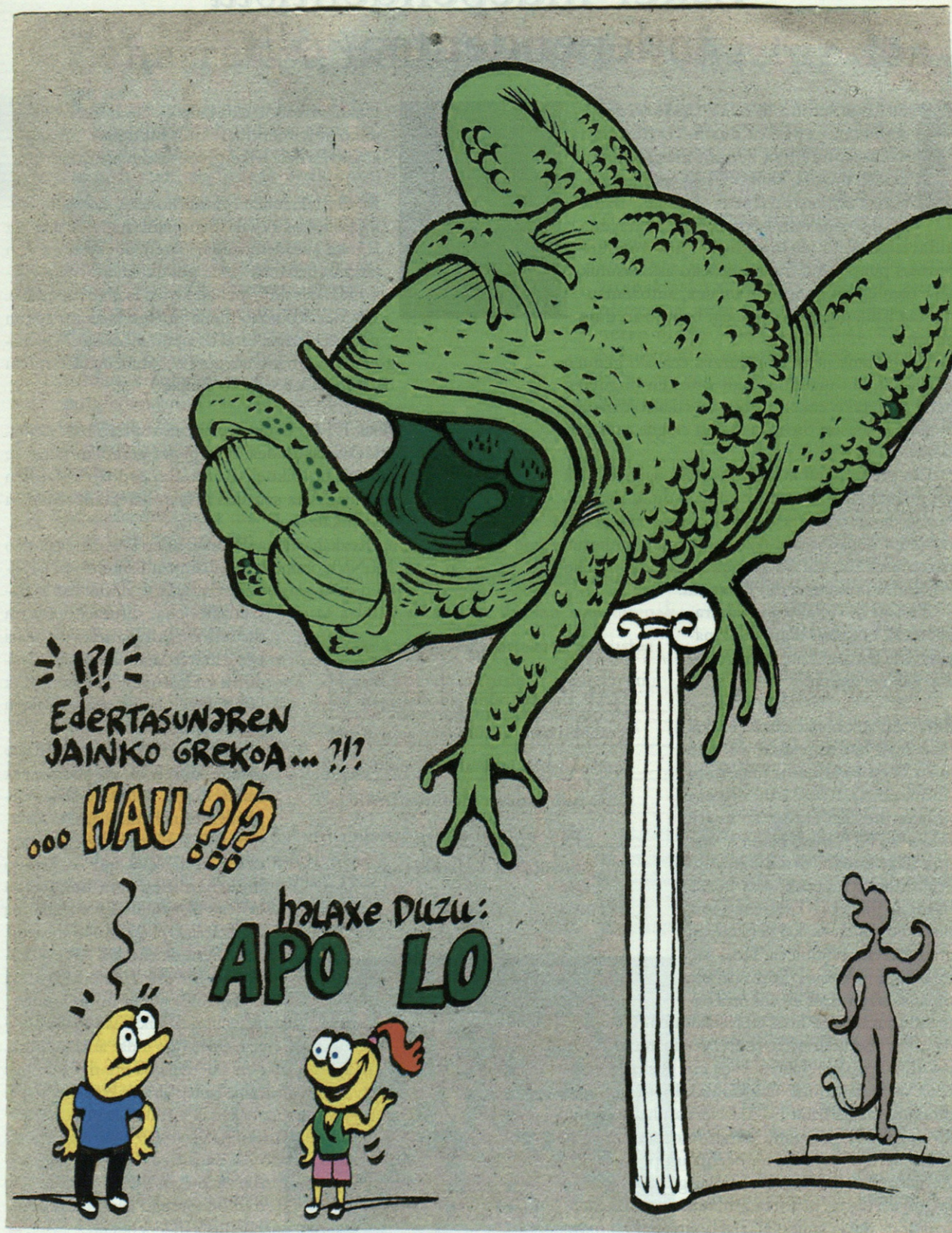
Ezkerrean, Maritza, Dipkarpaz hiriko greziar-zipretarra. Turkiarrek irlaren iparraldeko herena okupatu zutenean bere ardurapean zituen zinema eta denda itxi egin behar izan zituen. Eskuinean, gizon turkiarra.

“Greziarrak izan ziren ezetzaren aldeko botoa eman zutenak. Gutako gehienok (turkiarrak) bateratzea nahi dugu, baina orain frogatuta gelditu da haiek direla bateratzerik nahi ez dutenak, eta hala ere, Europar Batasunean sartu ahal izan dute, gu alde batera utzita”
MEHMET turkiar-zipretarra

dagoen Larnaka-tik etorritako turkiar-zipretarra da Mehmet; umea zela alde egin behar izan zuen handik gurasoekin. Zenbait urte egin zituen Australian, baina orain bere herrian bizi nahi du, Zipren, bertan diru askorik ez badago ere laguntasuna eta antzinako ohiturak baitira nagusi, eta ez mendebaldeko zalaparta. Lagun gehienak Anatolia-tik etorritako turkiarrak ditu. “Ulertzekoa den bezala, ez dute joan nahi, gehienak orain dela urte asko iritsi ziren eta hemen dago haien bizitza, hemen dituzte ondasun guztiak, eta ezin dute atzera egin”, esan digu denak erbesteratzea ezinezkoa dela argudiatzeko. Bateratzearengatik galdetu diodanean, irribarre goxo batekin esan dit “tamalgarría izan zen erreferendumarena, aukera ezin hobea genuen, baina greziarrak izan ziren ezetzaren aldeko botoa eman zutenak. Gutako gehienok bateratzea nahi dugu, baina orain frogatuta gelditu da haiek direla bateratzerik nahi ez dutenak; eta hala ere, Europar Batasunean sartu ahal izan dute, gu alde batera utzita. Egunen batean beste aukera bat izatea espero dut; urte asko beharko ditugu ziur asko, baina berdin da, hemen bizitzak bere bidea jarraituko du orain arte egin izan duen bezala”, esan du irribarre zabal batekin, udaberriko eguzki gozoaren azpian lasai ederrean tea hartzen eta berrikerian ari diren bere lagunei begira.

Lawrence Durrell maiteminduta utzi zuen eta bere lurretan Mediterraneoko onena eta txarre-na biltzen dituen irla txiki honek garai batean izan zen leku lasai hura berriz izateko bidea bilatzen jarraitu beharko du; baina ordura arte, gogora ditzagun Javier Pérez de Cuellarren hitzak. Garai batean NBeko idazkari nagusia izan zen bera, eta hirurogeita hamarrekota hamarkadan Zipren ibili zen bakegintza lanetan. Honelaxe deskribatzen zuen Zipre: “Irtenbiderik gabeko laberintoa da; munduko diplomatiko onenek hantxe gozatuko dute porrota”. ■

Aintzane Ezenarro

ARALARREKO LEGEBILTZARKIDEA

Ezker independentista independentea, *plis*

Zer eskatzen du herriak? Askatasuna". Askotan pentsatu dut herri honetan askatasuna hitza zentzu mugatuegian erabili dugula; kanpora begirako askatasunaz aritzeko bakarrik moduan. Baina ez dut sinesten herri baten askatasuna aldarrikatu eta lortu daitekeenik norbere buruari pentsatzen duena esateko askatasunik onartzen ez diogunean. Tamalez, autozentsurak eta isilik geratzek gehiegi balio izan dute gurean.

Zenbaitzuk isilik ez geratzea erabaki genuen duela hainbat urte, benetan sinesten dugulako herri honetako ezkertiar eta abertzaleok merezi dugula askatasun osoz ariko den eragile politikoa izatea.

Eta premia hau areagotu egiten zaigu ETAK gai politikoetan zeresana izan nahi duela gogorazten digun bakoitzean edo beste batzuk gogorazten digutenean. Azkena *Gara* egunkaria; haren arabera, ETAK gu guztion erabakitzeko eskubidea onartarazi dio Estatuari.

2006an horrelako gauzak irakurtzekak eragiten digun aluzinazioa alde batera utzita, hiru gogoeta/galdera airera:

BAT: Zergatik behar duzue euskal gizarteak hau sinestea? 46 urte luzez borroka armatua praktikatu ondoren, ia 1.000 hildako eta milaka iheslari eta preso sortu ondoren, ETA inoiz baino ahulagoa dagoenean, orain lortu du erakunde armatuak —eta berak bakarrik gainera— Estatuak inoiz onartu ez duen euskal herritarren erabakitzeko eskubidea. Hori bai, ez dakigu eskubide hori non eta nola jasotzen den, ez eta ordenamendu juridikoan nola txertatzen den. Dakiguna da ezker abertzale ofizialaren bertsioaren arabera, ezkutuko paperen batean bada ere, euskal herritarrok gure eskubide nazionalak lortuak omen ditugula. Baina bada Euskal Herrian hau sinestuko duen inor? Zergatik jarraitu norbere buruari gezurrak kontatuz eta autozentsura praktikatuz? Zergatik ez onartu gainontzeko guztiok ikusten duguna? Alegia, borroka armatuak ez duela zentzurik, ez duela balio gatazka politikoak konpon-

DANI BLANCO

tzeko —areagotzeko baizik— eta horrek eragindako sufrimenduekin —biktimak, presoak— amaitzea dela bake-prozesuaren arrazoiak?

BI: Gertakizunen bertsio honek gainera, borroka politikoa desaktibatu nahi duela dirudi. Ez legoke autodeterminazioaren aldeko borrokan jarraitu beharrik —ezta politikoki ere— dagoeneko ETAK eskubide hau lortua izango lukeelako. Eta desaktibazio mezu horrek kezkatu egiten gaitu. Izan ere, ez al da orain inoiz baino gehiago indarrak bildu eta gure eskubideen alde modu bateratuan lan egiteko garaia?

HIRU: ETAK Estatuarekin adostu izan balu erabakitzeko eskubidea, zein paper geratuko litzaieke alderdi politikoei? Zertarako orduan alderdien mahaia? Aita santuen artean ustez adostutakoa bedekatzeko?

Kezkagarriena da ezker abertzale ofizialak edo MLNVk oraindik ere abangoardiari ematen jarraitzen dion garrantzia. Batzuek oraindik ere salbatzaileak behar dituzte: beldurra diotela dirudi politika egiteari beste inoren laguntzarik gabe; beldurra askatasunari: "Hobe ETAK konpontzen badu, guk ez dakigu gai izango garen eta".

Zorionez gero eta gehiago gara, ezkerrekoak eta abertzaleak izanik, eragile politiko erabat independentea nahi dugunak: errealisismo politikotik politika egiten ari tuko dena eta gai zehatzen inguruan ihes egin beharrean ezkerretik eraikitako alternatiba egingarriak plazaratuko dituenak. Ikusi besterik ez dago AB eta Aralarren bideak Iparraldean eta Nafarroan hartu duen indarra.

Euskal Herriko hiru eremuetatik bitan ezker abertzale independentea lehenengo indar abertzalea da. EAEko ezkertiar eta abertzaleok ere merezi dugu eta horretan ahalegina egiten jarraituko dugu. Espazio hori indartuz bakarrik lortuko dugulako ezkertiarrok sinesgarritasuna gizartearen aurrean bai eta alternatiba sendo bat eraikitzea. Borroka armatuaren luzapenak ezinezkoa egin duena posible egin behar dugu ETAREN ondorengo garai berri honetan: ezker independentista independentea, *please*. ■

ETAK Estatuarekin adostu izan balu

erabakitzeko eskubidea, zein paper

geratuko litzaieke alderdi politikoei?

Zertarako orduan alderdien mahaia?

Aita santuen artean ustez

adostutakoa bedekatzeko?

Iñaki Antiguiedad

EHUKO IRAKASLEA ETA EHKO LEGEBILTZARKIDE OHIA

Zeharrekoa nork-zer-non zehaztuz doa

A

urre-prozesu politikoa joan badoa bidea egiten, gorabeheraz bete-betea joan ere. Kontua da beherakoak segituan ditugula begi-bistan, adibideak nork bere buruan ugari, baina gorakoak asko kostatzen zaigula ikusten, eta ikustean ere argazkien bidez izaten da, zer den azal eta zer muin ondo jakin gabe. Sukaldeko mahaietan diharduten konfiantzazko lagunek argi ikustea espero dut, behinik behin, orain arte herritar interesatuek parte-hartzaile aktibo izateko aukera handirik ez dutelako izan, prozesuak beste gauza guztien gainetik sozio-politikoa izan behar badu ere. Baina horretan omen gara, prozesu luze baten atariko gorabehera selektiboetan.

Aurrerapauso inportanteak izan direla dudarik ez da, eta horiek dira balantzaren gorakoetan ipini beharrekoak. Betiko salbuespen iraunkorra bazter utzita, herrialde bakoitzean sigla diferentea duena, beste alderdi guztiak elkar-hizketaren bidean dira hasiak, beti argipean ez bada ere. Argazkirik esanguratsuen prozesuko dibertsitatean mutur diren eragile politiko bien artekoa izan da, oztopo handi bat gainditu izanaren adierazle edo. Sinestu egin nahi dut mahairik mahai bidea egiten ari dela, gutxieneko elkar-konfiantza maila eskuratu nahian. Hau gabe ezin mahai nagusia osatu, eta honen faltan ezin irtenbide iraunkorra adostu eta gauzatzen hasi, eragile politikoek ezezik eragile interesatu guztiek ere, beste gauza guztien gainetik prozesuak sozio-politikoa izan behar duelako.

Hortaz, nire pentsaeran, transbertsalitatea da aurre-prozesu honek orain arteraino zabaltu duen fruiturik emankorrena, urte askoan elkar ezin ikusian izan direnak mahaia eta gogoeta partekatzen ikustea. Honen adibide nagusia Euskal

INIGO AZKONA

Nire pentsaeran, transbertsalitatea da
aurre-prozesu honek orain arteraino
zabaltu duen fruiturik emankorrena,
urte askoan elkar ezin ikusian izan direnak
mahaia eta gogoeta partekatzen ikustea.
Honen adibide nagusia Euskal Herri
zabaleko emakumeen *Ahotsak* da

Herri zabaleko emakumeen *Ahotsak* da, politikaren bide estutik harantzago aparteko dohain sozialak dituen ekimena, edo gazteena, edo epe motzean eremu geografiko bereko sindikalistena izan daitekeena. Transbertsalitateak gorabeherak ekarri ditu eragile politiko gehienek etxera. Begi-bista-koak dira horien barruan sortu, edo aurrez zirenak sakondu, diren tirabirak; gaurko prozesuari begira esan liteke alderdi gehienetan direla *batak* eta *besteak*. Paradoxa beharrezkoa: eragileen arteko zeharreko hartu-emanak garatuz doazen heinean eragile askoren barruko hartu-emanak ozpinduz

doaz, eta hori ona da zehartasunak zehaztasuna dakarrelako, argia azken batez, nork-zer-non, eragileen barruan ere, iraganeko inertziak behingoz astinduz. Honen haritik, ezker abertzalea izan daiteke aurre-prozesu honetatik indartuen atera daitekeen eragilea, seguruenik, mugak muga, barne-eztabaida zabalen sustatu duen eragilea delako. Eta hau, nire ustez, funtsezko oinarria da, azkenean aurre-prozesu hau prozesu izatera heltzen ez bada ere, borroka molde berriak gauzatzeko.

Gaurko transbertsalitateak kutsu berria eman diezaioke, gainera, biharko eszenatokiari. Litekeena da bihar ez izatea azken hamarkadetan izan den alderdien banaketa, ez pisua. Eragile politiko berriak sortu daitezke, zeharrean, hitzaren eta erabakiaren

esparrua sendo finkatuta, Euskal Herria politikoan ez ezik sozialean, ekonomikoan, territorialean eta ingurumenekoan ere ikusteko moduek bultzatuta. Baina epe motzean geratuta, eta ezker abertzalea hurrengo udal eta foro hauteskundeetan legez egonda, ustez, une ezin egokia da garapen erduaren erronkei tinko eusteko, aurre-prozesu politikoaren lilura gorabeheratsuetan geratu gabe. ■

Isabel Etxebarria

URRUNAKO HAUTETSI ABERTZALEA

Ez Frantziarena?

Chiracek ez omen du lehen ministroa aldatuko, urte bat gelditzen zaiola eta ekintza baikorretan murgildu nahi omen du, haren agintaldia ederki bukatzeko. Nahiz eta Dominique de Villepinen politika boterearen pasabideetaraino oso zalantzarria izan, hau leial eta zintzo geldituko da, argi baita lehendakari-ritzarako hautagai izateko aukera guziak galdu dituela.

Aldiz, horren giblean gogor lanean ari dena Nicolas Sarkozy dugu. Telebistako kate guztietan ibilki da, haren politika indartsua saldu nahian. UMPko presidenteari urtea gelditzen zaio bere burua hautagai gisa inposatzeko. Beste aukera gutti daude eskuinean, autopista dauka aurrean.

Baina, hau guztia betikoa da, agintaldi bukaera zalapartagarria, presidentea legeak eskaintzen dizkion ahalak baliatzen lagunak zigor penaletatik babesteko, boterearen azpikeriak agertzen eta berehala xuritzen, politikari eraginkorrak tartean nahasiak baitira, aldi honetan Clearstream aferarekin gertatzen den gisan, telebistaren usaia jokoa bozen bideratzeko eta hautagai batzuei espazio gehiago emateko. Hori guztia betikoa da, Giscardekin, Mitterrandekin ikusi genuen eta zaharragoak direnek antzinakoekin ezagutu zuten. Hori guztia ez zaigu arrotz egiten, eta nonbait ez zaigu inporta Frantziako boterea euskaldunen interesak kontutan hartu gabe eraiki baitute.

Aldiz, une honetan, gure geroa alda lezakeen garai berezi batean gaude. Elkarriketarako ematen ari diren urratsak neurgarriak dira, atzera pausoak

GAIZKA IROZ

berehala etor litezkeelarik. Horren erdian nor dugu? Sarkozy. Honek, urratsez urrats Espainia-ko Gobernuak egiten duena jarraitzen du, bideratze honetan asko baino gehiago parte hartzen ari da. Baina, haren azalpen bakarra izan da Konponbidea Espainiako arazoa dela. Harentzat, Frantziako euskaldunek ez dute eskakizun politikorik, Pariseraingo heltzeko gai direnik behintzat.

Hala bada, zer izango da ba Frantziako arazo? Miseria? Gero eta jende gehiago kalean bizi dela? Inondik ere, azken hogeit urteetan egoera okertu baizik ez da egin, Coluchen ekintza ezinbestekoa bihurtuz. Hiri handien ingurueta-ko auzoak? Batere ez, hor ere oldartze guztien ondotik horretaz arduratzeko ministro bat izendatu eta errepresioa gogortu. Hau izan da erantzun bakarra. Enplegua, gobernuaz gobernu joan eta aterabiderik ez dute aurkitzen. Pribatizazioa izan da erantzuna, liberalismoa, autopistak pribatizatu, EDF-GDF pribatizatu, Gizarte Segurantzza murriztu, etorkinei ateak hetsi, kontrol soziala indartu. Horretarako legeak bozkatu, kasu horietan legea aldaezina baita eta aitzaki ederra interes pribatuei legitimitatea emateko. Ikasleen protestak ez balira izan, hedabideetan errealtate hau aldaezina dela erakusten ariko ziren. Noiz dira frantses telean lan istripuak edo emazteek jasaten dituzten txarrak zortzietako berri sailetan aipatzen? Frantziak ba al du arazorik?

Mundiala al da frantses arazo bakarra? Edo Frantziako Tourra? Sarkozyren proiektua, politika-
ren karikatura bihurtu da. Lanjerosa. ■

«
Mundiala al da
frantses arazo
bakarra? Edo
Frantziako
Tourra?
»

TXANDAN
Edu Zelaia

“Eta orain/
hemen naiz: zu
gabe, ardorik
gabe, musika-
rik gabe”: Hala dio poema batean Salah Abd al-Sabur idazle egiptoarrak.

Joan den urtean, Egiptoko mugan, bost lagun palestinar ito ziren, guretzat bare-barea dirudien Mediterraneoan. Duela hilabete inguru, berriz, Israelgo Itsas Armadak zortzi zibil hil zituen Gazako hondartza batean, dozenaka lagun eguzkia hartzen eta itsasoan bainatzen ari zirelarik. Eta orain dela hiru aste, Palestinako zenbait ministro eta diputatu bahitu zituen armada judutarrek, Bakearen izenean.

Kresala, harea eta odola

Noraino salatu behar ditugu bidegabekeriak? Poemaz poema, zutabez zutabe balizko irakurleak

aspertzeraino? Agian, bai. Horregatik, hain zuzen, zutabe hau idatzi aurretik, nire azken deskubrimendu literarioa zuekin konpartitzea erabaki dut. Badakizue editoreek-eta zer erraten duten, irakurlea lehen bi lerroetan irabazi beharra dela, zerbait berria eskainiz. Beste kontu bat da Abd al-Saburren aipuarekin irakurleak irabazi beharrean uxatu ote ditudan. Beste bat, halaber, amuaz ohar-tuta-
edo, zenbaitzuek bazter utzi nauzuen dagoeneko.

Aitor dut, irakurle, litekeena dela ni hemen bakarrik egotea: zu gabe, ardorik gabe, musikarik gabe. ■

Jose Luis Elorza

PSE-EEKO KIDEA

Noraino iritsi daiteke Zapatero?

Demagun ETak eta gobernuak denbora daramatela hitz egiten eta —kostata baina— emaitza batzuk lortzen hasi direla. Demagun ezker abertzalearen legalizazioaren aldia amaituta dagoela. Batasuna izenarekin edo beste izen batekin ezker abertzaleak baduela bere alderdi legala. Demagun isilpean edo, komunikabideetan kanpakiak jo gabe behintzat, presoen hurbilketarako lehenengo pausoak ematen ari direla. Demagun euskal alderdi politikoak prest azaltzen direla beraien arteko elkarrizketa prozesua irekitzeko. Demagun azkenean, benetako ordu politikoa iritsi dela, hasierako tanteoak, harrokeriak, aho handiarekin egindako prentsaurrekoak eta abarrak gaingitu direla, maskarak alde batera utzi eta mamia-ekin, zutabeekin, edukiekin hasateko unea iritsi dela. Eta... orain zer?

Jakin ez dakigu elkarrizketa prozesu horretan nola joango diren gauzak baina dagoeneko marraztu ditzakegu mugak non kokatu diren. Ezker abertzaleak autodeterminazioaren inguruan jarri du bere marra. Zapaterok ofizialki esan du euskaldunen erabakiak onartuko dituela legediaren barruan hartzen badira eta legeak errespetatuz. Bi marra hauen artean ba al dago gutxieneko adostasun puntu bat lortzeko aukerarik?

Baina badaude beste marra edo baldintza batzuk kontuan hartu beharko direnak prozesua ondo amai-

tzeko. Akordioak adostasun nahikoa izan beharko du. Zenbat da nahikoa? Erantzun asko eduki dezake galdera honek baina gauzak serio egin nahi badira garbi dago adostasunean gutxienez estatuko bi alderdi nagusietako bat behintzat egon behar duela eta biak badaude hobe. Baina kontuz, ez dira egon behar estatuko partidu handienak direlako bereziki, ez, PSOE eta PP Euskal Herriko lehenengo eta bigarren partiduak direlako eta Euskal Autonomi Erkidegoan 2. eta 3. partidua direlako.

Norbaitek zalantzak badauzka datu hauekin begira dezala euskal lurralde bakoitzeko emaitza elektoralak eta ondorioak atera ditzala.

Puntu honetan "Noraino iritsi daiteke Zapatero?", agian ez da galdera zuzenena. Lehenengo beste galdera honi aurkitu beharko genioke erantzuna, gure alderdi politikoak, gai izango ote dira akordio politiko batera iristeko alderdi bakoitzak jarritako marra eta baldintzekin? Galdera honen erantzuna baiezkoa bada, gure alderdi politikoak gai badira akordio politikoa lortzeko orduan beste pauso bat eman beharko da, akordio politiko hori tresna juridiko bihurtzea. Horretarako Madrilekin negoziatu beharko da eta hor iritsiko da Zapateroren ordua. Baina Madrilerara joaten bagara

babes zabaleko akordio politiko on batek ematen duen indarrarekin, ziur nago Zapatero ez dela oztopo izango akordio horrek behar duen babesa lortzeko. ■

« Madrilerara joaten bagara babes

zabaleko akordio politiko on

batek ematen duen indarrarekin,

ziur nago Zapatero ez dela oztopo

izango akordio horrek behar

duen babesa lortzeko »

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Itsatsita nahi ditu haurrak Movistar-ek. Hamar urte-tik beherakoak nahi ditu.

Horretarako jarri du martxan estrategia komertzial sendoa. *Telefónica* izan da lehena, ondoren etorriko dira besteak antzeko eskaintzekin. Jada, *Play Pack* izeneko aplikazioa atera du merkatura. Jolasak dira nola ez, amarrua. Baina gurasoek haurrak uneoro non ditzuten jakin dezaten, lokalizatzaile bat du mugikorrek. Eta deiak kobratzeko sistema ere, bikaina, errezibitzaileak ordainduko baitu. Joan urtean hamar eta hamalau urtekoen artean %55ek bazuen telefono mugikorrik. *Telefónica* ekin dio kanpainari: 2006-2007rako laurogei bat eskoletan mugiko-

Telefonoari

rraren erabilerari buruzko jardunaldiak antolatuta ditu. 25.000 haurrek parte hartuko omen dute ikastaroetan. Beraz, erraztu digute oparien egiteko aukeraketa. Antzeko asmoak izan zituzten Holandan eta Britainia Handian, baina ez zien funtzionatu nahi bezala asuntoak. Izan ere, britainiar enpresa batek merkaturatutako mugikorrek erretiratu behar izan zituen, haurrak erradiologien kalteetatik babesteko bertan dagoen erakunde ofizial batek aginduta. Ez zait iruditzen Espainiaren kasua denik, jada apiriletik hona dezente saldu omen dira eta inork ez du ahoa zabaldu. Haurrak xede, gurasoak bide. Arrakasta komertziala ziurtatua. ■

Heriok bakeari jarriak

I

Bazentozela... bazentozela...
Ametsaren oihartzuna.
Ez zatozela... ez zatozela...
Amets-gaiztoak dioskuna.
Bihotzean hain hurbila eta
zentzunean hain urruna...
Iraganeko gudateak zu
bazaitu etorkizuna
herria ezin ulertuz dabil
zer den itxoiten duzuna.

DANI BLANCO

II

Mila tiro hots entzun dituen
herri batekoa nauzu...
Ah, bai, barkatu, hasieratik
aurkeztu ez banatzaizu:
Ni Herio naiz, bertan jaioa,
dela hamarkada batzu.
Gaur zaharkitua nagoela ta
Herriak nahi omen du 'Zu',
baina oraintxe nahi zaitu eta
berandutzen ari zaizu.

III

Badakit zure agenda dela
hutsunerik gabekoa,
ordea, urtez urte atzera
uzten duzu hemengoa.
Urratsak behar zirela eta
emana da lehenengoa;
gainera zure kuleroci so
jarri duzu gehiengoa.
Aurten berria lehenengo aldiz
edo berriz lehengoa?

IV

Sarri bortxatu izan zaituzte
Amerikan zein Afrikan,
alde haietan bisita egin
izan diezun alditan.
Umetan uste nuen zu izan
nahiko nuela haunditan...
Orain haunditu eta izan dut
zure ipurdia bistan...
Ulertzen dizut ez izatea
etortzeko gogorikan.

V

Baina badakit arriskatzea
duzula zurezko dohai,
egin duzula aunitztan eta
eginen duzula nohiznahi.
Eginen dizut toki bat nere
etxean, etorri lasai!
Nik aurkeztuko dizut herria
ta gizartea ere bai;
ta ongi hartzen ez bazaituzte
ni edukiko naute zai.

DOINUA: Aita izena edo Mutil koxkor bat.

Santi Eraso

Donostiako Martutene auzoan dago Arteleku. Hiriko zarata eta burrunbatik urruti, artisten inspirazioa pizteko leku egokia da. Ezer ez da ohikoa bertan, eraikinaren dekorazioa, margolanak, eskulturak, jendearen elkarriketak... Arauen barruan sartzen ez diren artea eta kultura sortzen dira bertan, eta Santi Eraso da horren guztiaren arduraduna. Bere bulegoan egin dugu hitzordua. Eraso, ordea, ez da bulego gizona. Kexu azaldu zaigu, lanorduak fitxatzeko sistema berri bat jarri nahi dietelako, eta hori ez da bere gustukoa. Ordenagailu aurrean zazpi ordu pasatzea baino, nahiago du batetik bestera ibiltzea, kultur munduan eragiteko prest dauden pertsonak ezagutzea, eta esperientzia berritzaileak martxan jartzea.

JON GONZALO
Argazkiak: Dani Blanco

«Artelekuren etorkizuna finkatu gabe dago: fusioa, mutazioa, migrazioa... aukera asko daude»

Artelekuk 20 urte beteko ditu, eta bere ibilbidearen inguruan balorazioa egiteko garaia da. Nola baloratuko zenituzke 20 urte hauek?

Gauza asko aldatu dira 20 urte hauetan, baina hasierako oinarriak bere horretan mantentzen dira. Arteleku artea eta kultura garaikideko zentro bat da. Artea sortzea eta aztertzea du helburu, artearekin esperimentatzea eta gozatzeari. Hemengo eta nazioarteko artistentzat

gune egoki bat sortu dugu, beraien proiektuak eta lanak gauzatzen laguntzen diegu. Alde horretatik, egia da 20 urte hauetan gero eta jende gehiagorengana iritsi garela. Urterotik urteotik milaka pertsona pasatzen dira zentro honetatik.

Zein da 20 urte hauetan nabaritu duzun aldaketa handiena?

Teknologia berrien zabalkundeak eragin handia izan du gure gizartean eta, noski, baita arte munduan ere. Artea sortu eta artearekin esperimentatzeko aukera berriak eskaini dizkigu, eta gaur egun mundu honek eskaintzen dituen aukerak ez dute orain dela 20 urtekoekin zerikusirik. Artelekun teknologia berri horiek guztiak integratzen saiatu gara, eta horregatik garrantzia handia eman diogu digitalizazioari eta ikus-entzunezko munduari.

Hain zuzen ere, aurtengo bi erronka nagusiak artxibo digitalaren sorrera eta ikus-entzunezko emanaldi eta jardunaldiak dira, ezta?

Halaxe da. Gure webgunean (www.arteleku.net) artxibo digital mugagabea sortzen ari gara. Artxibo horretan Artelekun egiten diren ekitaldi, proiektu eta jardunaldi guztien berri jasotzen da, baina helburua ez da egindakoa gordetzea.

Artxibo honen helburu nagusia Artelekun egiten dugun lana ezagutaraztea eta zabaltzea da. Banatzaile digital bat sortu dugu, eta aurtengo aurrekontuaren zati handi bat lan horretan xahutu dugu.

Dena den, bestelako ekitaldi, jardunaldi eta tailerrak ere antolatu dituzue.

Ia zazpi hilabete pasa dira urtea hasi zenetik, eta bide erdian gaudela esan daiteke. Orain arteko ekitaldiek izan duten erantzunarekin oso pozik gaude, eta hemendik urte amaierara bide beretik jarraitzea espero dugu. Hilabete honetan *Mugatxoan 06* ekimenarekin jo eta ke ari gara lanean. Dantzaren, performancearen eta arte plastikoen inguruko esperientzia berritzailea da, eta parte hartzaileek beraien artelanak aurkezteko aukera

Arte eta kulturari lotua

Santiago Eraso Beloki 1953an jaio zen Tolosan. 10 urte bete arte Eskolapioetan ikasi zuen, eta ondoren Lekarozko barne-tegian. Filosofia eta Letretan lizentziatua da, eta bere ibilbide profesionalak lotura estua izan du betidanik kultur munduarekin. Bere hastapenetan Tolosako liburu-zaina izan zen, eta ondoren Tolosako Udaleko kultur teknikaria. Orain dela 20 urte Artelekuko zuzendaritza lanetan hasi zen, eta geroztik ez du atsedeen hartu. Artelekuri forma eman dio eta edukiz bete du. Makina bat ekimen, proiektu eta ekitaldi zuzendu ditu. Oso gustura egiten du lan Artelekun, baina epe laburrean atsedeen hartzea pentsatzen ari da. Kultur mundutik kanpo dagoen gertaera batek bere bizitza aldatu du. Orain gutxi aita izan da eta etorkizunean gehien gustatuko litzaiokeena alabarekin batera denbora gehiago pasatzea da.

dute. Hizkuntza berrien bila ari diren artistentzat oso esperientzia polita da. Donostian eta Oporton egiten ari gara aldi berean. Hemendik urte amaierara, ordea, bestelako hainbat ekitaldi ere izango dira.

Makina bat ekitaldi antolatzen dituzue urtero, baina iruditzen zait egiten duzuen lana ez dela behar bezain beste ezagutzen. Artelekuren jardunak ba al du oihartzunik gizartean?

Guk ez dugu publiko handientzat lan egiten. Gure helburua ez da gizartearen osotasunera iristea. Publiko txikientzat egiten dugu lan. Hori bai, ahalik eta publiko txiki gehien izan nahi ditugu. Urtean zehar antolatzen ditugun ekitaldietan jende askok hartzen du parte, 5.000 edo 6.000 pertsona pasatzen dira urtero Artelekutik, eta hori pozik egoteko moduko datua da. Nolanahi ere, gure lana ezagutarazteko helburua ere badugu, eta besteak beste, helburu

horrekin jarri dugu martxan gure lanaren berri ematen duen artxibo digitala.

Gipuzkoako kultur mapak aldaketa handiak izango ditu datozen urteetan, eta Artelekuk aldaketa horietara egokitu beharko du. Zein da mapa horretan dagokion tokia?

Datozen hilabeteak erabakigarriak izango dira Artelekuren etorkizuna finkatzeko. Baina ez dago jokoan Artelekuren etorkizuna bakarrik: Koldo Mitxelena liburutegiaren, Euskadiko Filmategiaren eta beste zenbait erakunderen lana ere berraztertu beharko da. Etorkizunari begira Artelekuk dituen aukerak mugagabeak dira: fusioa, mutazioa, migrazioa... Argi dagoena da aldaketa bada-torrela, eta gure helburu nagusia aldaketa horri emango diogun forman asmatzea da.

BERTOLT BRECHT

Kaukasian kreazko bonobila

itzulpena: itxaro borda

Aldaketa horien guztien sortzailea Donostiako Tabako Fabrikako proiektua da, Arte Garaikidearen Nazioarteko Gunearen proiektua. Zein da egitasmo honi buruz duzun iritzia?

Argi dago Tabako Fabrikako proiektuan oso gauza interesgarriak egin daitezkeela. Horretan ez dut inolako zalantzarik. Kontua da gauza horiek guztiak ondo definitzen asmatu behar dela, eta oraindik lan handia egin behar

“Guk ez dugu publiko
handientzat lan egiten.

Gure helburua ez da
gizartearen osotasunera iristea.
Publiko txikientzat egiten dugu
lan. Hori bai, ahalik eta publiko
txiki gehien izan nahi ditugu”

dugu. Datozen hilabeteetan bilera asko izango dira proiektua definitzeko, eta guztion iritzia kontuan hartzea beharrezkoa izan da.

Sormenaren bideetatik

Zaila da Artelekuren agendan hutsik dagoen tarte bat aurkitzea. Urtarriletik abendura bitartean ekitaldi pila bat antolatzen dituzte, eta aurtengoan zinemagintzari eman diote berebiziko garrantzia. Victor Ericek dokumentalen inguruko tailer interesgarri bat eskaini zuen martxoan; apirilean, berriz, berriki zendutako Joaquín Jordári buruzko jardunaldi batzuk antolatu zituzten, eta hemendik urte amaierara arte beste bi hitzordu garrantzitsu daude. Batetik, irailean egingo duten *Street Zinema* jaialdia, eta bestetik, David Cronenberg zuzendariari buruzko zikloa. Azken hau urrian egingo dute Beldurrezko Zinema Astearen barruan.

Zinemaz gain, ordea, Artelekuko ekitaldietan parte hartu nahi duenak badu non aukeratu. Urte amaiera bitartean, Audiolab musika laborategia, dantza eta performanceak uztartzen dituen *Mugatxoan 2006* egitasmoa, Luc Ferrariren omenezko kontzertua, Ontologiari buruzko Nazioarteko Kongresua, *Periferiak* izeneko jardunaldiak eta ohiko litografia eta serigrafiari buruzko tailerrak antolatu dituzte, besteak beste. Ekitaldi hauen guztien inguruan informazio gehiago nahi duenak www.arteleku.net webgunean aurkituko du.

Tabako Fabrikak kultur munduan sortzen diren aldaketei eta esperientzia berritzaileei lehentasuna eman beharko die, digitalizazioan eta konektibitatean aitzindaria izan beharko du. Gaur egun, ohiko liburutegiek, filmotekek eta argazki artxiboek ez dute etorkizun handirik. Hori guztia Interneten dago, sarean dago, eta horregatik Tabako Fabrikak aldaketa horietara egokitu beharko du.

Hasiera batean, proiektu honetako zuzendaritzan egingo zenuen lan, baina ondoren izendapen horrek atzera egin zuen. Zergatik? Ezezkoa eman nuen, pertsonalki oso esperientzia sakona bizitzen ari naizelako. Orain gutxi aita izan naiz, zazpi hilabete alaba daukat, eta nire emozioak eta sentsazioak bizitzeko eta ulertzeko denbora behar dut. Une hauetan ezin dut Tabako Fabrika bezalako proiektu baten buru-belarri sartu. Espazioak eta denborak libratu behar ditut, eta bolada batean eszedentzia hartzea pentsatzen ari naiz. Dena den, Tabako Fabrikako egitasmoa esku onetan dago, eta ziur nago Joxean Muñozek lan txukuna egingo duela. ■

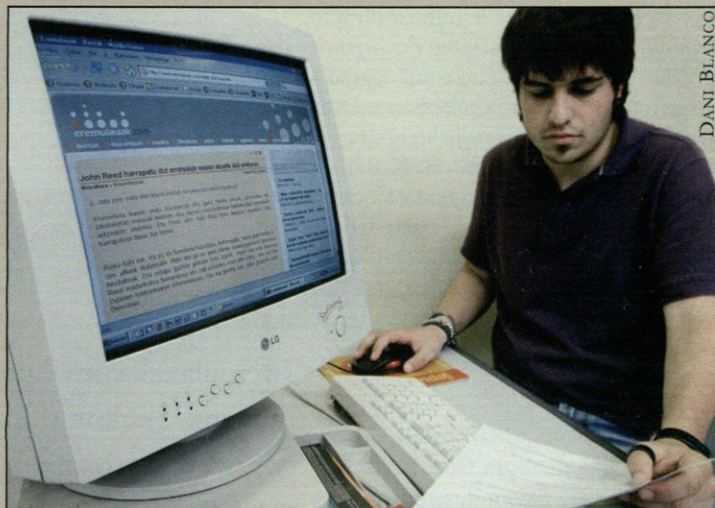

EREMULAUAK

Bestelako kultur proposamenak badirelako

Komunikabideetan oihartzunik izaten ez duten eta gauza desberdinak egiten saiatzen diren kultur eragileen bozgorailu izan nahi du Eremulauak.com webguneak. Hiru lagunek beraien zaletasunei buruz idazteko asmoz sortu zuten proiektuak jarraitzaile ugari lortu ditu dagoeneko, korronte komertzialetatik at egin ohi diren ekintzen inguruko artikuluek erakarrita.

MIKEL GARCIA

DANI BLANCO

Gorka Bereziartua, Eremulauak webguneako kidea, jardunean.

EZ DIRA BATERE LAUAK Eremulauak Kultur Elkartek jorratzen dituen eremuak, ez eta gai horiek aztertzeke erabiltzen dituen estiloa eta sakontasuna. Eremulauak.com webguneari begirada bota diogu eta testu freskoak aurkitu ditugu; ironikoak, indarrez beteak. Telebistako *freaky*-ei egindako kritika zorrotza, Sixty Sexers musika taldearekin batera bidaiatu zuen lagunak kontaturiko esperientzia, zaborra eta artea uztartzen dituen *performancearen* inguruko artikulua, Iban Zaldua idazlea gaitzat duen bi lagunaren arteko elkarrizketa bitxia eta Bilbo, Buenos Aires eta Brusela bezalako lekuen kronika dibertigarriak topatu ditugu, besteak beste. Egun hain modan dauden blogarien antzera, Eremulauak.com egi-

ten duten gazteek kulturari lotutako gogoetak eta bizipenak sarean uzten dituzte, baina Eremulauak bloga baino gehiago da.

Gorka Bereziartuak, Haritz Pascualek eta Xabier Doncelek unibertsitatean ezagutu zuten elkar, Kazetaritza ikasten ari zirela. Hiru lagunek kultur arloan antzeko gustuak zituztela ikusi zuten eta atsegin zituzten talde, idazle edo artista horiek ez zutela ia lekurik komunikabideetan. Horregatik, gustuko zuten literatura, musika eta antzerkiari oihartzuna emateko, hedabide propioa sortzea erabaki zuten. Hala, baliabide eta diru gutxiarekin horretarako aukera eskaintzen duen euskarria hautatu zuten: Internet. Ekimena 2004 bukaeran abiatu zuten eta 2005 urte

gure!
arteak
euskaraz

hasieran orrialdea edukiz betetzen hasi ziren. Diseinuaz, Iker Perez de Albeniz webmasterra arduratu da hasieratik.

Eremulauak eztabaida sortzeko gogoz jaio zen eta proiektu irekia izan da beti. Are gehiago, irakurleekin izan duen harremanari esker, urte eta erdi honetan kolaboratzaile dezente lortu du. Horrek lana asko erraztu die hiru koordinatzaileei, edukiak banatu ditzaketelako. Egun, berrogei kolaboratzaile inguru dituzte: batetik, noizbehinka idazten duen jendea dago eta bestetik, kolaboratzaile finkoagoak dituzte. Unai Lakok, esaterako, telebistako kritikak egiten ditu eta Beñat Sarasola literaturari buruzko testu ugariaren autorea da. Kolaboratzaile gehienak Kazetaritzako ikasleak dira, egitasmoaren berri izandakoan parte hartzerantz animatu diren gazteak, baina denetarik dago. *Emokumea* ezizenarekin arteaz idatzi izan duen lagunak, adibidez, Arkitektura ikasi du eta gaian aditu izateak sakontasuna ematen die bere testuei.

Zailtasunak ere izan dituzte, ordea. Handiena, denbora da, edo, hobe esanda, denbora falta. Eremulauak aisialdian egiten duten proiektua da eta beraz, azterketak, praktikak, lana edo bestelako betebeharrak egokitzen direnean, web orrialdeaz arduratzeko asti gutxiago dute. "Askotan, nahi genukeena baino denbora gutxiago dugu idazteko -aitortu digu Gorka Bereziartuak-. Webgunea eguneroko gaurkotzea eta dinamismo handiagoa ematea gustatuko litzaiguke, baina ez gara honetatik bizi eta ez dugu aukera hori. Ahal dugunean berritzen dugu".

Ekarpn interesgarrien bila

Eguneroko eginbeharrek tartea uzten dietenean, webgunerako idazteari ekiten diote. Durangoko Azoka dagoen garaian, esaterako, informazio gehiago mugitzen dute, bolada horretan liburu eta disko piloa kaleratzen delako, baina literatura

Eremulauak.com egiten duten
gazteek kulturari lotutako
gogoetak eta bizipenak sarean
uzten dituzte, baina Eremulauak
bloga baino gehiago da

eta diskogintzatik at, beste motatako kultur ekintzak urte osoan zehar aurki daitezkeela dio Bereziartuak. Gehiengoarentzat hain ezagunak izan ez arren, Eremulauakeko kideek gustura jarraitzen dituzte. Azken finean, zerbait gehiago bilatzen eta gauza originalak egiten saiatzen diren artistei hitza ematea dute helburu. Literaturaren kasuan, esaterako, Bereziartuak azaldu digu lehenago aipatuko dutela Uxue Apaolazaren azken liburua, Atxagarena baino, jendeak Atxagaren idazkera eta literatura ezagunak dituelako. Apaolazaren liburua, ordea, euskal kulturari ekarpen interesgarriagoa egin diezaioke une jakin batean. Pertsonaia ezagunen itzalpean geratzen diren egileak sustatu nahi dituzte.

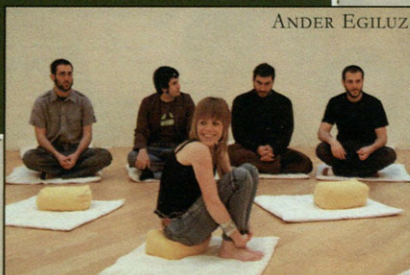
Irizpide horietatik abiatuz, kultura da ardatz nagusia. Webgunea *Berriak*, *Ikus-entzun*, *Musika*, *Literatura* eta *Artea* atalak ditu eta bertan aurki daitezkeen testuek ikuspegi berritzailea, umoretsua eta freskoa bilatzen dute. Halaber, *Lekuak* izeneko atalean idatzi literarioak dira nagusi, estilo libreagokoak, "nork bere hausnarketak eta paranoiak bertan husteko". *Foroa* atalak elkarreragina eta ideien trukea sustatzea du xede eta *Agenda*n kultur ekintzen berri ematen da. Hori dena, copyleftaren filosofia jarraituz. Hots, nahi duenak webguneako artikuluak bere probetxurako erabil ditzake.

Ehunetik gora eguneroko

Sorreratik, Eremulauak.com atariak harrera oso ona izan duela eta hastapenetako arrakastak harritu egin zituela onartu du Bereziartuak. Orain, IP (Internet Protocol) edo ordenagailu desberdinetatik egindako ehun bisita baino gehiago jasotzen dituzte eguneroko. Orrialdea kultura atsegin duen edonori zuzendua dago, baina egitasmoaren urteurrena ospatzeko antolatu zuten jaian ikusitakoaren eta hitz egindakoaren arabera, irakurle gehienak unibertsitarioak direla uste dute egileek. Era berean, zaleengandik entzundako iritzien arabera, musikari buruzko atala da arrakastatsuena. Gainera, artikulu gehienak atal horrek bildu ohi ditu. Literaturaren inguruko atalak izan duen harrera ona ere nabarmentzekoa da, bertako iritziek beste hainbat foro eta webgunetan eztabaida ugari piztu baitituzte. Horrek guztiak proiektuaren sustatzaileak gunearekin aurrera jarraitzea animatzen ditu. Internautek atsegin dute, geroz eta lankide gehiago dira eta hasieran baino segurua-ko ikusten dute beren burua. "Gure estiloa markatu dugu eta pixkanaka bidea egiten ari gara. Gainera, bere txikitasunean, proiektu propioa sortu ahal izana oso interesgarria eta aberasgarria da", dio Bereziartuak. ■

Eta orain musika

Eremulauak Kultur Elkarteko kideek badakite ekimenak aurrera egiteko bidean berrikuntzak gehitzea beharrezkoa dela. Hartara, web gunearen diseinua berritzeaz gain, aurten *Ediziogunea* izeneko sekzio berria sortu dute. Zigilu horren bitartez, Nun taldearen *Collage* diskoa kaleratu dute dagoeneko. Copyleftaren filosofiari jarraiki, bilduma web gunean bertan deskargatu daiteke eta etorkizunean argitaratzen dituzten lanekin gauza bera egiteko asmoa dute. *Ediziogunea* atalean, musikaz gain ikus-entzunezko nahiz idatzitako produktak kaleratzea da helburua.

ANDER EGILUZ

Hemengo bi pieza Gustav Mahler orkestran

Gustav Mahler Europako Orkestran hemengo bi gaztek joko dute aurtengo udan: Jorge Pacheco hernaniarrak Parisen egin zuen perkusiolari aritzeko frogara, eta Miren Zeberio tolosarrak Hagan (Herbehereak). Orkestran jotzea zer den eta euren bizimoduaren berri eman digute.

ITSASO IBARRA / E. EIZAGIRRE

Argazkiak: E. Eizagirre

TXIKI-TXIKITATIK ekin zioten musikari, baina heldu diren heinean lotu zaizkio gehiago zale-tasun horri. Biak ere musikariaren familiatan haziak dira, eta horrek bere eragina duela diote. Miren Zeberio gogoan du nola hasi ziren bere anaia eta biak Donostian biolina ikasten, Suzuki metodoa jarri zuen irakaslearekin. Hiru urte baino ez zituen eta lehen "biolina" jostailu moduko izan zuen, kartoizko kaxa sokadun bat. Batxilergoa amaitutakoan musikarekin jarraitzea erabaki zuen eta Donostian goi mailako ikasketak egin ondoren Holandara joan zen; hurrengo urtean ere Utrecheko kontserbatorioan jarraituko ditu bere ikasketak.

Jorge Pacheco anaia Robertok bultzatua eta eraman zuen kontserbatoriora: "Hamar urte nituela hasi nintzen eta ez oso konbentzituta. Anaiak eman zuen nire izena musika eskolan eta hasieran oso gaizki pasa nuen. Gero tinua hartu nion eta anaiarekin egunero joaten nintzen. Arreba Laurak perkusioa jotzen zuen, eta niri ere kol-

peak ematea gustatzen zitzaidan". Etxean bakarrik zegoenean, arropak garbitzeko xaboiaren tanborrak bihurtzen zituen bateria. Denborarekin Euskadiko Gazte Orkestran sartu zen eta orain goi mailako ikasketak amaitzen ari da Musikenen.

Gustav Mahler Jugendorchester Europako Gazte orkestran sartzeko frogak gairatu behar dira. Nolako frogak tokatu zitzaizuen?

J. Pacheco. Oposaketa modukoak dira. Curriculumak bidali eta lehen aukeraketa egiten dute. Ondoren, obra batzuk bidaltzen dizkigute bigarren frogan jotzeko. Perkusiolarako eskatu zituzten orkestrako zati denak ziren arraroak, ez zituzten obra estandarrek eskatu. Horregatik kosta egin zitzaigun entseatzeko grabazioak topatzea.

Frogetara aurkezerako, orkestra zein estilokoa den jakin behar duzu. Mahler orkestran tradizioa alemaniar edo austriarra da eta jotzeko era ez da hemengo berdina. Perkusioa instrumentu askok

osatzen dutenez, denak ondo jotzen ikasi behar da: egun batean pandereta jo behar duzu, hurrengoan xilofonoa edo tinbalak... Ordu pila sartu behar da bakoitzarekin.

M. ZEBERIO: Biolinaren kasuan, orkestrako frogak gehienetan antzeko erreperitorioa eskatzen dute. Kontzertu batzuk aukeratu behar dituzu eta mugimendu bat jo. Bi zati izaten ditu frogak: zure instrumentuko erreperitorioa jotzea da bat, eta bestea zure instrumentuak orkestrako obretan joko dituen zatiak jotzea. Estilo eta erritmo ezberdinetako gauzak jo behar dituzu eta horrela orkestrako erreperitorioa jotzeko zer gaitasun daukazun ikus dezakete.

Nolakoa da horrelako orkestra bat barrutik?

M. ZEBERIO: Makinaria erraldoi baten modukoa da. Denbora dezente ematen dugu programa berarekin eta une bat iristen da non oso ondo dakizun zure zatia jotzen. Jotzen duzun bakoitzean gauza ezberdinak entzuten dituzu. Hasieran hainbeste instrumentu izanik zure paperari lotuta egoten zara eta ez da erraza orkestra osotasunean entzutea. Denbora puska batean landu ondoren aukera daukazu besteei zer jotzen duten entzuteko.

J. PACHECO: Zure adineko jendea ondo jotzen ikustea garrantzitsua da motibaziorako. Zortzi orduz aritzen bazara gela batean bakarrik ikasten eta ez baduzu kanpora atera eta besteekin jotzen, motibazioa galtzen da.

Ordu asko ematen al duzue entseatzeko?

J. PACHECO: Nik horretarako egun osoa behar dut: ikasteko, piezak entzuteko, partiturak lantzeko... jaikitzen naizenetik mundu hori bizi dut. Gainera perkusio instrumentu denak ezin dira

Egonaldia eta bira:

Abuztuaren 4an Bolzanon (Italia) elkartuko dira eta bi astez entseatuko dute, hasieran instrumentu bereko jendearekin eta ondoren orkestra osoak batera. Abuztuaren 16an hasiko dute bira: Bolzano eta Bolzen (Italia), Grazen (Austria), Edimburgon, Londresen, Colonian (Alemania) eta Donostian (abuztuaren 24an, Musika Hamabostaldian) joko dute.

etxean izan eta konplexuagoa da eskuratzeari: Donostiako kontserbatorioan hiru ordu ditut hangoak erabiltzeko. Gero Hernanira etortzen naiz, bertako bandako instrumentuak erabiltzera, etxean ere batzuk

baditut... Baina aste bukaerak libre hartzen ditut, eta duela lau urte ez nuen hori egiten.

M. ZEBERIO: Bizitzan garai ezberdinak izaten dira. Nik orokorrean nahiago dut denbora gutxiago pasa ikasten eta ikasten dudanean benetan horretara jarri. Horrela denbora gehiago izan dezaket beste gauzetarako.

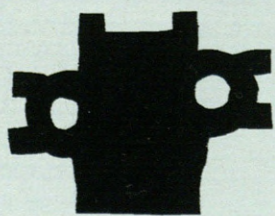
Aurrera begira zein asmo dituzue?

J. PACHECO: Orkestra batean amaitu nahiko nuke, klaseak ematea ere gustatuko litzaidake baina lehentasuna orkestran sartzeak du. Datorren urtean goi mailako ikasketak amaitu eta oposaketak egiten hasiko naiz orkestra guztietarako.

M. ZEBERIO: Nik ez daukat hain argi. Ez naiz inoiz profesional bezala orkestra batean egon. Ezberdina da gazte orkestra batean edo orkestra profesionalean aritzea. Gazte orkestrak bizpahiru asteko topaketak dira, giro ona dago, parranda, jendea ezagutzen duzu, ondo pasa...

J. PACHECO: Orkestra profesionala lana da. Gazte orkestran beti lagunekin zabilta eta profesionalean baliteke denak lagunak ez izatea. Ez luke lantegi izan behar baina azkenean hala bihurtzen da. Uste dut hori kanpoko orkestratan ez dela hainbeste ikusten. Duela gutxi Manchesterreko orkestrarekin jo nuen eta giroa eta jotzeko modua erabat ezberdinak dira, maila oso ona daukate. Tradizio kontua ere bada, hemen duela 30 urte hasi ziren orkestrak —Euskadiko Orkestrak orain egingo ditu 25 urte—, Manchesterrekoa aldi, 1820an hasi zen. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

k u t x a

Argitalpenak

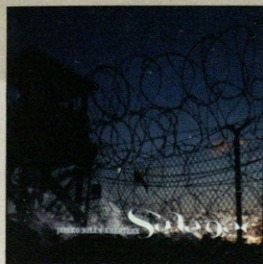
Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Heavytik harago sendo zapaltzen duten beteranoak

Euskarazko heavyaren aitzindari den Eibarko laukoteak 20 urte beteko ditu 2007an. Urteen zamak on egin die, eta taldearekin lotutako zeregin guztiak musikariek beraiek hartu berri dituzte. Disko hau taldeak kaleratu du eta kontratazioaren ardura bereganatu dute. Taldearen ikur den heavya oso presente dago, baina doinu gogorrago-

etara ere hurbildu dira, gitarra eta oinarri erritmikoarekin benetakako thrash-metala errebindikatuz eta gaur egungo metala ere indartsu zapalduz. Orain arte kaleratu duten emaitza gogorrenetakoa da, eta hitzek ere ez dute tregoa handirik ematen. Hala ere, balada pare bat tartekatu dute (*Norabide bakarreko maitasuna* eta *Bere hitzen faltan*), erregistro guztiak menderatzen dituzten erakusle. Juanma Bajo Ulloarekin egindako bideoklipa ere diskoan batu dute. **I**

Jainko hilen uhartean

Su Ta Gar

JO TA KE

Iraupena: 46' 43" +
"Itxaropen hitza" bideoklipa

16,50 euro

SU TA GAR

«Aspalditik genuen autoekoizpenaren proba egiteko gogoia, zelakoa den jakiteko»

Taldeak ia 20 urte bete ondoren, jo eta ke jarraitzen duzue. Zerk ematen dizue indarra?

Taldea gure bizitza da. Deitzen diguten eta kontzertuak ematen jarraitzen dugun bitartean aurrera egingo dugu. Belaunaldi berriekin ere hartu-eman handia daukagu, eta hori oso garrantzitsua da. Etengabe gauza berriak egiten ditugunez ez gara aspertzen. Egia esanda, taldea uzten dugun egunean oso gogorra egingo zaigu.

Merezi izan du autoekoizpenaren apustuak? Aspalditik zenuten buruan...

Oraindik azkarregi da balorazioa egiteko. Gu gara produktuaren jabe, guk kontrolatzen dugu eta jendearekin harreman zuzenagoa daukagu, baina lan oso handia da. Kontratazioaren ardura ere guk hartu dugu. Aspalditik genuen gogoia proba egiteko. Zelakoa zen jakin gura genuen, eta ez genuen zalantza horrekin gelditu gura.

Zeintzuk dira *Jainko Hilak*? Guantanamoren zerikusia dute?

Ez, Guantanamoren diseinatzailearen interpretazioa izan da. *Jainko Hilak* agintariak dira, eta uhartea herria da. Herri xumea agintarien pean dago.

Lan honekin amorrua handitu eta tarteka, sustraietako heavyra ere jo duzue...

Disko kañero eta gogorra da eta egungo metaletik gertu ikusten dut. Baina, badago abesti heavyagorik. Bestalde,

KATRIN BASTARRIKA

Ezkerretik eskumara: Asier, Aitor, Galder eta Xabi.

heavyak guretzat garrantzia handia izan du beti, eta gure kantuetan beti dago horren arrastoren bat.

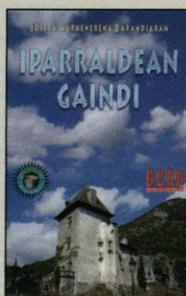
Zer da *Su Ta Gar* ikastetxean proiektua?

Orain dela 2 urte bururatu zitzaigun. Institutuko sasoian Hertzainak taldekoek emanaldi bat egin zuten eta asko gustatu zitzaigun. Taldeko hiru lagun ikastetxeetarako emanaldi akustikoak prestatzen hasi ginen: Su Ta Gar-en kantuak, eta Benito Lertxundi eta Hertzainak taldearen bertsioak. Horren ostean, ikasleen galderak erantzuten ditugu. Gazteak asko motibatzen ditu, euskara eta musika bultzatzeko balio du, eta gu gertutik ezagutzen gaituzte, aurreiritziak apurtuz.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Iparraldean
gaindiJoseba
Aurkenerena

GERO

204 orrialde
15 euroIparraldekoen
euskal nortasunaz

Globalizazioak eta Frantziako Gobernuaren zentralismoak Iparraldea gogor astintzen badute ere, bertako herritarrek euskal nortasunari, modu kontzientean edo oharkabean eusten diotela azaldu nahi izan du Joseba Aurkenerena Barandiaranek *Iparraldean gaindi* lanean agertzen diren hogeita lau kroniken bidez. Liburua, Lapurdiko Urruñan bizi den irakasle gipuzkoar honek 2003. urtean plazaratu zuen *Iparraldeko kronikak* izeneko haren jarraipena dela esan daiteke. Hamar urte badira dagoeneko Joseba Aurkenerena Iparraldean finkatu zenetik, eta denbora horretan izan

dituen bizipen zenbait bildu ditu bere lanean, Hegoaldekoek Iparraldean uniformizazioaren kontrako borrokan egiten den lana hobe ezagutu dezagun. ■

Depósito ilegal

Karlos Linazasoro

ALGA

114 orrialde

Karlos Linazasororen hainbat
narrazio labur gaztelaniaz

Gerardo Markuletak itzuli ditu gaztelaniara Karlos Linazasorok *Ipuin errotikoak* eta *Ez balego beste mundurik* liburuetan agertutako hainbat narrazio labur. Besteak hiltzea lanbidetzat duen gizonaren eta bere semearen arteko elkarriketaren mamia azaltzen duen ipuina izan, edo igande gauero garbigailutik ateratzen den garrasiaren arrazoiak eskaintzen diguna, guztietan ageri da idazle tolosarrak hain maisuki erabiltzen duen umore garratz horren aztarra. Gaiak ugari dira: norbaiten aurkako mehatxua enkar-gatzera doan gazteak jasotzen duen erantzuna, inongo dendatan zorrik izan nahi ez duen emakumeak hala izan dadin lortzeko egiten duena, koartada galdu duelako oso kezkatutik dabilen gizonari ematen dioten iradokizuna... ■

Neska txiki baten
etxe aldaketa

Haur txikienei begira idatzitako istorio honen protagonista eta kontalaria Kattalin da, oso urte gutxi dituen neskatoa. Etxez aldatu beharra dute, eta, ohitu dadin, bere amari etxe berri bat oparituko dio neskatoak hainbeste maite duen untxiarentzat. Gero, ordura arte etxean dauzkaten gauza guztiak kartoizko kaxa handietan gorde behar izango dituzte, baita Kattalinen jostailuak ere. Eta halako batean iritsiko da aldaketa eguna. Gizon batzuk etorriko dira Kattalin eta bere gurasoen kaxa eta altzariak kamioi batean sartzeko, eta han joango dira denak: untxitxoa, Kattalin eta bere gurasoak kotxe batean aurretik, eta kamioia atzetik. Etxe berrira iritsitakoan, gizonak kaxa guztiak hartu eta geletan utziko dituzte. Eta jakina, jarraian gauza guztiak atera eta bere lekuan jarri behar izango dituzte. ■

Katalin etxe
berrira doa

Liesbet Slegers

IBAIZABAL

28 orrialde
8,20 euroPatxi Zubizarre-
taren azkena

Erein argitaletxeak plazaratu duen *Txantxa Quick* nobela Patxi Zubizarretak argitaratu duen azkeneko lana da. Telebistan hain ohiko diren txantxa saio horiek ditu hizpide. Nobela korala dela esan daiteke, ugari baitira bertan protagonistak. Besteen kontura barrea eragin arazteko zelatagailuak behar dira, nonbait, eta traste horiek saltzen dituen emakumea da protagonistetako bat, txantxa saio baten egilea den Marta kazetariarekin eta honek haurra izan orduko Interneten pornografia bila ekin dion bere senar goi funtzionarioarekin batera. Senar-emaztearen arteko kontuak okertzen hasten direnean, familia terapeuta batengana joko dute, Karmelo izenekoa. Bikotearen haurra ere ez da txantxetako: Perejil uharterko konkistan parte hartu zuen txapel berde ohi baten laguntzaz, bahiketa espres bat prestatuko du! ■

Txantxa Quick
Patxi Zubizarreta

EREIN

190 orrialde

Egun bat nire
bizitzan

Bobby Sands

TXALAPARTA

154 orrialde
15 euro

Bobby Sandsen testigantza berrargitalpena

Preso politiko gisa onartuak izateko IRAko presoek kartzela barruan aurrera eramane zuten borrokaren ondorioz hil zirenetako bat dugu Bobby Sands. Bederatzi preso errepublikano hil ziren era berean, 1981ean. Bobby Sandsek 66 egun zeramatzen baraua eginez ordurako. Hogeita zazpi urte zeuzkan eta bizitzaren herena kartzela barruan pasatua zuen. Txalaparta argitaletxeak berrargitaratu duen *Egun bat nire bizitzan* liburuan agertzen dena preso errepublikanoen borroka horren kontakizun lazgarria da. Komuneko paperean eta uzkiez gordetako boligrafo batez idatzi zuen

Bobby Sandsek bere testigantza Idatzitakoa ezkutuan atera zuen tarte batean, eta horrela heldu da gugana. ■

Teresa eta Jaume amonaren etxerako bidean galduta

Gabriel Janer Manilak sortu, Enara Azkuek euskaratu eta Mabel Piérolak marraztutako istorio honen protagonistak Teresa eta Jaume anai-arrebak dira. Larunbata dute egunik gogokoena, amonari bisita egitera joaten direlako, eta horretarako basoa zeharkatu behar dutelako. Amak beti esaten die bide ezagunetik joateko, ez bilatzeko bidezidorrik, baina Teresa eta Jaumeri bost axola amak esana, debeku bakoitza akuilu moduan iristen baita beren belarrietara, eta bidezidor miste-riotsuak zeharkatzeari ekingo diote. ■

Baso magikoan
Gabriel Janer Manila

IBAIZABAL

70 or. / 9,40 euro

INAKI ARRANZ

«Hitzen beste aldean dagoen mundua ikusarazten dute ariketok»

Hitza azti egitean izan duzun helburua?

Bitxikeriatzat joko du hainbatek nire jarduna. Mimirik gabeko artifiziotsat. Baina hizkuntzarekin jolas egiteak hizkuntzak dituen ahalbideez ohartarazten gaitu. Ez da hori, inolaz ere, helburua, jolasa ez bailitzateke jolas izango asmo baten agindupean egongo balitz, baina hala ere norberaren hizkuntz kontzientzia eta ezagutza garatzen direla ezin da ukatu. Bi aditzek ematen digute nire jardunaren gakoa: hizkuntzaz gozatu, hizkuntzaz jabetu. Liburuan azaltzen ditudan adierazpen ludiko guztien abiapuntuan hizkuntzaren gaineko gogoeta dago. Hau da, kontzienteki askotan, ohartu gabe beste batzuetan, darabilgun hizkuntzaren nondik norakoak zalantzan jartzera eta birpentsatzera bultzatzen gaituzte ariketa hauek, hitzen beste aldean dagoen mundua ikusarazten baitute.

Zer eskatzen du jolas horrek?

Jokalariak ez ezik, esploratzaileak ere izatea hizkuntz zelaian, hitzen, esaldien, arauen iturburutara joateko, haietan barneratzeko, aurkitutakoa apurtu, aztertu eta berregiteko.

Eta nork egin dezake halakorik?

Nornahik luza lezake liburuan agertzen diren adibideen zerrenda, beste nonbait irakurri edo entzun dituenak gehituta, mugagabea baita horien pare jarpenitzakeen aipuen multzoa. Baina inon bilatu behar, denon esku dago hitzekin jolastea, hizkuntzaren jabe garen aldetik. Beraz, distantzia hartu, hizkuntza den bezala onartu, lanabesa dela ohartu, aurreiritziak ihartu, eta hitzak hitzekin hitzartu. Egizu proba, irakurle. Zure txanda da.

G. / ARGAZKI PRESS

Inaki Arranz edo hitzen herrian osorik sartzea

G. Gasteizko Udale-
G. txeko Kultur tekni-
karia den Inaki
Arranzek *Hitza azti*
lanean irakurleari

hitzen herrian murgiltzeko proposamena egiten dio. Berak oso garbi du hizkuntzarekin jolas egin daitekeela, gainera betidanik horrela egin izan dela, eta jolas horren adibide ugari bildu ditu bere lanean, euskarak ere joera ludikorako isuria nabarmendu duela erakutsiz. Belaunaldiz belaunaldi iritsi zaizkigun atsotitzetatik hasi eta egungo olerkari abangoardisten esperimentazioekin buka, umeen leloetatik eta publizisten esaldi biribiletatik igarota, euskal literaturaren ibilbide osoa korritu du horretarako, bertsolarien lana ere kon-tuan hartuz, hiztegiak eta izendegiak arakatzuz, egungo eta aspaldiko kazeta artikulua eta denbo-ra pasak berrirakurriz, kantak eta komikiak aztertuz, gramatiketan ere ibiliz eta inguruko es-

egileari galdezka

Hitza azti

Inaki Arranz

ALBERDANIA

284 orrialde

nak ondo jasotzeko belarriak erne edukiz. Eta jakina, horrela eskaini ahal izan dizkigu hitz eta esapide bikoitzak, esaldi totelak, hitz kateak, aho korapiloak, errima erre-besak, serializazioak, anagramak, hitzak dantzaz, perpaus nahasiak, aurpegi biko hitzak, palindromoak, akrostikoak, hitz hautsiak, itsatsiak, asmatuak, osatuga-beak eta lapsusak, besteak beste. ■

Ezpalak

KATIXA GARATE

Komiki topaketak Araban

LAKU-ERTZEKO TOPAKETAK antolatu ditu Saure argitaletxeak. Abuztuaren 25etik 27ra izango dira Legutio eta Murgian. Programa aberatsa atondu dute narratiba laburrean eta karikaturaren artean trebatzeko. Hiru eguneko tailerrak izango dira. Txani Rodriguezek ipuingintza tailerra eskainiko du, Rober Garaik komikigintzakoa eta Jean François Saurék sorkuntza artistikoaren gainekoa. Horiez gain, ekitaldi andana izango da. *Musicature* ikuskizunaz gozatu ahal izango da, Sonia Vera abeslariaren, Pepe Goya gitarraren eta Simonides marrazkilariaren eskutik. *Teknologia berriak sorkuntza artistikoaren prozesuan* eta *Mitologia* mintegiak izango dira Aurora Solano eta José Herreroekin, eta Unai Busturiarekin. Ibilaldiak, bazkariak eta erakusketak ere izango dira.

Metalezko eskulturak Irisarrin

PIRINIO ATLANTIKOETAKO DEPARTAMENDUAN meategiei eta metalurgiari lotuta dagoen ondarea nabarmendu nahian, egurrez eta burdinez egindako eskulturen erakusketa da ikusgai Irisarriko Ondarearen Heziketa Zentroan. Christiane Giraud, Iñaki Olazabal, Aitor Mendizabal, Baroja Collet, Christophe Doucet eta Claude Vizeus artisten lanak paratu dituzte. Eskulturak ikusteaz gain, hiru dimentsioko ibilaldi artistiko eta sentesorialak egin ahal izango dituzte ikusleek. Hitzaldiak ere antolatu dituzte apiriletik hona eta

Patxi Zubizarretak adierazpenok egin zizkion Berriari: «Orain arte gehiegi idatzi dugu idazleontzat. Idazleok gero eta gizarte talde endogamikoagoa egiten ari gara, eta jendearengandik gero eta urrunago gaude. Bi mutur daude, bata best seller-a, eta bestea literatura eskisitoa. Nik uste dut askoz ere hurbilago nagoela literatura eskisiotik, eta horretaz ere aspertua nago. Ertzeko bide bat bilatu nahi dut bi mutur horien artean».

Fito Rodriguezek horrelaxe esan zion Nabarrari: «Lehen, artista saldua izateak zentzu peioratiboa zuen; orain, berriz, salduena izatea, merkatuak hala agintzen duelako, ezaguna izatea da».

Joxean Muñoz KGNGko zuzendariak EuskoNews &

Mediari: «Aurrean dugun erronka oso polita da, eta oso kon-tuan hartu behar dugu non eta noiz sortzen ari garen. Eta noiz horretan, XXI. mendean, ikusi egin behar da zenbat aldaketa izaten ari diren kulturarekiko (gainera gaur egungo kultur esanahiaren zabaltze horrekin...), eta nola definitu 'garaikide' hori. Kultura eta dibertimendua, kultura eta industria, kultura eta zientzia... non dago muga?».

Don Herbert artista Berrian: «Teknologia berrien garaian, pintura eta eskultura bizirik daude New Yorken, Londresen, Alemanian... (...) Hemen (Euskal Herrian), ordea, arte bakarra teknologia berrietakoa delako ustea nagusitu da».

Blanca Arrietaren Ciento Cincuenta Cuerdas dantza konpainiak *Silvery Spot* obra estreinatu du. Dublingo Irish Modern Dance Theatre konpainiako zuzendari artistikoa den John Scottekin batera sortu du lana Arrietak eta denboraren igarotzea du hizpide. Arrieta bera, Igor Calonge, Robert Jackson eta Jorge Lastra dira obrako dantzariak.

Kepa Gallegok idatzitako *Eingo al deu?* antzezlanaren plazaratu du Artezblai argitaletxeak. Serantes antzerki saria jasotakoa da antzerki lana. Autorearen esanetan "ekitaldi bakarreko fartsa ludiko-sexuala" da.

Zafari Project taldea gailendu zen joan den azaroan Debajazz jailadiak egindako talde berrien lehiaketan. Lehen diskoa dakarte orain besapean. Rocketik jazzerraino doazen doinuak dira entzungai Errabal zigiluarekin kaleratutako lehen diskoan.

Miriam Ocariz moda diseinatzaileak *Marrazkiak* erakusketa jarri du Bilboko Espacio Marzana galerian. Marrazkietatik abiatu zen Ocariz modaren mundura eta hastapenetako marrazkiak eta egungoak euskarri ezberdinetan aurkeztu ditu galeriako zoru, pareta eta sabaietan.

M. R. / ARGAKI PRESS

Musika nonahi

Reggaea, rocka, metala, musika klasikoa... askotari-ko kontzertuak ikusi eta entzun ahal izango dira uztailaren hondarrean eta abuztuan zehar. Ostiralean hasiko da bigarrenez Biarritzen *Les Extravagances* jaialdia. Musikari ezagunek hartuko dute parte Agileraren errugbi zelaian 28 eta 29an: Alpha Blondy (irudian), Toots & Th Maytals, Sergent Garcia, Delorean... 28tik 30era heavy doinuak izango dira nagusi Gernikako Metalway jaialdian. Hogeitatalde inguru arituko dira zuzenean Santa Luzia zelaian: Annihilator, Arch Enemy, Baron Roko, Helloween... Abuztuaren 3an abiatuko da Donostiako Musika Hamabostaldia. Aurtengoan Mozart, Arriaga eta Aita Donostia izango dituzte bereziki gogoan euren urteurrenak direla-eta, musika klasikoko jaialdi ospetsuan.

artistek hainbat lantegi egin dituzte. Abuztuaren 30a arte izango da zabalik.

Zapatek ere badute euren historia

PLATAFORMADUN OINETAKOAK modan izan ziren duela urte batzuk baina haiek ez zituzten joan den mendean sortu, Veneziako hirian aspaldi jantzi zituzten lehenengoz lokatzetik eta uretik babesteko. XIX. mendearen amaierako botinak eta takoiak boladan dira egun. Oinak babesteko, norbanakoaren klase soziala adierazteko, edergarri gisa... askotariko erabilera izan dute oinetakoek antzinatik. Haien historia hurbitetik ezagutzeko aukera dago Bilboko Euskal Museoa. Elda-ko (Herri Katalanak) Oinetako-en Museotik ekarritako 115 oinetako ikus daitezke bertan urriaren 15a bitarte.

Antzerkian sakontzeko ikastaroak

Urtero bezala, uda ikastaroak antolatu ditu Nafarroako Antzerki Eskolak. Abuztuaren 21etik irailaren 8a arte lau ikastaro eskainiko dituzte Iruñean. Roberto Romeik gorputza eta emozioa nola landu azalduko du, Ernesto Caballerok klasikoa interpretatzeko gakoak emango ditu; Kalamandalam Ravindran maisuaren eskutik Koodiyattamera, ahotsa eta dantza uztartzen dituen munduko antzerki forma zaharrene-
ra, hurbiltzeko aukera izango da, eta Patxi Larreak bufoien gaineko ikastaroa emango du.

Euskal gaiei buruzko narrazio labur lehiaketa

EuskoSarek Narrazio Laburren Nazioarteko Lehiaketa antolatu du estreinakoz. Edozein herrialdetako idazleek har dezakete parte. Narrazioek euskal gaiei buruzkoak izan behar dute eta euskaraz, gaztelaniaz, frantsesez edo ingelesez idatz daitezke. Ipuinek 300 hitzeko luzera izan dezakete gehienez. Lanak irailaren 16rako bidali behar dira eta irabazleak 500 euroko saria jasoko du. Informazio gehiago www.euskosare.org helbidean.

ATALAIA JATETXEA

Aritz Ondo, 69 • 20305 Irun • Tel: 943 635518 • Faxa: 943 638718
e-posta: info@hotelatalaia.com • web orria: www.hotelatalaia.com

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Arabakoak	Ukatzeko	Zaldi lasterketarako	Satirari dagozkionak	Atzizkia
	Gaixoen zaindariak	Burutazioa	A birritan	Inor	
	Anno Domine		Gogoa		
	* DEITURA		Aluminioa		
Belardia	Erdal hizkia		Izaniko		Nafarroako urtegia
Hiltzeko tresna	Hodi		Gipuzkoako herria		
Lurraldea			Ipar EH-n, arroz		
Natura hitz elkarketan			Gorputz adar		
			Hormako irekigune	Errepikatuz gorotza	
			Baiezta-tzeko	Galderetan	
Koloma			Txinako iraultzailea		Modu atzizkia
Egile atzizkia			Titanioa		
	Euskal eskolak				
	Nitrogenoa				
* IZENA		Atomo kargaduna		Kimuaren hasiera	

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Bastarta. 2.- Kemen, kuraia. Nafarroako ibaia. 3.- Oinaze. Zuhaitz mota. 4.- Iodoaren ikurra. Abar. Harrapa ezan! 5.- Galdetzaile bat. Uso ar. 6.- Nor kasuaren atzizkia. Edari alkohol-duna. Boroaren ikurra. 7.- Hamar bider hamar. Berrogeita hamabi, zenbaki erromatarren arabera. 8.- Izen arabiarra. Diru zahar. 9.- Jaki mota.

GOITIK BEHERA

1.- Mina. Amerizioaren ikurra. 2.- Ernel Haragia. 3.- Detektigailu mota. Haizen horrek. 4.- Iridioaren ikurra. Sos, txanpon. Bokala. 5.- Gizon izena. Onartu aditzaren oina. 6.- Bokala. Gipuzkoako hiria. Kontsonante bikoitza. 7.- ... egin, agindutakoa bete. Multzo, andana. 8.- 24 orduko denbora tarte. Hiru, zenbaki erromatarren arabera. 9.- Bokale errepikatua. Argizagiaren ibilbidea.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Sudoku

9x9-ko laukian hutsik dauden gelaxkak bete behar dituzu 1etik 9ra bitarteko zenbakiak idatziz eta kon-tuan izanik zenbaki bakar bat ere ezin duzula errepika-tu errenkada eta zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

8			1					
		3			4			
5	2		9	7				
		8			3			5
	4		8		1		2	
2			5			7		
				9	7		3	1
			4			5		
					5			6

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu.

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Hitz, berba, ele. 2. Hegazti mota.
3. Pluralean, Italiako diru zaharra.
4. Atsegina. 5. Ibar, haran.

Kike Amonarrizen umorea

1978ko Gure Almanakatik hartutako txiste hau bertan agertu bezala eskainiko dizuet.

Bide handitik doana, segurkienik

Zonbaitek beti gogoia ilun daukate, bertze batzuek aldiz oro ongi kausitzen.

Hiru harri pikatzaile ari ziren lanean elizan.

Jaun batek galdegiten dio battori:

– Zer ari zira hor?

– Eztuzu ikusten? Ari niz egun guzia leher egina jo eta jo.

Galde bera bigarrenari:

– Jauna, gogo onez ari naiz lanean ene familiaren hazteko.

Hirugarrena aldiz kantuan ari da lanean.

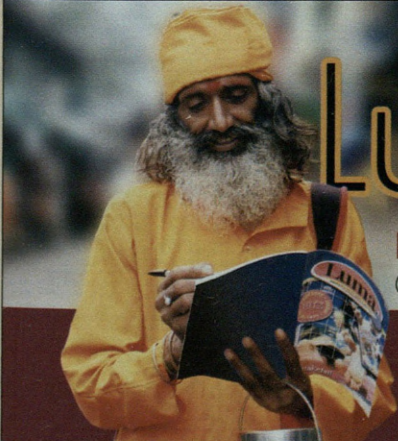
– Eta ni, Jauna, ari naiz eliza nagusi, katedrale baten altxatzen!

Soluzioak

A	V	I	O	R	R	A	K	A	V	M	6
T	I	D	I	A	R	I	A	L	I	A	2
I	I	L	I	N	U	H	E	H	E	I	1
B	A	R	O	N	A	R	O	A	K	A	8
N	O	R	I	U	S	A	R	I	N	O	9
N	O	A	R	I	A	D	A	R	I	A	5
U	N	I	P	I	N	I	N	M	I	N	3
A	G	A	E	G	A	R	E	A	D	O	7
A	M	E	A	U	M	E	K	S	A	S	4

I	K	I	A	I	O	I	A	N	A	I	
K	A	K	T	O	S	A	K	I	E	I	
O	A	M	A	E	B	A	T	U	Z	I	
K	A	K	O	B	A	R	U	T	A	N	
S	I	S	I	R	A	R	U	R	L	I	
E	R	E	I	L	A	D	O	R	M	E	
I	H	I	O	H	A	U	B	E	B	I	
A	T	A	A	D	A	I	A	I	E	R	
K	A	N	A	I	Z	A	I	N	E	R	
S	H	E	A	E	H	S	A	I	A	V	

1. Solas. 2. Okila.
3. Linak. 4. Alata.
5. Sakana.

Lumanonahi

HARPIDETZAK
© 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

+ *lumatxo*
haurretzako gehigarria

Ihesi

TESTUA: JON TORNER
ARGAZIAK: GORKA OJANGUREN

Goi Atlasak (Maroko)

Berbereen lurraldean

Euskaldunon artean hain bisitatua den eta ziurrenik opor hauetan zuetako hainbatek aukeratuko duen lurraldean Ihesi berezia egin nahi izan dugu oraingoan. Etapaz etapa, bederatzi egunetan bizikletaz Goi Atlasak zeharkatzeko proposamena luzatzen dizuegu. Marokora bidaia lehen aldiz egin dugu eta aurrenekoz ibili gara alforjekin. Te eta espezie zaporeko herrialdera berriro itzuliko garela zin egin dugu. Eta bizikletari egur gehiago emango diogula. Agian ez gara hain urrun iritsiko, baina sakonago bai.

Aldapak berez 15 bat kilometro ditu, baina gu tontorretik (Toufliat, 1.470 m) hiruzpalau kilometrora gelditu gara, bidean (Ait Barka herrian) hoteltxo bat topatu dugulako: Aubert-

Marrakech atzean uztean
 laranja koloreko herrixka txiki
 ugari pasa ditugu. Kaktus pila
 dago bidean; eta freskagarriak

Otorduak: Gomendioei kontra eginez

Bidaiari ekin aurretik Marokon izandako lagunak aholkuak entzun genituen: "Iturriko ura ez edan eta botilakoa eskatzean ziurtatu tapoia itxia daukala; kontuz entsaladekin, auskalo nola garbitzen dituzten-eta; laranja zukuekin berdin, batzuetan urarekin 'mozten' dutelako; hor zehar dauden postuetako ogitartekoez ez fio...". Hainbeste oharren aurrean, erabaki bat hartu dugu: denetik jatea. Ez zaigu txarto atera: gauza dezente probatu ditugu eta arazo fisiologiko larririk ez dugu izan. Honatx jandako plater batzuk: entsalada marokoarra (tomate ugari dauka), tortilla eta zopa berbereak (fideoak eta barazki dezenterekin), espagetiak, *kuskus* ezaguna (garia, arkume pixka bat eta egositako barazki ugari), *taijin* delakoa (haragia eta barazkiak), pastelxoak, laranja kanelarekin... eta tea, noski. Gosaltzeko, berriz, ogia, opiltxoak, marmelada, gurina, zukua eta kafea, txokolatea edo tea.

ge Toufliht. Kanpoaldetik ez du itxura erakargarria, baina barrualdetik ikusi eta ezustea oso atsegina izan da. Bidai osoan ez dugu hemen bezain ondo lo egin. Gainera terraza ederra dauka. Atlasetako tontor elurtuak ikusten dira bertatik.

3. eguna. Ait Barka - Inherm n' Ougdal (57 km)

Tontorrerako 3-4 kilometroak poliki egin ditugu, baina bezperan baino indartsuago goaz. Handik Taddert (1.650 m) herrira bitarteko errepideak hankak majo zigortu dizkigu. Igotzen den guztia jaitsi egiten da; eta alderantziz. Gorantz ekin eta erritmoa hartu duzunean, jaitsiara dator, eta abiadura hartu eta gozatzen hasten zarenean, beste igoera bat.

Hala ere, Taddert-etik Tizi n' Tichka mendatera (2.260 m) doazen 15 kilometroak gorantz egiten dute. Eta nola gainera! Izugarri sufritu dugu, baina ikuspegiak merezi du. Atlasetako tontorrak parez-pare ditugu. Igoeran trafiko handia izan dugu. Ume dezente ikusi ditugu eta aurreneko boligrafoak oparitu ditugu. Azpimarraztekoa da une batzuetan jo duen

Dadéseko zintzurak.

haizea. Igoeran enbarazu dezente egin digu. Tichkaren magalean dagoen Inherm n' Ougdal herriko Chez Abdou aterpetxean hartu dugu ostatu eta afaldu ere bertan egin dugu.

4. eguna. Inherm n' Ougdal - Aït Benhaddou (65 km)

Lehen 55 kilometroak nahiko erosoak dira. Paisaia lehorragoa da, Imini ibaiaren bi ertzak izan ezik. Atlasetako tontor handienak atzean utzi ditugu jada. Azken 10 kilometroak ordea oso gogorak izan dira. Bidea nahiko laua da baina zorua apur bat okerragoa da eta haizeak gogor jo du. Albotik pasatzen diren kamioiek, 4x4 ibilgailuek eta autobusek hauts asko harrotu dute.

Aït Benhaddou herriak Marokoko *kasbah* (alde zahar) ederrenetakoa du. *Lawrence Arabiakoa* filmaren eszena batzuk hemengo *ksar*-ean (gotorlekuan) grabatu zituzten. Euriteak, hala ere, lur eta kainaberaz egindako etxeak suntsitzen ari dira. Agintariek UNESCOren Ondare izendatu dute, baina errestituzio lanek herritarrek uxatu dituzte. Familia gutxi bizi dira kasbah horretan.

5. eguna. Bizikletaz: Aït Benhaddou - Ouarzazate (35 km). Autobusez: Ouarzazate - El Kelaâ M'Gouna (85 km)

Atzoko 10 kilometro deserosoak bueltan egin ditugu, bidegurutzeraino. Gaur nahiko erraz egin ditugu;

haizerik ez dago eta fresko gaude. Ouarzazateraino geratzen zitzaizkigun 25 kilometroak ere nahiko azkar bete ditugu. Hemen autobusa hartu dugu El Kelaâ M'Gounara joateko.

Bidaiari bakarra da emakumezkoa. Nire alboan Ibrahim mutil gaztea etorri da. Frantsesaz gain gaztelania eta ingeles apur bat egiten du eta hiru hizkuntzatan aritu gara solasean. Futbolaz hitz egin dugu. Bartzelonako Eto'o, Messi eta Ronaldinho ezagutzen ditu. Baita Moha Osasunako jokalaria marokoarra ere. Donostia, Real eta Kovacevic izenak lehen aldiz entzun ditu. Real talde ona den galdetu dit. Egin dudak keinua erraz ulertu du. Mundialean Tunisiak irabaztea nahi zuen.

– Eta zuk, Espainia? Raul?

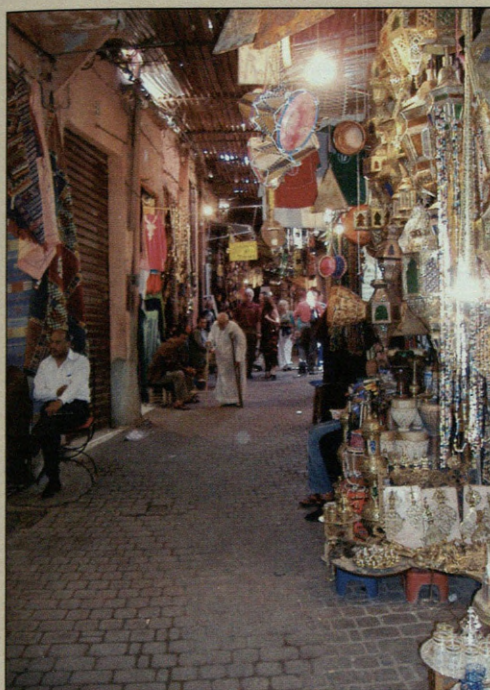
– Ez, ez, nik ere Tunisia!

Ez du ulertu zergatik, baina bostekoa luzatu dit. Marokora lehen aldiz etorri naizen galdetu dit, eta ea gustuko dudak. Baietz esan diot. Atlasak ederrak direla. Bera, hain gertu bizi arren, ez omen da sekula Atlasetako tontorretan izan. Erantzuna badakit, baina hala ere Espainian izan den edo han lagunik duen galdetu diot. Ezetz erantzun dit, paperak-eta lortzea ia ezinezkoa dela. Pribilegiatua sentitu naiz.

6. eguna. El Kelaâ M'Gouna - Boumalne Dadés (55 km)

El Kelaâ-tik Boumalnera joateko errepide nagusia utzi eta Arrosten Bailararen bihotzerantz desbideratu

Marrakecheko zoko bat, Medinan.

gara. Bou Tharar mendatea igo, El Goumt-era jaitsi eta han errepide nagusiarekin bat egin dugu.

Errepide nagusitik atera bezain pronto sumatu dugu aldaketa: errepide txarragoa, zirkulazio askoz gutxiago, paraje lehorragoa...

El Goumtera iritsi aurreko hama-bi kilometroak desertuan zehar egin ditugu. Ez dago ezer, nahiz eta inguruan tontortxo batzuk ikusten diren. Pare bat autok bakarrik pasa gaitu, eta guk asto gainean zihoan gizon bat. Bidea, ordea, ederra da, berezia.

Arrosa dezente daude El Goumteko soroetan, baina espero baino gutxiago. Hangoek esan digutenez, maiatza hasieran jartzen dira larreak gorri-gorri. Arrosa mota hori Damaskotik ekarri zuten eta uken-duak, koloniak eta halakoak egiteko erabiltzen da.

7. eguna. Boumalne - Gorges du Dadés (70 km, joan-etorria)

Boumalneko hotelean gustura gaude eta gaur Dadés-eko zintzurak bisitatzea erabaki dugu. Bihar goizean autobusa hartu eta Marrakechera itzuliko gara. Ez dugu denborarik Tinerhir hiria eta Todrako zintzurak bisitatze-ko, baina ez zaigu axola, argi baitugu ahalik eta leku gehien bisitatzea baino, presarik gabe ibiltzea dela garrantzitsuena. Popatik hartzera ordulariak!

Zintzurretara iritsi baino apur bat lehenago 1,5 km inguruko aldapatzarra igo dugu —eskerrak alforjarik ez daramagun!—. Zintzurak goitik ikusi ditugu eta egia zor, zerbait gehiago espero genuen. Aurrerago errepideak beherantz egin eta errekaraino jaitsi gara. Hemen behetik bai, ederragoak dirudite.

8. eguna. Boumalne - Marrakech autobusez (300 km inguru)

12:30ean atera eta gaueko 21:00ak aldera iritsiko garela esan digute. 13:15ean atera gara, bizikletak autobus gainean jarri eta gero. Ordu erdira sekulako zarata entzun da autobusean. “Ai ama,

bizikletak erori egin dira!”. Eske-rrak, gurpil bat lehertu da.

Autobusean musika zinta berbera dabil bueltaka. Dezente gozatu dut musikarekin. Eguzkia ezkututzen doan heinean, autobusean isiltasuna nagusi, paisaia eder horrekin eta bizikletan egindako bidea berriro gogoraraziz, musika bereberak barrenak astintzen dizkizu. Lehen egunean, Marrakechetik ateratzeko autobus geltokitik pasa ginen eta orduan egindako bidea gogoan dugu. Nahiko erraz heldu gara gure hotelera.

9. eguna. Medinara bisita.

Denbora gehiegi ez daukagunez, laranja zukua saltzen duten postuxoez eta eskuetan ikono arabiarrak margotzen dituzten emakumeez lepo dagoen Djamaa El Fna plaza ezagunera joan gara zuzenean. Hango zoko koloretzu eta zalapartatsuetan bueltaka ibili gara eta etxerako gauza gutxi batzuk erosi ditugu, saltzaileekin profesionalen moduan tratuan aritu ostean. Hala ere, adarra jo digutela uste dugu. Lastima Medinako kale eta giroa hobe ezagutzeko denborarik ez izatea. Beste batean beharko du...
Salam maliku, Maroko! ■

**Zure bizikleta prestatu!,
uda honetan
Busturialdeko
BTT Zentroan
pedalei eragin**

**EUSKADI
BTT-N**

**NATURA
KULTURA
GASTRONOMIA
KIROLA**

btt euskadi
zentroak centros

**BTT ZENTROA
BUSTURIALDEA**

FITXA TEKNIKOA

IBILBIDE-KOPURUA	10
KILOMETROAK	244,74
1 BERDEAK	8,15
4 GORRIAK	94,21
5 BELTZAK	142,38
3 LOTURAK	17,96
ZAILTASUN MAILA	ERDIKOA-HANDIA

www.euskaditurismoa.net

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

TEKNOLOGIA

Pentsamenduak kudeatutako ordenagailua

MATTHEW NAGLE 25 urteko gaztea lepotik behera elbarria da labain eginda muina puskatu zuenetik. Gazte honek interfaze baten bidez bere ordenagailua kudea dezake. Interfazea 4X4 mm-ko xafla bat da, bere garunean txertatu dute eta esan bezala, bere pentsamenduetako batzuk gauza ditzake, neuronek igorritako seinale elektrikoak detektatu eta ekintza bihurtzen baititu.

Ikerketa Brown Unibertsitateko John Donoghue-k zuzendu du eta uztailaren erdialde inguruan argitaratu zuten *Nature* aldizkarian. Ezagunak dira orain arte epilep-

Matthew Nagle tetraplejikoari xafla bat txertatu diote garunean.

tikoekin edo tximinoekin egindako azterketak, baina tetraplejikoekin egin den ikerketaren berri ematen den lehen aldia da.

Saiakeraren emaitzak ikusi dituztenak harrituta geratu dira Nagle gazteak lortu duen kontrolaz eta beraz, itxaropen bideak zabaldu dira elbarri askorentzat.

Dena den, oraindik bide asko geratzen da egiteko, garunean horrelako xafla bat ezartzeak arrisku ugari dituelako eta oraindik orain, xafla hori garunetik kanpo jartzeak eraginkortasuna asko gutxitzen duelako.

Nagleren kasua arrakastatsua izan bada ere, hori ezin da pertsona guztientzat esan, 55 urteko Brain Gate elbarrituak ez baitzuen Nagleren kontrol maila lortu. Gainera, ikerlarien arabera, seinaleen sentikortasuna ez da berdina izaten egun guztietan eta hilabeteak igaro ahala, sentikortasunak behera egiten du. ■

Osasuna

JABIER AGIRRE

Neurri errazak gaixotasun kardiobaskularrei aurre egiteko

IPAR AMERIKAKO Kardiologia Elkar-teak Atlantan egin zuen martxoan bere urteroko saio zientifikoa. Aurten goa 55.a izan zen eta mundu osoko 30.000 kardiologotik gora bildu ziren. Hainbat teknika berri eta aurrerapen zientifiko oso sofistikaturekin batera, honako hau aldarrikatu zuten: "Teknika merkeak eta erabat praktikoak aplikatzea izan daiteke biderik eraginkorrena gaixotasun kardiobaskularrak prebenitzeko eta tratatzeko". Zenbait kasutan, prebentzio mailako ekimenek, itxuraz sinpleak izan arren, izugarritzko eragina izan dezakete bihotz-hodietako osasunarengan.

Aurreneko esperientzia Txina iparraldeko landa zonaldeetan bizi ziren arrisku kardiobaskular altuko 608 partaiderekin egindako ikerketa izan zen. Eremu horietako dietaren eraginez, bertako hiritarrek tentsioa oso altu izaten dute -batez besteko tentsio zifra 159/93 mm Hg-koak ziren-. Hori ikusita, ikertzaileek gatzaren ordezkotzat erabiltzea pentsatu zuten janariak prestatzeko, eta 12 hilabetez iraun zuen esperientziaren emaitzak oso onak izan ziren. Horrela, gatzaren ordezkotzat hartu zutenen

arte 5,4 mm Hg-ko jaitsierak ikusi ziren arteri presio sistolikoa. Eta eragin hori oso garrantzitsua da, hipertentsioaren kontrako botikekin lortu ohi diren antzeko emaitzak lortu baitira.

Bigarren ikerketa PC-Trial izeneko izan zen, eta "sinkope basobagal" deituaren ondorioz sarritan konortea gal-

tzen duten pazienteekin egin zen. Ikerketa horretan 223 partaide hautatu eta bi talde handitan banatu zituzten, nolako tratamendua ezartzen zitzaion kontuan hartuta: talde bati ohiko tratamendua ezarri zitzaion, bizimodua aldatzeko aholku eta gomendioak, alegia. Bigarren taldeari, berriz, presio fisikoari aurre egiteko ariketa muskular errazak irakatsi zitzaizkion mina arintzeko, eta konorte galeren arteko epeak luzatzeko. 14 hilabete ondoren, bigarren taldeko pazienteen konorte galerak %35 gutxitu ziren. Eta gertakari horiek pazienteen bizi kalitatean eragin izugarria dutenez, tratamendu erraz, merke, eta ez-inbaditzaile hori oso eraginkorra gertatzen da, ez baitu epe luzera inolako albo ondoriorik ekartzen pazientearen osasunarentzat.

INGURUMENA

Formaldehidoa etxean

FORMOL bezala ezagutzen duguna etxerik gehienetan dugu eta oro har konposatu organiko hegazkorren (COV) multzokoa da. Erabilera arrunteko produktu askok du formola; hala nola, etxeko garbigailuak, erretxinak, itsasgarriak, produktu kosmetikoei eta ehun mota batzuek. 2004. urtean Minbizia Ikerketarako Nazioarteko Zentroak (CIRC) formola kantzerigeno sailkatu zuen. Hain zuzen ere, faringeko eta arnas zuloetako hainbat minbiziren atzean dagoela uste da.

Arrisku gehien duten pertsonak langileak dira eta Europan milioi bat langilek baino gehiagok formolaz kutsatzeko arrisku baldintzetan lan egiten du. Etxetako formolaren eraginari buruz oso ikerketa gutxi egin da orain arte eta uste denez, etxe berrietan hasieran formol maila handi samarra bada ere, denborarekin gutxitzen joaten da, baina aurkakoa ere gerta daiteke hainbat materialen hezetasunaren eraginez degradatuz gero.

Produktu kosmetikoei kantzerigenotzat hartzen den formola dute.

Osasunaren Munduko Erakundeak (OME) aztertutako etxeen %10etan, metro kubikoko 50 mikrogramo formol baino gehiago neurtu ditu. OMEk definitua du gizakiaren osasunerako prebentzio muga estandar bat: metro kubikoko 100 mikrogramo ordu erdiz gehienez, baina formolaren eragina ordu erdikoa baino denbora gehiagokoa baldin bada, muga aldatu egin beharko da.

Datu zehatzak ateratzean orrialde hauetan adieraziko dugu. ■

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Uraza sasoia

BERO ZAKAR hauetan edanaz ezin osa eta jateko gogo zipitzik ere ez. Honelakoetan baserritarak nahikoa uraza edo letxu sortu ezinik ibili ohi dira. Tonaka letxu dabil gure errepidetan.

Milaka urte batzuk badaramazkigu uraza jaten. India aldetik ekarria, Mediterraneoko kulturen ur aparretan hedatu zen. Egipton, duela lau mila bat urte jaki estimatua zen eta garaiko aldaretako ikonografian maiz azaltzen da igelbelar edo nenufaren aldamenen. Erroman izan zuen gero pagotxa, kana erdiko gerri moko finen eskariz barietateak hobetu ziren, estimuari eutsi eta zabalduz. Hortik egun ere letxu arruntari "erromatarra" deitzearena...

Gerriak kana osatzen eta mokoak txepetxarenak baino ago xorrosten ari diren garaiotan letxu aukera ederra dugu: berdeak, gorriak, kizkurrak, kizkurragoak, buru handiak, barbanak... Hauek denak bezatutako letxu makatzetatik datoz; milaka urtetan makina bat ortuarik hoberenentan onenak bereiziz egindako lana. Makatzok geure inguruan ditugu oraindik ere eta azkena jandako urazaren aldamenen jarritz gero antzik ezetz atzeman! Uraza jende hau *Lactuca* generoan biltzen da. *Lactuca*-k esne kolorekoa esan nahi du, hostoa edo zurtoina hautsiz gero esne antzeko izerdi lodia jariatzen baitu. Izerdi honekin "laktuario" sonatua egiten da, opioaren ordeko narkotikoa, lasaigarria, hipnotikoa eta onirogeno. Botika hau erruz erabili da, lo harrarazteko eta larrutarako gogoa pizteko. Botikako beste drogen aldean ona da, ez baitu zeharkako kalterik eragiten. Letxu makatza, *Lactuca virosa*, topatzen baduzu hona laktuarioa sortzeko bidea: hostaila eta zurtoina txikitu eta 50 gramoko litro erdi bat uretan jarri, berotu baina irakin gabe eta zortzi bat orduz honela eduki, iragazi eta horko ur arrea berriro berotzen jarri; ur guztia lurrindu eta goma ilun baten antza duenean hoztu eta jaso. Surik gabe erre behar da, hautsa egin eta tabakoari gehitzen zaio nahastuta edo pipatxoetan. Tamainan hartuta eragina ederra da, pasata hor ibiliko zara ez zerurako ez larrutarako.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Oi ama Atlantida!

BORDELE, 1896. Lewy D'Abartigue historialariak *De l'origin des basques* bere tesi amaitu berria aurkeztu du Frantziako Zientzien Aurrerapenerako Elkartean. Besteak beste, Londresko Nazioarteko Geografia Kongresuan ere eman du bere lanaren berri. *Nouvelle Revue* aldizkariak tesiaren laburpen bat kaleratu du eta laburpen luzexeago batekin liburuxka argitaratu du Parisko Librairie de l'Opéra-k.

Tesi horretan, aurkezpen modura zenbait argibide ematen zituen D'Abartiguek euskal arraza eta hizkuntzaren inguruan. Ondoren, euskaldunen jatorriaren inguruko hipotesiak, bere hitzetan "imagina daitezkeen guztiak", azaltzen zituen: ibero, semita, ario, eta finlandiarrak aipatu zituen lehenik, gero Uraletara, Afrikara eta Amerikara joateko. Baina aukera horiek nahikoa ez eta denak baztertuta misterioari beste erantzun bat eman nahi zion historialariak.

Jatorri amerikarraren tesiari arreta berezia eskaini zion, beste egile batzuek zentzu horretan esandakoak onartzen zituen eta, hizkuntzaz gain, azterketa arkeologiko eta zoologikoei jatorrizko amerikarren eta euskaldunen arteko parekotasunak eskaintzen zituztela zioen. Afrikako iparraldean ere bertakoak euskaldunekin lotzen zituen froga mordoa omen zegoen. Ondorioz, euskaldunak Atlantikotik zetozen.

Baina, nola zen posible duela milaka urte amerikarrak eta euskaldunak lotuta egotea

Platonek deskribatutako Atlantidaren irudi birtuala. D'Abartiagueren arabera, horixe da euskaldunen jatorria.

"haien artean halako ur eremu handia izanda"? galdetzen zion bere buruari D'Abartiguek. Erantzuna guztiz logikoa zen: tartean beste zer edo zer egongo zen. Eta aukera hori ez zuen frantziarrak asmatu. Atlantida ederki deskribatu zuen Platonek. Pomponius Mela edo Siziliako Diodorok ere xehetasunak eman zituzten kontinente galduari buruz. Atlantida

inperio handia omen zen, ia Europa osoa eta, Libiaraino, Afrikako iparraldea bere menpean zituena. Lur mugimendu izugarriek hondoratu omen zuten Atlantikoaren erdian zegoen eremu zabal hura. Inperioa horrela desagertu zen, baina D'Abartiagueren aburuz, atlantidarren oinordekoek Pirinio inguruan bizirik iraun zuten. Hots, euskaldunak ziren azken atlantidarrak.

Historialari frantziarrak ahalegin handia egin zuen bere tesia zabaldu eta adituak "aferaren garrantziaz eta urgentziaz ohartarazteko". Gaia ikertzeko azken aukera zela zioen, bere esanetan, euskaldunak desagertzeko garaia iritsi zitzaielako.

Mende pasatxo beranduago, D'Abartigue-ren tesiak ez du, noski, inolako oinarri zientifikorik, baina, beharbada zientzia fikziozko irakurketa interesgarria delako, bere lana biltzen duen liburua 10 euroren truke salgai dago Lacour-Ollé argitaletxearen eskutik. Eta, bere aurreikuspenaren kontra, Atlantidako azken biztanleok hemen jarraitzen dugu. ■

ARRASTOAK

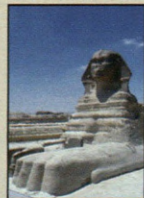
DERVENI-KO PAPIROA da Europako liburirik zaharrena (beheko irudian). Duela 2.400 urte Anaxagoraren eskolako filosofo batek ida-

tzia, Orfeoren mitoan oinarritutako azterketa filosofiko-erlijiosoa jasotzen du. Papiroa 1962an aurkitu zuten, zati handi bat erreta. Baina Judasen Ebangelioaren irakurketak itxaropena ekarri dio Derveniko testuari; kasu hartan erabilitako eskaner digitalarekin edukiaren %20 gehiago ezagutu ahaliko dela baitiote adituek.

GIZEH-KO ESFINGEAri ebakuntza estetikoa egin diote berriki. Mende luzetan haizeak

eta hondarrak buruan eta bularrean egindako kalteak konpondu dizkiote. Baina ez da lehenengo aldia: K. a. 1401. urtean Tutmosis IV.a ere kezkatuta zegoen obra erraldoiaren itxurarekin. Prebentzioa hautatu zuen faraoiak eta haizearen kontrako murru izugarria eraiki arazi zuen haren inguruan.

Patxi Baztarrika

«Euskarazko hedabideen epailea ez da Jaurларitza, epaileak herritarrek dira»

Urtebete eta gehiago da Patxi Baztarrika Eusko Jaurларitzako Hizkuntza Politikarako sailburuorde dela. Gai nabarmenenak bildu nahi izan ditugu elkarrizketan, baina lau urte hauetarako estrategikotzat gai asko jo ditu ataundarrak. Lan mundua, ezagutza erabilera bihurtzea, eta nola ez, hedabideen inguruko hausnarketa hasi berria izan ditugu hizpide, besteak beste.

ONINTZA IRURETA

Argazkiak: Jon Urbe / Argazki Press

Euskararen inguruan "akordio soziopolitiko berria, zabala eta urte askotakoa" behar dela azpimarratu duzu. Su-etenean gaude, Kontseiluak Euskarabidea izeneko ekimena jarri du abian... Azken urteotako garairik aproposena al da euskararen inguruan indarrak biltzeko? Bake bidea berez da positiboa edo zer gauzetarako. Ez dakit zenbateraino

lagunduko lukeen giro politiko berriak euskararen aurrerabiderako kontsentsu soziopolitiko zabalagoaren alde, edo alderantziz. Hau da, euskararen aurrerabiderako beharrezko den kontsentsu indartze hori egiteak —euskal gizarteko joera desberdinetako jendea bilduko duen kontsentsua—, ez ote liokeen normalizazio politikoari lagunduko. Arra-

zoi bategatik diot: euskararen kontuan aurrera egiteak esan nahi du herri honetako hizkuntzen arteko elkarbizitzan aurrera egingo dugula, eta azken batean normalizazio politikoa horixe da, integrazio gehiago, normalizazio gehiago.

Joera dago euskararen kontuetan aurrera egitearen erronka marko juridiko

Zer esango zenioke?

Duela gutxi prentsan hau esan duen Pako Aristiri: "Arriskutsua da benetan euskararentzat gaur bizi dugun garai hau, lan pertsonalari ekimen sozialek lekua hartu diote".

Mitxelaren esaldi batekin erantzungo diot: "Hobe genuke euskarak maitasun gutxixeago eta begiramen gehixeago jasoko balu gugandik". Uste dut bai Pako Aristi eta bai Koldo Mitxelena norberaren euskararekiko konpromisoaren aldarrikapena egiten ari direla esaldi horretan, nahiz eta hori ez dagoen ekimen sozialari kontrajarria.

Haurrak D ereduari matrikulatuta izan dituen guraso ez euskaldunari, ikusi baitu umeak euskara maila egokirik ez duela eta ez duela euskara erabiltzen.

Lehenengo, eskerrik asko D eredura bidaltzeko erabakia hartu duelako. Bigarrenik, jarraitu dezatela haurrak moti-

batzen eta eman diezazkietela aukerak (produktuak, hedabideak, aisialdiko jardunak...) euskara erabili dezaten.

Zer esango zenioke Gernikako Estatutua onartu eta 27 urte geroago Legebiltzarrean eta Ajuria Enean gaztelaniaz hitz egiten dizun ertzainari?

Berari, euskaraz zuzentzen zaiona errespetuz tratatzeko eta gu guztioi, egoera hori aldatzeko denbora behar dugula, baina aldatzera iritsi behar dugula berehala.

Herri oso euskaldunean Osakidetzan pediatria erdal-duna duen gurasoari?

Eskatzeko euskalduna, berak hala nahi badu, zeren gerta liteke aukeran jarri eta bestea nahi izatea. Esango nioke Osakidetzan ez daudela geldirik, ari direla pixkanaka pausoak ematen. 8.300 profesional euskarako klaseak jasotzen ari direla.

ko-politiko balizko batzuren esku uztekoa. Oso kontziente izan behar dugu, euskararen normalizazioa, askotan uste dugun baino gutxiago dagoela marko juridiko-politikoaren esku, askotan uste dugun edo demostratzen dugun baino askoz ere gehiago dagoela gizartearen beraren jarrera aktiboaren esku.

Kontsentsu horrek zein oinarri beharko litzuke?

Argi eta garbi planteatu behar dugun helburua da hizkuntzen berdintasun soziala lortzea, herritarrek benetako hizkuntza aukera edukiko duten egoerara iristea. Horretarako nahitaezkoa da gizarte elebiduna. Gizarte horretan, noski, nik nahiago izango dut nagusiki euskara izatea gehien erabiltzen den hizkuntza. Hori hala den ala ez den, aukera berdintasunera iristen garenean, herritarrek erabakiko dute. Jomuga hori da, helburua ez da euskaraz baino biziko ez den gizarte, hori iragana da.

Zein pauso horretarako? Lehenengo, marko legal egoki eta eraginkorrean oinarritutako hizkuntza politika publikoak edukitzea. Bigarrenia, diru baliabideak izatea. Hirugarrena, herritarren atxikimendu erabatekoa lortzea. Zerbait baldin bada benetan erabakitzailea azken faktore hori da. Euskara gizarte zati baten kontua bakarrik ez dadin izan, nahitaezkoa da adostasunak lortzea.

Azken faktore horri lotuta, erdal mundua euskarara erakarri behar dugu,

ez daitezela bizi euskal munduari bizkar emanda. Bestalde, behar dugu politika malgua, pragmatikoa, pazientzia handiz egindakoa —euskaldunak heren bat baino ez garelako—. Politika malguak txanponaren bi aldeak esan nahi du, hau da, ezinezkoa da elebiduna izango den gizarterako saltoa ematea deserosotasunik gabe.

“Ez dakit zenbateraino lagunduko lukeen giro politiko berriak euskararen aurrerabiderako kontsentsu soziopolitiko zabalagoaren alde, edo alderantziz”

Tontxu Camposek hizkuntz ereduen proposamen berria aurkeztuko du 2007an. Zuk aipatzen duzun akordio soziopolitikoak ikasleak euskaldunduko dituen eredurik onena ezartzeko erraztasunak emango al litzuke?

Jakina. Baina prozesu hori zuzentzea Hezkuntza Sailari dagokio. Hezkuntzaren eta Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzaren artean izango ditugu mekanismoak iritzi trukaketa egiteko.

Hizkuntza ereduak bitartekoak dira, alegia, ereduak ez ditugu totem bihurtu behar.

Dena dela, ereduak aldatzen joan badira eta hizkuntz egoera ere alda-

tzen joan baldin bada —eta asko aldatu da—, bistan da hizkuntz eredu horiek eguneratzea eskatzen dutela. Baina entzuten diren zenbait gauza entzunda hau esango nuke: hizkuntza ereduaren aldaketarik ez da besterik gabe panazea etorriko, ezta gutxiagorik ere. Baina batzuetan iruditzen zait...

Mirariaren zain gaudela?

Mirariaren zain gaudela. Orain dela hogeitahogeita bost urte Hezkuntzarekin gertatu zitzaigun antzeko zerbait: Hezkuntza izango da Euskal Herrian euskararen normalizazioa konponduko duena eta erantzukizun guztiak eskolaren bizkar jarri genituen. Hori ez da horrela, eta gaur inpresioa daukat zenbait diskurtso entzunda, zenbaitek uste duela hizkuntz ereduen aldaketa bat eginda, eskola guztiz euskaldunduko dugula. Ez. Ereduak eguneratu behar dira, dudarik gabe, baina kontuz mirariaren zain egotearekin.

Euskalduntzean eman behar diren pausoak eman behar dira hezkuntza komunitatearen ahalik eta adostasunik zabalarenarekin. Ereduen egokitzapen eta eguneratzea ez litzateke on izango egitea hezkuntza komunitate zabal horretan adostasun handia eduki gabe.

Transbertsalitate, askotan mahai gainean jarritako gaia da. Esate baterako, hedabideen inguruko hausnarketa lantzeko HAKOBA jarri duzue abian. Zein garrantzia du gai horrek?

"Arlo sozioekonomikoan lanean ari gara eta udazkenean notizia onak izango dira. Aurrerabide sendoago bat emateko bidean izango garela uste dut".

Ezinbestekoa da. Gobernuan, departamentu bakoitzak bereganatu behar du hizkuntza politikari buruzko ikuspegi propioa, eta gero, herri erakundeen artean lankidetzaz derrigorrez indartu behar da. HAKOBA hor dago eta lidergoa Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak du, baina hor daude Eusko Jaurilaritzako Lehendakariordetza, Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza, Hezkuntza Saila, Euskadiko Autonomia Erkidegoko hiru Foru Aldundiak, hiru hiriburuetako udalak eta EUEDEL.

HAKOBAri indarra eman nahi diogu. HAKOBAren eskuartean dauden aztergaien artean kontu asko daude. Hedabideen gaian, arlo sozioekonomikoan, administrazioetan erabilera bultzatzeko... HAKOBA sartzea nahi dugu.

Guk transbertsalitate horretan benetan sinesten dugu. Etorkizuneko erronka nagusia erabilera da eta horri modu eraginkorrean aurre

egingo badiogu bi baldintza dira nahitaez bete beharrekoak: kontsentsu sozial, politiko, kultural zabal hori indartzea eta gizarteko agente guztien eta bakoitzaren konpromisoa areagotzea. Hori dena modu transbertsalean uztartzea eta bideratzea ezinbestekoa da.

Lan mundua euskalduntzeko, diru laguntzen bidez ahalegin berezia egingen ari zarete. Enpresak diru horren beharrik ez sentitzea gerta liteke. Hau da, euskalduntzeko beharrik ez sentitzea.

Legealdi honetako lehentasunetako bat da arlo sozioekonomikoa. Zergatik? Erronka erabilerarena delako. Karikatuzatuz esango nuke, oso ondo dagoela eta behar beharrezkoa dugula fisika nuklearrari buruzko tesi doktora euskaraz izatea, baina ez dut inongo zalantzarik kontu hori bideratua dagoela eta erabileraren erronka askoz handiagoa dugula

esparru ez formalean. Berealdiko garrantzia du hor lan munduak. Euskararen erabilera lan munduan hutsaren hurrengoa da.

Arlo horretan badago lan bat oso inportantea egin beharrekoa: sentsibilizazioa. Lan munduko arduradunak jabetu behar dira gizarte hau gero eta elebidunagoa dela, elebiduna izatera iritsiko dela. Jakin behar dute enpresek emango duten zerbitzua erakargarriagoa, salgarriagoa, merkaturako lehiakorragoa, kalitate handiagokoa izango dela, zerbitzu hori euskaraz ere emango baldin badute. Epe erdira oso inbertsio ona dela jabetuarazi behar diegu.

Horretarako diru laguntza inportanteak daude, %60 gehitu dira iaztik aurtengora. Hor ere nahitaezko baldintza da, diruak diru, bertako agente naturalak, enpresariak eta sindikatuak benetan inplikatzeko prozesu honetan. Lanean ari gara eta udazkenean notizia onak izango

UZTARTZA
Aterpetxea • Jatetxea
Herriko plaza 7 - 20150 Aduna
Tfnoa: 943 693481

Menua 9€-tan.
Asteburuetan karta.

dira. Aurrerabide sendoago bat emateko bidean izango garela uste dut.

“Erabilera da hizkuntza politikako arduradunen kezka nagusia egun”, zuk esana da. Eta zeuk esana da ez dela erraza hain esparru intimoan eragitea. Erraza ez baina asko egin daiteke ezta?

Euskararen ezagutza eta erabilera ez doaz gora neurri berean, baina askotan hori esatearekin angustiaz betetako diskurtsoa egiten da. Eta kontuz. Guk jakin behar duguna da arazoa identifikatzen eta hori zergatik gertatzen den. Zergatik gertatzen da? Atxikimenduaren faktorea da inportantea, dudarik gabe. Herri erakundearen egitekoa da etengabe sentsibilizazio lanean jardutea. Helburua da euskara modu sinbolikoan asumitzen duen gizartearen gehiengo zabalak, euskara hori, modu errealean asumitzea. Nagusiki modu sinbolikoan asumitzen den hizkuntza, agian, kontserba daiteke, baina neke berma daiteke hizkuntza bizia izatea. Helburua ez da euskara salbatzea, erabiltzea baizik. Demostratu behar dugu euskarak merezi duela, eta hori ez da dirutan bakarrik neurtzen.

Hala ere, arazo bakarra ez da atxikimendua. Badira arazo estrukturalak, urte askotarako lanak: euskara erabiltzeko batetik, behar besteko dentsitatea behar da, eta bestetik, hizkuntza gaitasun komunikatibo egokia behar da. Bi gauza horiek baldin badakizkigu eta daukagun elebidun tipologiarekin alderatzen baldin baditugu, zer gertatzen da? Batetik, gaitasunari dagokionez, gazte euskaldun gehienak euskaldun berriak dira eta gainera, familian ez daukate aukerarik euskaraz aritzeko. Bestetik, dentsitateari dagokionez, elebidun guztien bi heren 10.000 biztanletik gorako hirietan bizi da, euskaraz bizitzeko zailtasun gehien dauden tokietan.

Hedabideen alorra lantzeko hausnarke-ta hasia duzue. Zein da helburua?

“Euskararen ezagutza eta erabilera ez doaz gora neurri berean, baina askotan hori esatearekin angustiaz betetako diskurtsoa egiten da”

Helburuak izan behar du euskal herritarri hedabideen eremuan euskaraz bizitzeko aukera ematea. Kontua da euskarazko hedabideak berealdiko esfortzua egiten ari direla urtetan eta hori esan egin behar da. Diru laguntzak oso inportanteak dira. Orain dela hamabost urte, lehen deialdian, zortzi proiektuk jaso zituzten diru laguntzak, gaur 110en bat dira. Denbora horretan, euskarazko hedabideen kontsumitzaile potentziala ikaragarri igo da, 200.000 gehiago gutxienez. Kontua da, euskarazko hedabideen eskaintza igo den neurri berean, diru laguntzak igo diren neurri berean edo antzekoan, igo izan balitz kontsumitzaileen kopurua, gaur bereal-

diko saltoa emanda egongo ginatekeela. Zer da aztertu behar duguna? Ez diru laguntza inportante horiek zein irizpideren arabera banatu behar ditugun. Horretaz ere hitz egin daiteke, nola ez, baina gure buruari iruzur egiten ariuko ginateke, erronka 4.750.000 euro banatzeko irizpideak jartzera mugatuko bagenu. Niretzako mauka litzateke hedabideen etorkizuna 500.000 euroren gorabeheran balego. Zeruak eta lurrak mugituko nituzke euro horiek lortzeko, baina dugun arazo nagusia ez da hori. Arazo nagusia zera da: nola demontre lortuko dugu produktu gehiago izanda, kontsumitzaile gehiago izatea. Zintzotasunez eta ausardia puntu batez ere, esan dugu: “Has dezagun gogoe-ta”. Baina gogoeta orain arte aipatutakoaz.

Eskaintza-eskari desoreka horri buruz gogoeta egin behar da, beraz.

Orain dela hogeit urte produktuak kalean jartzea izan zitekeen arazo nagusia. Ibilbide bat egin dute. Gehiago behar dira? Seguraski bai. Diru laguntza gehiago? Ez dut ezeztzik esango. Baina arazo nagusia ez dut uste hori denik. Hedabideen epailea ez da Jaurilaritza, Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza, epaileak herritarrak dira. Barneratu dugun irizpide bat hau da: euskarazko hedabide bati bizkar ematen dion euskaldun alfabetatuak ez dio bizkar ematen euskarari, baizik eta hedabide horri. Asmatu behar dugu euskal hiztun horiek produktu horiei bizkarrik ez ematen. Hedabideak klabe horretan jartzea funtsezkoa da eta irtetea betiko eztabaidatik, diru laguntzak gora eta behera.

HAKOBA bilduko da irailean. Sekto-reak nola hartuko du parte hausnar-ketan?

Irailean definituko du HAKOBak aurrerapausok nola eman, hau da, gogoeta honetan zein galderari erantzutea nahiko genukeen definitu

nahi dugu, benetako gogoeta gaiak zehaztasun guztiz definitu. Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzan nahiko aurreratuta daukagu kontu hau, baina nahiko genuke HAKOBA izatea hori definituko duena. Horregatik ez noa gauza gehiago aurreratzera. Gero, sektoreak parte hartu behar du nahitaez, agente nagusiak beraiek dira eta hor egon behar dute.

Produktuak eta diru laguntzak lotu dituzu. Produktuen promozioa eta diru laguntzak lotzea ez litzateke logikoa?

Ez dut baztertzen, ezta gutxiagorik ere. Erronka da hedabideak, merkatu potentziala handitzen doan neurrian, gai izan daitezela produktua erakargarritasunagatik merkatuan leku propioa irabazteko, eta beraz, diru laguntza publikoen gero eta behar gutxiago izan dezatela. Eta badakit horretarako urteak behar direla eta badakit errentagarritasun irizpide soilekin eta merkatuko lege hutsekin euskarazko hedabideek ezin diotela aurre egin egoerari.

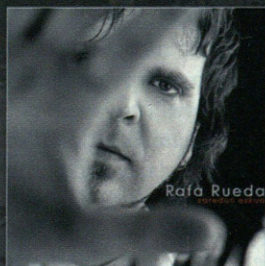
“Euskarazko hedabide bati
bizkar ematen dion
euskaldun alfabetatuak
ez dio bizkar ematen
euskarari, baizik eta
hedabide horri. Asmatu
behar dugu euskal hiztun
horiek produktu horiei
bizkarrik ez ematen”

Prensa elebidunean euskarazko gehigarriak diruz lagunduko dituzue. Euskararen normalizazioak ez al du esan nahi euskara ohiko orrietan egotea? Tokiko telebista digitalen kasuan euskararen presentzia bermatuko duzue euskara ezagutzaren portzentajeak kontuan hartuta. Pentsari ezin zaio hori eskatu?

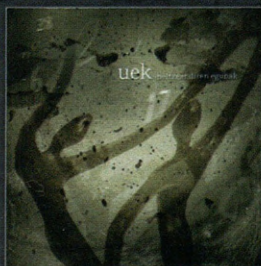
Batetik, hori egiteko modurik ez dago prentsa idatzi pribatuarekin. Tokiko telebistekin egin duguna oso

sinplea izan da: erdara hutsezko telebistari ateak itxi eta tokiko telebista guztietan izango du presentzia euskarak. Hori egin dugu gobernua delako titularren kontzesioak emateko eskumena daukana. Hori egiteko eskumenik ez dago prentsa idatzian.

Bestetik, ez al da normalizazioa ohiko orrietan euskara azaltzea? Orain dela 12 urte erantzungo nion baiezkoarekin: ohiko orrietan euskara egon dadila. Baina esperientziak zerbait erakutsi digu: nagusiki elebiduna ez den gizartean, gaztelania nagusi duen prentsan, gaztelaniaren nagusitasuna erabatekoa izaten da eta ez zaio leku egokirik egiten euskarari. Pisu nabarmenik ez duten informazioetarako erabili ohi da euskara edo egunkariaren ildo editorialaren arabera, garrantzia handirik ematea komeni ez den pisu handiko informazioa kaleratzeko erabiltzen da. Alegia, euskara beste helburu batzuetarako tresna bihurtzen da. Gehigarriarena ere ez da absolutizatu behar, denbora eman eta aztertu egin beharko dugu ea bide egokia den. ■

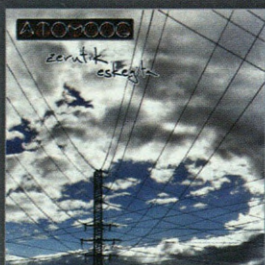
RAFA RUEDA
Saredun eskua

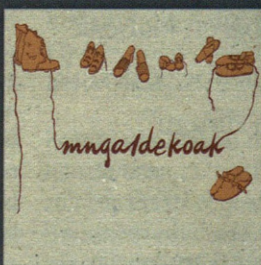
UEK
Heltzearen diren egunak

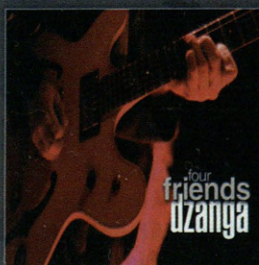
SEXTY SEXERS
Iluntze berri baten bila

ATOMOOG
Zerutik eskegita

MUGALDEKOAK
Biziago sentitzeak...

FOUR FRIENDS
Dzanga

WWW.
HOTSAK.
COM

gaztelupeko
HOTSAK

Tel. +34 943 753016
Fax: +34 943 750139
gaztelupeko@hotsak.com

Josune Ariztondo

«Estatuarekin berdinetik berdiner a lortu nahi dugu ituna»

Ondarroa, 1948. Kimikan lizentziaduna da eta giza baliabide masterra egina du. EAJko EBBren idazkaria da, Eusko Jaurlaritzaren Hizkuntz Politikarako sailburuordea izan ostean. San Fermin egunean sortua da. Bere urtebetetze egunean jardun genuen, familia eta agenda arrazoiak tarteko.

Bake eta normalizazio prozesuan zenbait gorabehera izan dira harrezkero, baina prozesuaren ikuspegi zehatza jaso dugu bere berba oparotik. Adorea kutsatzen duen emakumea da.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Iñigo Azkona

Euskadi Buru Batzarra (EBB) EAJren *Sanedrina* ote den adierazi diogu Josune Ariztondori: “Bai, batzuek EAJn gailur moduko bat badagoela uste dute. Hitz horrek beste garai eta kultura adierazten du edonola ere. Gaur egun jendeak ia ez du ezagutzen Sanedrín hitza. Gu doktrina eta testamentu zaharra ikastera behartuta egon ginen eta ezagutzen dugu. EBB EAJren *Sanedrín* ote den? Ez, inola ere. Hori begi-bistan dago”. EBBn Gema Gonzalez de Txabarri eta bera dira emakume bakarrak: “Bai, urri gara emakumeok. Emakumeen presentzia mugatzen duen organorik bada, alderdi politikoen exekutiboa da, eta hori ez da gurean bakarrik gertatzen. Baina gurean nabarmena da eta autokritika egin behar dugu. Berdintasunaren aldeko diskurtsoa sendotzen ari den honetan, kapaz izango al gara diskurtsoa oskol hutsa izan ez dadin?”.

Emakumeak politikaren jitea alda lezakeen itaundu dugu segidan: “Borobilegia litzateke baietz erantzutea, ezta? Gizarte honetan erdia baino apurtxo bat gehiago emakumeak gara, eta hezkuntzaren ondorioz gizonetik ezberdinak gara gauzak egiteko orduan. Berdintasunaren bidean lantzen den hezkuntza bermatu ahala, gure moduko zerbait garatzen ari gara. Gizartearen erdia bere moduko norbait dela sumatzea garrantzia handikoa da”.

Bake eta normalizazio prozesuaren gaineko berbak landu ditugu jarraian, berbok udazken politikoak ekarriko duena ulertzeko adierazgarriak izaki.

Zapaterok “herriarren erabakia errespetatzeko konpromisoa” adierazi du bake eta normalizazio politikoaren bidean. Ez ote da adierazpen ambigua? Lehenik, Zapateroren adierazpenean bakearen aldeko zatia dago: “ETAre-

“Bakeak ekarriko digun eta elkarbizitza politikora eramango gaituen prozesuak eraldaketa handiak ekarriko ditu gizartearen, protagonismoaren klabeak aldatuko dira, klabeak denok aldatuko ditugu”

kin elkarriketatzen hastera noa”. Oso inportantea eta beharrezkoa. Bigarrenik, oinarri demokratikoak hartuz —dio Zapaterok adierazpen horretan—, euskaldunen, euskal herriarren edota euskal gizartearen erabakitzeko gaitasuna —eskubidearen ordez gaitasuna diolakoan nago eta

hitz guztiak oso inportanteak dira— aipatzen du: “Oinarrien berdintasunean aukera guztiek lekua dute eta nire eta Gobernuaren izenean Konstituzioaren balore, printzipio, erregelak edo horiekiko konpromisoa nire egiten ditut” esan zuen. Borondatearen errespetua argia da, oinarri demokratikoetan irekia edota ambigua, ados. Baina Zapaterok ez du esan, beste batzuek egin ohi duten bezala, Konstituzioaren markoan edo Konstituzioaren halako artikulua pean arituko denik. Konstituzioaren baloreak eta printzipioak aipatzen ditu eta horiek giza eskubideen errespetuak eta baloreak badira, ni prest nago bide horretan joateko.

“Baina”ren bat tartekatatu zuen hala ere. Ni ez diot “baina”rik jarriko ordea, oraingoz ez behintzat. Irekitasun edo ambiguitasun horrek balio bat duela uste dut, eta da: bide bat zabaltzen du bakoitzaren borondatea zein den ikusteko. Herriaren borondateak denon borondatea batzen du eta hor bildu beharko dugu alderdi politiko ezberdinek, zeinek herriaren zati bana ordezkatzen duten, bakoitzak berea. Bakoitzak bestearen mugak eta ordezkaritzak ezagutuz, borondate bakar hori adosten ahal dugun aztertu beharko dugu, izan ere, zerbait adoste-

"Zapaterok ez du esan, Konstituzioaren markoan edo Konstituzioaren halako artikulupean arituko denik. Konstituzioaren baloreak eta printzipioak aipatzen ditu eta horiek giza eskubideen errespetuak eta baloreak badira, ni prest nago bide horretan joateko".

ko badago hori da eta. Beraz, bainarik jarri gabe, irekitasunak dituen ahalbidetze puntuekin geratzen naiz. Adierazpena itxia balitz alderantziz esango nuke, baina ez diot beldurrik nire iritzia besteekin erkatzeari.

Beste "baina" bat ere ikusi izan da Zapateroren hitzetan: "La decisión de los vascos" euskal herritarrenaz gain, nafarra edota Iparraldekoena ere bate?

Egia da. Niretzat garbi da euskaldunak nor garen! Berarentzat? Berak *vascos* esaten du. Eta horrexegatik esaten dut adierazpen irekia dela, ez baitu ere esan *vascos de la comunidad autonoma...* Agian berarentzat ez da beharrezkoa. EAJk akordioetara iristeko borondatea dauka, baldin eta euskaldunok itunetara iristeko borondatea badaukagu, itun horrekin Estatuarekin ere, berdinetik berdiner, ituna lortu nahi dugu. Ikusiko dugu denon artean zer adosten dugun,

baina denon arteko esfortzuarekin itun batera iritsiko garelakoan nago.

Badago beste "kezka" bat ere: PSOE eta PPren arteko harreman txarra. Zein neurritan kezkatzen zaitu horrek?

Neurri handian. Bakearen aldeko apustu handi eta estrategiko honetan PP ez egotea oso larria da. PP bere baitan asko sufritutako alderdia da, Estatuan milioika boto biltzen duen alderdi oso hedatua da, baita EAEn eta Euskal Herri osoan ere. Horregatik, PPren buruzagien jarrerak kezkatzen nau.

Frantziako Barne ministro Sarkozyk honela esan du bestalde: "ETAren arazoa Espainiari dagokion gaia da".

Sarkozyk edo maila bereko ministro batek horrelako balorazio bat egitea friboloa ez ote den nago. Europako Batasunean ez dago ia estaturik ukitzen ez duen gatazka edo arazorik. Poliziaren ikuspegitik baino ez bada ere kontuan hartzekoa da, horregatik

dago seguritateari buruzko Shengen akordioa. Halaber, Euskal Herriaren zati bat Frantziako Estatuan dago eta hori ez du EAJk esaten, entziklopediek baizik. Euskal Herriko gatazka bortitzak Frantziako Estatuan duen tokia izanda, ez duela berarekin ezer ikusirik esatea itsua izatea da. Baliteke Sarkozyk pentsatzea ETAk zeharka baino ez duela ukitzen eta Espainiako kontua dela. Hori auzia bide motzetik eta ikuspegi taktikotik aztertzea da ordea. Euskara galtzea eta euskal kultura hiltzea Frantziako arazoa ere badelako. Euskal auziak badu Frantziako Estatuan ere leku, eta gainera ez da nazio arazo bakarra. Korsika, Britainia... ere badaude eta Sarkozyk hobe luke auzi denentzat irtenbide demokratikoa bilatzea.

Prozesua aurrera doa, baina atxilotetak daude. EBBko Gorka Agirrerena tarteko. Gorkaren irudia lurraren pare jartzeko asmoa izan da, besterik da bako-

"Herri honetan 48 ordutan aldatzen dira protagonismoak, eraldatzen edo itxuraldatzen. Bihar beste argazki bat aterako da eta prozesuak beste itxura bat hartuko du. Ez naute aldian aldiko argazkiek kezkatzen".

tzak zer sinesten duen eta zer ez. Gorkak bere burua desitxuratua ikusi du hedabideetan, irainez betetako aipamen artean. Berea bakearen alde egindako lan politikoa eta gizatiarra da, horregatik ez dugu ulertzen Marlaskaren joera. Epaila honek ez ditu sumarioaren sekretua eta errugabetasun printzipioa babestu, eta gainera ez du argitu zein den akusazioa. Gorkak ez du bere burua defendatzeko akusazio garbirik jaso. Non dago justiziaren seriotasuna?

Judikatura politizatu, erakunde politikoak judikaturaren menpe... Bake prozesuak krisia eragin al lezake Estatuan?

Ez dut uste. Gainera ez dut EAJ biktima bakar gisa azaldu nahi. Errugabe asko sufritu eta sufritzen ari da herri honetan. Gorka bat da eta horrek gure

alderdiaren zaina ukitu du, exekutibo nazionala. Baina gure Lehendakaria ere ukitu dute, baita kultur eta pertsona gune garrantzitsuak ere. Zentzugabekeria judizial hauek kointurazkoak direla eta laster beren lekua hartuko dutela pentsatu nahi dut, amaitzen direnean ez dutela baliorik izango, alegia. Denborak argituko du gertatua.

"Estatuan milioika boto biltzen duen alderdi oso hedatua da PP, baita EAEn eta Euskal Herri osoan ere. Horregatik, PPre buruzagien jarrerak kezkatzen nau"

Zapaterok erabakia aditzera eman duen garaian, bere gainetik eta denon gainetik agertu nahi izan du Marlaskak. Ez dut auzia banalizatu nahi, gertatua larria baita. Judikaturak barruraino sartu du hanka eta berak ateratzen dezala.

Zapateroren adierazpenaren ostean PSE-EE eta Batasuna bildu ziren. Batasuna legez kanpo dago. Praktikan eza-gutzeko modu bat izan ote da? Beharrezko argazkia?

Argazki hori zabaldu da, baina -PP alde batera utzita- jakina da alderdi guztiok bildu garela, argazki izan edo ez. Legala balitz bezalako tratua emateak asetzen al du Batasuna? Ez, garbi dago ezetz. Batasunak legezko estatusa berreskuratu behar du. Legez kanpo dagoenak segurtasun eza ikaragarria dauka eta gizartean kalteak jasaten ditu. Bileran horretaz ere berba egingo zutela imajinatzen dut. Elkar onartzen eta elkar aitortuz sartu baziren bilerara, bada, itxaropena dut ez dela denbora luze joango Batasunak bere izaera juridikoa berreskura dezan.

EAJ *Ménage a trois* delakotik at dago itxura batez. Protagonistak eurak dira...

Ez naiz abila pose kontuetan eta ez nuke itxurakeriatan aritu nahi. EAJ da dena, eta horrela da herritarrek horrela nahi dutelako. Badugu prozesu bikoitz bat, batetik bakea lortu nahi dugu eta aldi berean gure arteko elkarbizitza politikorako habeak jartzeko konpromisoa hartu dugu. Herri honetan protagonismoak 48 ordutan aldatzen dira, eraldatzen edo itxuraldatzen. Bihar beste argazki bat aterako da eta prozesuak beste itxura bat hartuko du. Ez naute aldian aldiko argazkiek kezkatzen. Bakeak ekarriko digun eta elkarbizitza politikora eramango gaituen prozesuak eraldaketa handiak ekarriko ditu gizartean, protagonismoaren klabeak aldatuko dira, klabeak denok aldatuko ditugu, alegia. Protagonismo politikoa boto biltzean lortzen da, boto emaitzen balantzea da alderdiok daukagun orrialde bakarra, gure aurkezpen gutuna, eta hori ez da egun bateko argazkiaren arabera lortzen. EAJ zentzuz eta gogoz ari da bakearen alde lanean eta ez protagonismoaren bila.

Prozesuan Ibarretxe Plana izan zen. Ira-gana al da? Kointurazkoa izan ote zen?

Ez zen koiunturazkoa ez iragana. Prozesua bide horretatik doa eta gainera Legebiltzarrean onartu ziren planaren balore eta printzipioek are onarpen zabalagoa izango dute etorkizunean.

Imaz eta Egibarren sektoreen jarreraren oreka eta lema eramailea ote da Josune Ariztondo? Barne indarrak orekatuak al dira alderdian?

EBB organo kolejiatua da. Gutariko bakoitza eta banaka hautatuak gara, horrek eztabaidarako aukera gehiago ematen digu, baita beste sendotasun bat ere alderdiari. Ondo dakigu kanpogan zer esames dabilizan eta alderdian zerk egiten duen kalte. *Elkarbizitzarako bake-bideak* agiria da gure ardatza eta lema, datozen urtetarako prozesuaren nondik norakoa zehatz-mehatz adierazten duena. Gure estrategia politikoa, hitz batean. Hitzez hitz elkarri zuzenketak eginda eta elkarrekin onartua da. Bertan gaur egun egiten diren galdera askori erantzuten zaio. EAJn dauden organoak daude eta bertan erabakitzen da erabaki beharrekoa. Azken exekutiboa 2004an hautatu zen. Hortik kanpo interes asko dago, eraso foko asko dago, bakoitzak nahi duena esango du, baina alderdian ez dago desorekarik, esames horiek ez gaituzte ukitzen ez desorekatzen.

ETA eta Gobernuaren arteko harremanen ondoko zein udazken politiko espero duzu? Espetxe politikan aldagetak iradotzen edota Downing Streeten antzeko adierazpen bat espero daitezke?

Adierazpenak izan daitezke, ez dut dudarik egiten. Adierazpenez gain ordea, urratsak ikusi nahi nituzke. Hauxe da ikusi nahiko nukeen argaz-

EL PÉNDULO PATRIÓTICO-REN IDEIA HIZPIDE

«Herri sentiberatasuna politika bihurtu nahi dugu»

El péndulo patriótico liburuaren ideien harian haxe esan nahi dut: ez alderdia bakarrik, alderdiko hainbat pertsona ere pendulo izan da. Izan ere, pertsonak aldatzen dira, alderdia aldatzen da, egoera aldatu egiten delako. Alegia, egoera nola alderdia ere horrela aldatzen da. Gure buruzagi zahar batek —Jose Mari Lasarte— EAJ “Euskal gehiengoaren espresioa ginela” esaten zuen. Hau da, gizarteaz aztertu egiten dugula, eta egoera ahalik eta hoberean interpretatu. Buruzagitzarako grina bakarrik duen alderdi batek ezin duela kalean gertatzen dena irakurri bakarrik, baizik, eragin egin behar duela. Orain hogeita hamar urte, trantsizio garaian, asmatu genuela uste dut, eta orain, bigarren trantsizioan, bide berean goaz, asmatzen ari garela nago. Politikaren bidegurutzean gaude berri ere, eta alderdi asko izan arren —zorionez denok ahotsa dugu—, agian gurea nabarmenago entzuten da gure eragina eta interpelazioa nabarmenago delako. Gustukoa dut Lasarteren doktrina. Alegia, guk ez diogu, komunistek egiten zuten moduan —beren garaia kontuan hartuta diot—, doktrina bat ezartzen gizarteari, laborategian pentsatua lehenik eta gero gizartean ezarria. Guk herriaren sentiberatasun zati bat hartu eta adierazpen politiko bihurtu nahi dugu. Politika, herri sentiberatasuna hartuz eta aldi berean gizartean eraginez egin behar da, nik uste.

kia: Estatu eta ETAREN arteko elkarriketak erritmo onean doazelako preso politikoen politika aldatzea, hurbiltze programa batekin zerikusia izan dezaketen neurriak hartzea eta egoera batzuetan dauden presoak kaleratzea. Adierazpenekin edo gabe, horrelako zerbait. Bestetik, Batasuna, izen horrekin edo besterekin, elkar-gune izatea, alderdiok politikarako prest egotea eta askotan modu kriptikoan metodologia diogun hori mahai gainean egotea. Alegia, alderdiok taldetan hitz egiten hasi garela ikustea, adierazpen baten bidez, adierazpenik gabe edo auresku batekin beharrezkoa bada ere.

Udal eta Foru hauteskundeak etorriko dira ondoren. Orduan neurtuko al da prozesuaren osasuna?

Ez da erraza ezer iragartzea, egoera berri batera baikoaz. Aipatu urratsak ematen badira, denok espero dugu 2000tik gaur arte burututako hauteskundeetan izandako tentsio guñak eta uneak ez errepikatzea. ETAREN biolentziarik gabeko aroetan ezker abertzaleak leku zabalagoa aurkitu du. Gainera, alderdien arteko mugimendu horiek guztiak eman ondoren aldagetak egongo dira. Denon artean elkarlan foro bat ipintzen dugun neurrian, herri lanak eginez gero, bakoitza bere egoitzan lanean, nik uste, hauteskunde biharamunean, emaitzak emaitza, denok lanera eta harmonian itzultzeko gai izango garela. Bestela ez ditugu herri honek alderdi politiko nahiz buruzagiengandik espero dituen aurreikuspenak beteko eta orduan porrota alderdiona izango da. ■

aldizkariak euskaraz

guztion neurria

ARGIA

GAZTETXULO

IPURBELTZ

Luma

ELHUYAR

2006ko uztailaren 30a

ARGIA

61

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Euskara Berreskuratzeko Lege proposamenari ez

BATASUNAK **EGIN** eta **EHAK** taldeak proposatutako lege proposamena ez du aintzat hartu Eusko Jaurlaritzak. Lehendakariordetza Sailaren iritziz, 1982an indarrean jarri zen EAEko Euskararen Erabileraren Legeak "proposamenean jasotzen diren alderdi garrantzitsuenak dagoeneko modu egokian aurreikusten ditu". Karmele Aierbe Batasunako Euskara arduradunak *Berriari* emandako elkarrizketan balizko lege berriak babesteko gutxieneko zazpi puntu aipatu zituen: "Euskara Euskal Herri osoan ofiziala izatea; belaunaldi berrien euskalduntasuna bermatzea; udalerri euskaldunen garapen iraunkorra bermatzea; administrazio eta zerbitzu publikoak euskalduntzea; lan mundua euskalduntzeko baliabideak jartzea; euskarazko hedabideak eta kultur produkzioa lehenestea; eta hori guztia egiteko baliabideak bermatzea". Aierbek elkarrizketa horretan esan zuenez, "guk egiten dugun planteamendua oraintxe bertan indarrean jartzeko modukoa da".

Aranaren Euskunsa

HIRIA ARGITALETXEAREN eskutik argitaratu du Aitor Arana legazpiarrak *Euskunsa* liburua. Esperantoaren logika erabiliz, euskunsa izena jarri dion hizkuntza sortu du, hogei letrako alfabetoa duena. Ez omen da serio hartzekoa hizkuntza berria, "txantxetako euskara erraza" asmatu baitu. Aranak esan du euskararekin dibertitzeko intentziorik idatzi duela liburua, "koko-teraino" dagoelako euskara hizkuntza zaila dela eta ikasterik ez dagoela entzuteaz.

Ekonomiaz ez dakitenentzat ekonomia-liburua

MIKEL NAVARROK idatzi du *Espainiako ingurune ekonomikoa eta lehiakortasuna* liburua eta Deustuko Unibertsitateak argitaratu du. Navarro Unibertsitate horretako Ekonomia katedraduna da eta ekonomiaz ez dakitenentzako liburua idatzi nahi izan du. Bere asmoa ez da irakurleak Espainiaren helburu ekonomikoak zein diren ikastea, ingurune

ekonomikoa aztertzeko gai izatea baizik. Liburu osoa pdf formatoan dago www.euskaraz.net/Argitalpenak/Testuak helbidean.

Hiru Mosketariak bideo-jokoan

ELHUYAR FUNDAZIOAK Hiru Mosketariak izeneko bideo-jokoa argitaratu du CD-ROMean. Bideo-jokoa 19 herrialdetan argitaratu da eta Elhuyar Fundazioak euskarazko bertsioa egin du. Jokoa Alejandro Dumas idazlearen kontakizuna hiru dimentsioko irudien bidez azaltzen du.

Hiztegi berriak Euskaltermen

UZEI, Terminologia eta Lexikografia Zentroak, hiztegi berriak integratu ditu Euskalterm sareko hiztegien: Automobilentzako hiztegia, Burdindegiko hiztegia, Norberaren Irudia, Ile-apaindegiak eta Estetika hiztegia, eta Arropa-denden hiztegia.

BAHEA

Urtzi Urrutikoetxeak *Aizun*: "(...) paraieotako apustua ezagutza dela diot, erabilera baino gehiago. Neurekoieria hutsez. Bost axola bizitza osoa espainolez egiten duen, euskaraz egin badezaket. Inposaketarik gabeko leloekin dabilatzanei arrazoi eman, bakoitzak gura duena erabil dezala. Baina elkarrekin bizi behar badugu, biak ezagutu behar. Guk aspaldi ikasi genuen euren".

Lionel Joly soziolinguistik *Berrian esanak*: "Jakin badakigu, 14 urte inguruko gazteengan hizkuntza aldaketa bat gertatzen dela. Horri aurre egiteko bi modu daude. Bata, motibazioetan eragitea, 'euskara gure hizkuntza da', 'euskaraz egin behar da', eta horrelakoak esanez. Eta bestea, Kuadrillategi egitasmoan erabiltzen dutena, hots, gazteei gune batzuk eskura jartzea non euskaraz egingo duten, hau da, ekin-tzan bertan eragitea".

Garroña

Garroñako Zentral Nuklearraren kontrako Koordinakundeak abuztuaren 5ean, Fransen, Burgosen, jardunaldia antolatu du "zaharkitutako instalazio atomiko arrisku-tsu" horren berehalako itxiera exijitzeko. Jardunaldi honek testuinguru bikoitza du. Batetik, hainbat sektore eta lobby indar nuklearraren aldeko eztabaida berriz sortzen ari dira, ez Euskal Herriko eta Espainiakoak soilik, baita Europakoak ere. Bestetik, maiatzean itxi dute Guadalajarako Zoritako zentral nuklearra. Lehenago Tarragonako Vandellos I itxi zuten. Garroñakoa, Burgosko lurretan, baina Araba eta Bizkaiko Enkarterrietatik gertu, Espainiar Estatuan lanean jarraitzen duen lehen belaunaldiko zentral atomiko bakarra da. Nuclenor da zentral honen jabe, eta negozioa esplotatzeko luza-pena lortu nahi du, 2009ko ekainean orain duen baimena bukatzen zaionerako.

35 urte dira Garroña funtzionatzen ari dela. Zaharkitua dago, arriskutsua da, eta ez da beharrezkoa. Gainera, PSOE, Gubernua bultzatu zuen hauteskunde programan energia nuklearraren kontra azaldu zen, eta zentral nuklearrak pixkanaka desegin egingo zituela adierazi zuen. Gasteizko Legebiltzarrak, pasa den ekainean, legekoa ez den proposamen bat onartu zuen. Bertan Espainiako Gubernua Garroña ixtera premiatzen du eta ez du onartzen bere erabilerarako luzapenik. Herriak hala nahi badu, PSOEren Gubernuak ez luke zalantza gehiago izan behar eta herriaren nahia bermatu behar luke. Abuztuaren 5eko jardunaldia Garroña ixteko eskatzen duen herriaren nahi horren beste adierazpen bat baino ez da.

Juan Mari Arregi

XABIER LETONA

MALTZAGATIK

Alderdien mahaia, nazio izaera eta transbertsalitatea

ALDERDI POLITIKOEK HAIEN

arteko elkarrizketa errondarekin jarraitzen dute, egoera aztertu eta alderdien mahairako prestakuntza lanak egiten. Su-etenaren ostean mahaia irailean era zitekeela zabaldu zen eta, besteak beste, Ibarretxe lehendakaria izan zen mezuaran iragarle esanguratsuenetakoa. Jadanik irailean ate aurrean gaudenean, dena den, abendura arte gutxienez mahaia nekez eratuko dela iragarri liteke. Hirukiaren hiru erpinek etorkizunerako egiten dituzten planteamenduek erabakiko dute noiz kome-ni den berau eratzea. Prozedura, metodologia eta edukiez gain, prozesu osoarekiko denboren kontrola ere funtsezkoa baita erpin bakoitzarentzat eta nagusiki prozesuaren gidaritza lanetan ari diren PSOE eta ezker abertzalearentzat.

Mahaiaren erabaki ahalmenari dagokionez, transbertsalitatean jarri du garrantzia PSEk. Batasunak, aldiz, mahaiak ordezkatu behar duen nazio izaera azpimarratzen du. Eta EAJ bigarren lerro batean dago, ezohikoa den jarreran, oraingoz burua gehiegi agertu gabe.

Transbertsalitate kontuak zer adierazten duen garbi dago eta egoera

INIGO URIZ / ARGAZKI PRESS

gatazkatsuetan logika ere badu, baina argi izanez ezin duela ikuspegi demokratikoan muina den gehiengo eta gutxiengoaren arteko araua urratu eta beto eskubide bilakatu.

Nazio izaeraren islatzea konplexuagoa da, mahai bakarra edo prozesu berean kokatutako mahai desberdinen eraketa askoz interpretatibagoa delako. Gaur egun ez da posible Nafarroa eta EAE ordezkatzeko dituen mahai fisiko bakarra eratzea. Zerbait eratzekotan, beraz, bi mahai eratuko dira eta gero ikusi beharko da hori nola janzten den, mahai horietan eseriko diren guztiak eroso senti daitezen eta alde bakoitzak eraketa horren interpretazioa saldu ahal izan dezan. Hau da, eta adibide gisa bi eragile garrantzitsuren kasuak erabiliz, Batasunak nazio

izaera ikus eta saldu dezan, eta PSNk saldukeriatan ez dabilela eta Nafarroak bere bidea duela defendatu ahal izan dezan. Hortik aurrera-koak, alderdi bakoitzak bere tempusak kontrolatzeko erabiliko dituen plan-teamenduak izango dira.

ALDERDIEN EREMUAN,

sozialista eta popularren artekoa lehia baino borroka gordina dela irudikatzen da. Gaur egun, dena den, badituzte interes bateratuak eta, besteak beste, horrexegatik ez dira iritsi oraindik hainbat instituziotan dituzten itunak haustera.

1996an boterera eraman zuen PSOEren higitze politika gogorra eredutzat hartuz, PPK sozialisten aurkako mezua gogortzen jarraitzen du. Baina beren teiltatuaren aurkako harriak ere botatzen ari dira, PSEn arrosa ETArekin sugearekin nahastuz, beren kaioa ere ETArekin nahasten dutelako hainbat herritan sozialistekin dituzten akordioak hausten ez badituzte behintzat. Badaezpada Arabako diputatu nagusi Ramon Rabanera eta Gasteizko alkate Alfonso Alonso bederen ez dira PPren erasoaren lehen lerroan.

BAHEA

Chivite bere hautagaitza defendatzen ari da Ferrazen

PSOEk zuzendaritzak Nafarroako lehendakari-terako PSNren hauta-gaia ez zela primarietan hautatuko erabaki zuen ekainean. Une honetan Jose Blanco PSOEk antolaketa arduradunaren eta Carlos Chivite PSNko idazkari nagusiaren negoziazioaren menpe dago gaia. Seguruenik irailerako izango da emaitzarik, baina Blanco-Chivite bileraren atarian, PSNko alkate talde zabal batek PSNren Lurralde Batzordearen ezohiko bilera eskatu du, honek gaia aztertu eta Ferrazi primariak bertan behera uzten zituen dekretua balio gabetu dezan eskatzeko. Zurrumurruek indar handiz diote PSOEk ez duela Chivite nahi eta nola hala hautagai izan ez dadin lortuko duela.

Kataluniako Generalitateko iritzi publikoa aztertzen duen erakundeak (CEO) egindako inkestaren arabera, datorren azaroaren 1eko hauteskunde autonomikoetan PSC aterako litzateke garaile botoen %21,8rekin, CiUk baino 1,6 puntu gehiago eta ERCk baino 8,9 gehiago. Hauteskunde giroa nagusi da Katalunian, eta abuztuko oporren bueltan bi hilabeteko kanpaina gogorra biziko da.

Mexikon mirakuluz nagusitu da Calderón

Mexikon hauteskundeak izan eta hamabost egun beranduago oraindik eskuzko boto kontaketa berria egiteko eskatzen zuen

López Obrador lehendakariagai ezkerrekoak. Calderón hautagai eskuindarrari lagundu dioten bitxikeriak gertatu baitira. Floridan Bushen alde jazo zirenen berdintsuak.

ZERBAIT USTELDU DA MEXIKON. Floridako kirats bera dago hemen. Agintzen duen alderdiak, Washington-en laguna den Partido de Acción Nacional-ek, lehendakaritza irabazi duela aldarrikatu du, berea 'tortilla' baino meheagoko garaipena izan arren, Mexikoko lehen hauteskunde 'garbia' izan omen den honetan. Baina horretarako guk ezikusia egin beharko genieke boto kontaketa zenbait gertakizun iluni. Gertakizunok Bush familiak 2000.ean Floridan egin zituen jokaldien tankera dute. Eta aditzera ematen dute lehendakaritza honen lapurretan ere esku hartu dutela".

Honela mintzo da Greg Palast, Erresuma Batuan eta AEBetan bizi den kazetari ikerketan berezitua. 1989an Alaska petrolioz kutsatu zuen Exxon Valdez ontziaren istripua ikertu zuen. 2000. urtean Al Gore-ri George Bushen irabaz ziezaiola Floridan honen anaia gobernadoreak hauteskundeetan egin tranpak plazaratu zituen, artikulua, liburu eta filmetan. Lau urte beranduago, Kerry hautagai demokratik Ohio eta New Mexikon gaizki kontatutako botoak zirela medio galdu zuela erakutsi zuen Palastek. Bere liburuak oso ondo saltzen omen dira; orain modan dago bere *The Armed Madhouse*, Eroetxe Armatua, artikulua bilduma.

Mexikoko bozketen kronikari *Floridan bezain lotsagabe* ipini dio lerrobu-

ruan Palastek *The Guardian* egunkarian. *Democracy Now*eko idatzi duenari *Hauteskunde lapurreta Mexikon*. Honetan kontatzen du Londresen zegoela uztailaren 3an telefono dei bat jaso zuela Mexikotik: "Aizu, eman begiratu bat Mexikoko egunkariei". Hauteskunde bulegoetako atarietan egindako inkestek erakusten zuten argi eta garbi Andres Manuel López Obrador hautagai ezkerrekoak irabaziko zuela, baina azkenean kontaketa ofizialak Bushen lagun Felipe Calderón eskuindarrari eman zion garaipena. "Hmmm... -pentsatu omen zuen Greg Palastek- ipuin hau beste nonbait ikusita daukat". Izan ere, Ohion 2004ko hauteskundeetan John Kerry Bushen aurretik zihoan, eta berdin Al Gore 2000koetan. Baina bietan George Bushen irabazi zuen azken zenbaketa ofizialean.

Ahal zuenik eta azkarren abioia hartu eta Mexikora jo zuen Palastek, erantzun bila galdera honentzako: "Agintean dagoen PANeko hautagai Calderónek lehendakarietarako hauteskundeak garbi irabazi ditu ala 'Florida con Salsa' gertatu da hor?"

Mexikon estatistiketan adituen artean jakintsuenetakoa den Victor Romero ikusi zuen estraina. Romero irakasleak 113.000 boto-bulegoetatik zetozen datu ofizialen jarraipena egina zuen, eta ikusi zuen bozketa-

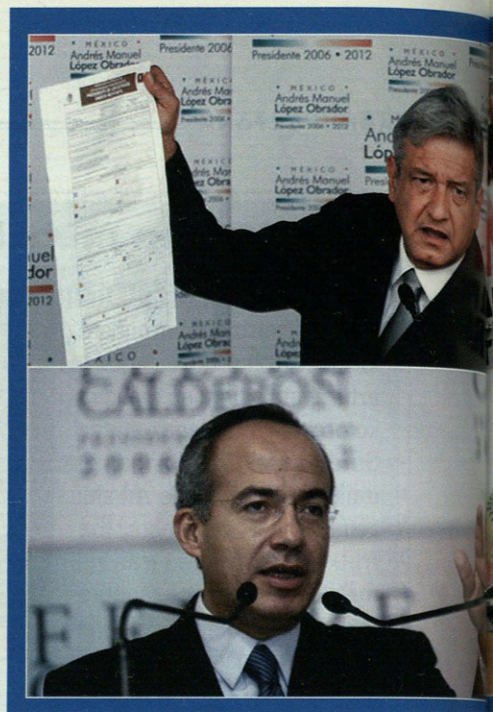
ren ondorengo gau osoan Obrador aurretik joan zela kontaketa, %2 ingurugatik; baina azken orduetan, oso berandu, hasi ziren azaltzen bulego batzuk non PANek 10-1 irabazten zuen, eta azkenerako 100-1 ere bai. Azken minutuetan Calderón nagusitu zen. Hau Romerori estatistika aldetik oso ulergaitza iruditut zitzaien. Hori izan zen bozketetako lehen "miraria".

Bushek garbituko dizkizu paperak

Bigarren miraria: Romerok boto kontaktetarako Guanajuatoko mahai batean bete duten orria erakutsi dio kazetariari: Calderónek 192, Obradorrek 12. "Ipin bagenu bideo bat bulego horretan, ikusiko zenuen norbaitek sartu zituela kontaketa baino lehen usatu gabeko botoak kutxan. Oso erraza da egiten, Mexikoko baserri inguruetan kontrol eskasa dago".

Hurrengo miraria, hirugarrena: Obradorrek 300.000 boto gutxiago bildu zituela bere alderdiko senadoreek baino (senadoreak ere hautatzen ziren uztailaren 3an). Horrelako hauteskunde egun batean logikak alderantzizkoa gertatu behar duela dio. Aldiz, PRDko herritar askok botoa senadoreari eman eta lehendakarietarako "jan" egin zuen, itxuraz.

Bada laugarren mirakulu bat ere. Milioi bat boto zuri azaldu ziren, mahaletako arduradunek baliogabe-

Ezkerreko irudietan, Mexikon lehendakartzarako hauteskundeetan lehiatu diren bi politikari nagusiak. Goian, Andrés Manuel López Obrador, Mexiko hiriburuko alkatea; "Por el bien de Todos" da bere koalizioaren izena, eta Partido de la Revolución Democrática da horretako alderdi nagusia. Behean Felipe Calderón, Partido de Acción Nacional alderdiko hautagaia. Eskuineko irudiak Calderonen garaipena iruzurrean oinarritu dela eta botoak banan-bana berriro kontatzea eskatzen duten mobilizazioetan atereak daude. Bozketa eguna igaro eta handik hamabost egunetara López Obradorrek jarraitzen zuen hauteskunde bulegoak emandako erabakia –Calderón garaile, nahiz eta oso boto gutxiren tartearekin– ez onartzen. Ehunka mila herritar bildu ditu ondoko egunetan botoak eskuz kontatzatela eskatzeko. Nazioarteko begiraleek ez dituzte emaitzak zalantzan ipini, baina Mexiko erdiak uste du George Bush-ek AEBetan lehendakartzari eusteko erabilitako trikimailu berak usatu dituela Calderonek hemen.

kotzat jota. Kopuru harrigarria. Honetan ere Palast kazetariak Floridakoaren antza hartzen dio Mexiko-koari, han 179.000 boto zuri izan baitzen 2000.ean. Floridan boto kontaketa guztiak eskuz egiteko eskatu zen, baina agintariek lortu zuten eskaria zaborrontzira iristea. Hain zuzen, hori zen lerrook idazteko unean Mexikon eztabaidatzen ari zena, herri mobilizazio handiak tarteko. Hauteskunde biharamunean saio txiki bat egin zuten bozketaren arduraduten funtzionariak; boto zurien %1 txekatu zuten eskuz, eta –Palastek dioenez– orduan ikusi zen baliorik gabeko boto horietatik gehienak Obradorren aldekoak zirela.

"Baina ez dituzte kaxa guztiak ireki-ko", Palasten ustez. Kazetari honek azpimarratu du presa handia hartu

zuela AEBetako Bush lehendakariak Calderón irabazle jotzeko, artean Europar Batasuna kontaketa ofizialaren zain zegoenean. Bazuen motibo bat baino gehiago.

Estatu Batuek oso gertutik zaindu dituzte beti Mexikoko hauteskundeak. Kanadarrekin batera, mexikarrak dira yankien lehen auzoak. Ekonomia eta enpresen alorrean gero eta integratua- goak daude bi herrialdeak, eta Mexi- kok lehengai asko dauzka –petrolio- a tartean– AEBentzako garrantzitsuak direnak.

Hori dela eta, azken hauteskun- deotan bere hautagaia –Calderón eskuindarra– lehendakari atera zedin Bush-ek diruaz gain azpiegitura ere antolatu diola argudiatu du Greg Palastek. Adibidetzat, hona gauza asko esplikatzeko dituen kointziden-

• TERMOMETROA •

tzia bat: ChoicePoint enpresa, AEBetako Georgiakoa, hauteskundeon saltsan sartuta ibili dela. "Bush lehendakariaren anaia Jeb-ek (Floridako gobernadorea) baliorik gabeko botoen afera hura antolatu zuen enpresa pribatua ChoicePoint izan zen. Eta orain, dirudienez, ChoicePoint dago Mexikon Bushen gobernuaren agindupean hautesle zerrenden kudeaketan. Duela gutxi nire eskuetan eduki nuen FBIren paper bat, 'secret' izendatua, aipatzen zuena kontratu bat 'atzerriko kontra-terrorismo ikerketen informazioa' biltzeko. (...) Gezurra dirudien arren, kontratuak esaten zuen eskuratu behar zirela hauteskunde zerrendak Venezuela, Brasil eta... Mexikokoak".

Munduko telebistetan jadanik desagertu dira Mexikoko hauteskundeetako irudiak. Israelek lehendabizi Gazan hasi eta Libanon jarraitu duen eraso nagusitu da gure etxeetako ekranetan. Gaur Iraken hasi eta Palestinaraino hedatuta dagoen suteak gogorrera jotzen badu, datorren irailan Mexikoko hauteskundeak baino lehenagoko buruhausteak izango dituzte ARGIAko irakurleek. Baina guk haien aferak ahaztuagatik, mexikar askok esan diote Greg Palast kazetariari López Obradorrek ez duela amore emango boto kontaketa berriro eta txukun egin arte. Estatu Batuetan bakeagatik amore eman zuten Al Gore eta John Kerry lehendakariak Bushen aurrean, baina Mexikon ez omen da hala gertatuko. Ikusitakoan sinetsiko dugu. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

Z E R B I T Z U A

Beti hurbilago.

Zerbitzu integrala,
pertsonalizatua,
hurbila eta
etengabea.
Horixe
da gure
konpromisoa.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Inma Errea

Tradizioak, traizioak eta saltze-kontuak

T **RADIZIOAK, TRAIZIOAK.** Bazen behin zinegotzi bat, zeinak bere herriko bestetako txupinazoa botatzean egin behar zuen alaketaren berri alde aurretik gaztigatzean, herriko alkateari ekitaldian aparteko protagonismoa eskuratzeko aukera emateaz gain, ideologia ezkertiarrean ohikoa den portaera erakutsi baitzuen. Ezkerreko jendearen artean ohikoa baita, arrunta, koherentea, norbere asmoen eta ideien berri lau haizetara zabaltzea, egokiera edozein delarik ere zeinek bere sinesmen eta printzipioak besteei jakinaraziz, erroak kristautasunean sustraiturik dituzten jokabide garbi eta egitiak erakustea. Ezkertiar batek arau hori hausten badu, laster etorriko zaizkio eskuindarrak kontraesanetan ari dela gogoraztera.

Zinegotziak, bere burua agnostikotzat aldarrikatu eta herriko besten santu titularra *goratu* ordez, bestak berak aldarrikatuko zituela aurrez ohar-taraztean, bere ezkertasuna frogatu zuen, hala hitzez-lazismoaren aldeko aldarria eginik- nola egitatez-ezkertiar zintzoaren antzera jokatu-. Zinegotziari leporatu ahal zitzaion gauza bakarra mendeetan zehar tradizio handia meta-turik duen ezkerreko joera garbienari men egitea izan zen. Beste konturik da horrek horrela izan behar duen beti, hots, ezkerrekoa izateak derrigorrean ekarri behar duen kartak aurkari-ri erakustea, gezurrak eta iruzurrak nagusi direnean ere, edo komenigarria den, batzuetan, hainbat kontu isiltzea.

Herriko alkateak mikrofonoa eskutaleku gisara erabili zuen mahukatik atera eta zinegotziari txapligua botatzen utzi aurretik santuaren aldeko deia darra egitean, zinegotziak eskainitako mauka profitatzeaz gain, eskuindar ugarik politikan zilegi eta logikoa jotzen duten eta teoria garbian kristautasunean gaizki ikusia den zerbaitetan aritu zen: tranpetan. Nahiz eta zinegotziari santuaren alde oihukatzeke hainbat aldiz eskatu izanak zimarkua zuritu ez, eta tradi-

MIKEL SAIZ

zio bati -santuaren aldeko oihuari- eusteko, beste tradizio bati -suziria botatzean zinegotzi jaurtitzaileak soilik hitz egiteari- traizio egitea oso dotore izan ez bazen ere, eskuindarrek txalotu zuten, eta ezkertiarrei ere normalea iruditu zitzaien, ohikoa, eta, horrenbestez, koherentea.

Kristautasunarena aipatu dut, baina ez alferrik: harrigarria baita fede kristauarekin bat ez datozela aldarrikatzen duten ezkertiarrek kristauago jokatzeko, leialago, beren burua katoliko kristau zintzo gisara aldarrikatzen duten eskuindarrek baino.

MERKATUKO SALDUKERIAK. Gas-galdara matxuratu zaizula etxean eta beste bat paratu behar duzula? Iturginak abisua emanen dizu: galdara berak bi prezio diferente ditu, ekologikoa den edo ez. Ekologikoa garestiagoa da, jakina, bestea baino: kalitate handiagokoa izaki, ingurumena zaintzen duenaren kostua kasik bikoitza baita! Jakina dela esan dut, ezen, oro har, jakina baita edonork, ekologiaren printzipioekin bat kontsumitzeko deliberoa hartuz gero, diru gehiago xahutu beharko duela bere poltsikotik, edo, birziklatzean bezala, lan gehiago egin edo ardura gehiago hartu... Nola-nahi ere, kostua handiagoa da beti -dirutan, ahaleginetan edota denboran-, portaera ekologiko bati heldu izatera.

ONDORIA. Konklusioa ez dator bat txikitzen kontatzen zizkiguten ipuinekin, ezta

handitan erakundeek herritar zintzo izan gaitetzen zuzendu ohi dizkiguten kanpaina handinahiekin ere: zintzo portatzeak zuzen jokatzen duenari onurarik ekarri beharrean buruhausteak ekartzen dizkio maiz, nekeak, lanak edota galerak... Tranpetan aritzen denak, ordea, bereari baino begiratzen ez diotak, ikusleen txaloak ere jasotzen ahalko ditu, horiei azkarra dela sinestazten -hau da, bere azkar ustea saltzen- lortzen badu. Eta sinetsi iezadazue: maizago irizten diegu azkar tranpatiei esanekoei baino, maizegi, seguruenik. Horretan ere tradizioak saltzen gaitu. ■

Tranpetan aritzen denak, bereari
baino begiratzen ez dionak, ikusleen txaloak
ere jasotzen ahalko ditu, horiei azkarra dela
sinestazten -hau da, bere azkar ustea
saltzen- lortzen badu. Eta sinetsi iezadazue:
maizago irizten diegu azkar tranpatiei
esanekoei baino, maizegi, seguruenik.
Horretan ere tradizioak saltzen gaitu

ASTE HONETAKO

zozketa

ARZAK
alto de miracruz 21
Vingres
2015
SAN sebastian

Arzak Jatetxea

Afaria
2 lagunentzat

Mirakruz gaina, 21
Donostia GIPUZKOA

www.arzak.com

1

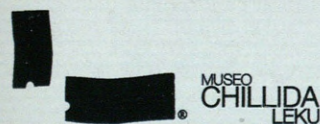
Anduri Landetxea

Asteburu pasa
2 lagunentzat

Ubera, 13
Bergara GIPUZKOA

Tel. 943 585264

2

Chillida-Leku Museoa

2 harpidedunentzat
bina sarrera

Jauregi auzoa, 66
Hernani GIPUZKOA
www.museochillidaleku.com

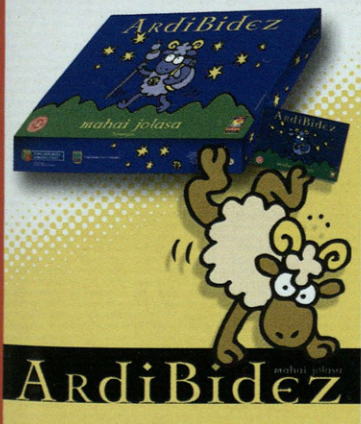
3

Reala IGOR JAUREGIK sinatutako kamiseta

www.realsociedad.com

4

Ardibidez

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

GOIBURU GOLF CLUB

- Elixabete Perez Gaztelu (Oartzun)
- Saioa Arando Lasagabaster (Aretxabaleta)
- Jon Jaka Auzmendi (Donostia)

JOLASTOKI JATETXEA

- Inazio Usarralde Arantzadi (Lazkao)

THE CLASH

- San Nikolas Ikastola (Getxo)
- Fernando Ramirez Sanchez-Paniagua (Bilbo)
- Jose Mari Ilarduia Garitano (Bergara)
- Ainhoa Irazoki (Bera)
- Izaskun Elizburu Urkizu (Zarautz)

- Joxe Felix Zamakona Arangunen (Markina-Xemei)
- Ramon Andrinua Lazkano (Bilbo)
- Jabier Bilbatua Perez (Getxo)
- Jose Luis Hormaetxea Alboniga (Bermeo)
- Aitziber Dorronsoro Aizpurua (Deba)

MY JOK WORLD

- Xabino San Sebastian Murua (Oñati)
- Andoni Egaña Makazaga (Zarautz)
- Jose Garaizabal Aizpurua (Elorrio)

BADAKIT EDIZIO BERRITU

- Miren Zabaleta Zuloaga (Zarautz)
- Bittor Hidalgo Eizagirre (Donostia)

Abuztuan aldizkaririk ez dagoenez, abuztuaren 27 arte luzatuko dugu zozketa hauetan hartzeko auk

PARTE HARTZEKO ARAUDIA:

- Astero kaleratutako eskaintzatan parte hartzeko, ostegunetik asteazkenera bitarteko tarteak izango duzue.
- Harpidedunek gustuko duzuen eskaintza guztietan parte hartzeko aukera izango duzue astero, baina aste bereko eskaintza bakoitzean, behin bakarrik.
- Sariaren irabazleak, hilabeteko epea izango du egokitu zaien sariak gozatzeko.
- Sariaren irabazleen zerrenda, sariaren argitaratze datatik 2 astetara emango da aldizkarian. www.argia.com/gunea kanalean berriz astebetera.
- Sariaren esleipena behin betikoa izango da eta ez da aldaketarik onartuko.

PARTE HARTZEKO

Udako ordutegia dela eta, ekainaren 1etik uztailaren 31 arte

"Harpidedunen arretarako" telefono zenbakiaren ordutegia honakoa duzue:

GOIZEKO 9:00etatik ARRATSALDEKO 15:00ak arte. Tel: 943 36 72 85

Abuztuan internet bidez soilik parte hartu ahal izango duzue zozketetan:

gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

